

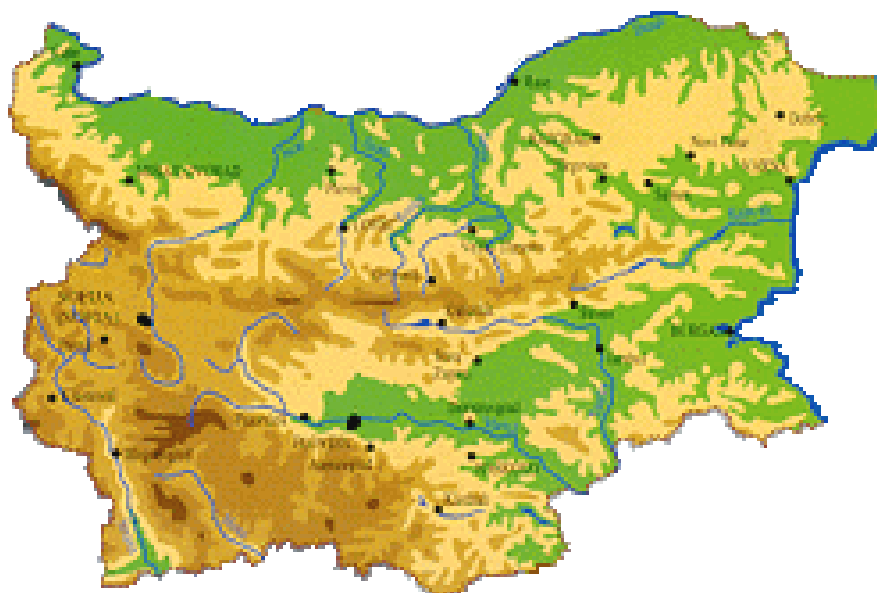
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

**НАЦИОНАЛЕН ФОКУСЕН ЦЕНТЪР
ЗА НАРКОТИЦИ И НАРКОМАНИИ**

ГОДИШЕН ДОКЛАД

**по проблемите, свързани с наркотиците и
наркоманиите в България**

2010

**Декември 2010
София**

Годишен доклад
по проблемите, свързани с наркотиците и наркоманиите в България
2010

Съставител и отговорен редактор на доклада:
Момчил Василев

директор на Национален фокусен център за наркотици и наркомании

Членове на междуведомствения екип, подпомогнали доклада:

Момчил Василев (*ръководител на екипа*)

директор на Национален фокусен център за наркотици и наркомании

Венда Зидарова, Министерство на здравеопазването

Дирекция "Наркотични вещества"

Виолета Богданова, Национален център по наркомании

Данаил Танев, Министерство на физическото възпитание и спорта

Дафинка Атанасова, Национална следствена служба

Дора Михайлова, Централна комисия

за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни

Евелин Йорданова, Национален статистически институт

Екатерина Кирякова, Агенция "Митници", Министерство на финансите

Доц. Емил Маджаров, Министерство на правосъдието

ГД "Изпълнение на наказанията"

Емилия Войнова, Министерство на труда и социалната политика

Лиляна Спасова, Научно-изследователски институт по криминалистика

и криминология – МВР, сектор „Наркотици“

Мария Михайлова, Държавна агенция за закрила на детето

Надежда Петрова, Министерство на вътрешните работи

Главна дирекция "Гранична полиция

Николай Икономов, Министерство на отбраната

Пламен Христов, Върховна касационна прокуратура

Ренета Петкова, мед. д-р, Министерство на образованието, младежта и науката

Славка Иванова, мед. д-р, Национален център по здравна информация

Фани Михайлова, Министерство на здравеопазването

дирекция „Наркотични вещества“

Цветя Райчева, мед. д-р, Министерство на здравеопазването

Национален център по наркомании

Цветан Панков, Министерство на вътрешните работи

Главна Дирекция "Борба с Организираната Престъпност" (ГДБОП)

Координация по доклада:

Момчил Василев, Национален фокусен център за наркотици и наркомании

Александър Панайотов, Национален фокусен център за наркотици и наркомании

Георги Шопов, Национален фокусен център за наркотици и наркомании

Йорданка Стойнева, Национален фокусен център за наркотици и наркомании

Благодарности за участието с текстове и данни при подготвянето на доклада и към:

Александър Панайотов, Министерство на здравеопазването
Национален фокусен център за наркотици и наркомании, НЦН

Александър Ходоновски, Министерство на здравеопазването
Национален център по наркомании

Анета Мануилова, Министерство на вътрешните работи,
Дирекция "Координация и информационно-аналитична дейност" (КИАД)

Анета Хубенова, доц., мед. д-р, МБАЛСМ "Н.И.Пирогов" – София
Клиника по токсикология

Антоанета Кумбиева, мед. д-р, МЦ „Св. Николай Чудотворец” - Бургас

Антоанета Радева, „Доза обич” - Бургас

Антоанета Стоянова, МПП „Доверие за здраве” - София

Антония Банчева, Министерство на здравеопазването
Национален фокусен център за наркотици и наркомании, НЦН

В. Димитрова, мед. д-р, Програма „Пламък” - Пловдив

Весела Миркова, Сдружение „Адаптация” - Благоевград

Веселина Божилова, Сдружение "Майки срещу дрогата" - Пловдив

Галя Слаекова, МЦ „Здраве” - Враца

Георги Василев, мед. д-р, АИСПМП Хоризонти-групова практика

Георги Шопов, Министерство на здравеопазването
Национален фокусен център за наркотици и наркомании, НЦН

Даниела Найденова, ДПБЛНА

Деница Миланова, Център за работа с деца на улицата - София

Димитрина Маркова, КАРИТАС България

Дякон Михаил Манев, Сдружение „Отвори очи” - Варна

Елена Янкова, Фондация „Инициатива за здраве”

Елена Николова, Асоциация „Солидарност”

Елка Петкова, Министерство на здравеопазването
Национален център по наркомании

Златинка Драганова, ДПБЛНА

Илия Маринов, полк., мед. д-р, Министерство на отбраната,
Център по психично здраве и превенция

Ирина Борисова, ДПБЛНА, Клиника Суходол

Гл. комисар Калин Георгиев, Министерство на вътрешните работи

Катерина Акабалиева, мед. д-р, Александровска болница

Крум Петров, Министерство на правосъдието
ГД "Изпълнение на наказанията"

Люба Хаджийска, МЦ „Люба Хаджийска” - Пловдив

Маргарита Гешева, доц., мед. д-р, МБАЛСМ "Н.И.Пирогов" – София
Клиника по токсикология

Мариана Писърска, Сдружение „Деца и юноши”,
"Дневен младежки център 16+"

Марина Манолчева, ИГА - Пазарджик

Райна Илиева, Министерство на здравеопазването
Национален фокусен център за наркотици и наркомании, НЦН

Румен Митев, Висш съдебен съвет

Румяна Колева, мед. д-р, ЦСМП - София

Соня Чипева, доц., Университет за национално и световно стопанство
външен експерт към Национален фокусен център за наркотици и наркомании, НЦН

Станислав Христов, доц., мед. д-р, Клиника по съдебна медицина и деонтология
Александровска болница

Стелян Лазаров, мед. д-р, Стелян Лазаров АИПСМП

Благодарности към ръководството и експертите на:

- Министерство на вътрешните работи
- Министерство на здравеопазването
- Министерство на образованието, младежта и науката
  - Министерство на отбраната
  - Министерство на труда и социалната политика
- Министерство на физическото възпитание и спорта
  - Държавна агенция за закрила на детето
    - Върховна касационна прокуратура
    - Висш съдебен съвет
  - Национална следствена служба
- Агенция Митници, Министерство на финансите
- Централна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните към МС
  - Национален статистически институт
  - Национален център за здравна информация
    - Национален център по наркомании
  - Главна дирекция "Борба с организираната престъпност" - МВР
    - Главна дирекция "Гранична полиция" - МВР
- Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" - Министерство на правосъдието
  - Научноизследователски институт по криминалистика и криминология - МВР
- Дирекция "Координация и информационно-аналитична дейност" (КИАД) - МВР
  - Дирекция "Наркотични вещества" – МЗ
    - Център по психично здраве и превенция - Министерство на отбраната
      - Александровска болница
    - МБАЛСМ "Н.И.Пирогов" – София, Клиника по токсикология
    - Клиника по съдебна медицина и деонтология, Александровска болница
  - Държавна психиатрична болница за лечение на наркомании и алкохолизъм
    - Център за спешна медицинска помощ /ЦСМП/ - София
      - Областни съвети по наркотичните вещества
- Превантивно-информационните центрове в Бургас, В. Търново, Видин, Габрово, Кърджали, Кюстендил, Монтана, Пазарджик, Перник, Русе, Силистра, Сливен, Смолян, Търговище, Шумен, Ямбол
- Лечебни центрове и програми: АИСПМП Хоризонти-групова практика, МПП „Доверие за здраве” – София, МЦ „Здраве” – Враца, МЦ „Люба Хаджийска” – Пловдив, МЦ „Св. Николай Чудотворец” – Бургас, Стелян Лазаров АИПСПП
- Неправителствени организации за работа в сферата на зависимостите: Асоциация „Солидарност”, Доза обич – Бургас, ИГА – Пазарджик, КАРИТАС България, Програма „Пламък” – Пловдив, Сдружение "Майки срещу дрогата" – Пловдив, Сдружение „Адаптация” – Благоевград Сдружение „Деца и юноши”, "Дневен младежки център 16+", Сдружение „Отвори очи” – Варна, Фондация „Инициатива за здраве”, Център за работа с деца на улицата – София

....

и всички други лица и организации, допринесли за изготвянето на този доклад.

В доклада са представени предимно данни за 2009 година!

СЪДЪРЖАНИЕ

#	Глава	Страница
ЧАСТ А: Ново развитие и тенденции		
1.	Политика по наркотиците: законодателство, стратегии и икономически анализ	7
2.	Употреба на наркотици сред населението и отделни прицелни групи	21
3.	Превенция	30
4.	Проблемна употреба на наркотици	47
5.	Лечение, свързано с употребата на наркотици: търсене на лечение и достъпност	50
6.	Здравни взаимосвързки и последици	61
7.	Отговори на здравните взаимосвързки и последици	72
8.	Социални взаимосвързки и социална реинтеграция	78
9.	Престъпност, свързана с употребата на наркотици, превенция на престъпността и места за лишаване от свобода	84
10.	Пазари на наркотици	97
ЧАСТ Б: Библиография		
	Използвана литература	106
	Интернет източници	109
ПРИЛОЖЕНИЯ		
	Списък на таблици в текста	112
	Списък на фигури в текста	114

**ЧАСТ А:
НОВО РАЗВИТИЕ И ТЕНДЕНЦИИ**

1. Политика по наркотиците: законодателство, стратегии и икономически анализ

В рамките на този раздел ще бъдат разгледани следните основни теми:

- Законова рамка;
- Национален план за действие, стратегия, оценяване и координация;
- Икономически анализ.

Законова рамка

Закопи, наредби, директиви или насоки в полето на наркотиците (търсене и предлагане)

През 2009 г. със заповед № РД-09-436/20.08.2009 г. на министъра на здравеопазването е създадена междуведомствена работна група за изготвяне на проект за **изменение и допълнение на Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите**. Промените са предложени след заседание на ръководство на Министерство на здравеопазването и приети на заседание на Министерски съвет.

Изменението и допълнението на Закона беше във връзка с необходимостта от:

1. Привеждане в съответствие на ЗКНВП с изменението на Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина, в сила от 12.08.2008 г., касаещо правните субекти, които могат да получават разрешения за производство, търговия на едро и дребно с лекарствени продукти. Притежаването на разрешение по Закона за лекарствените продукти в хуманната медицина е задължително основание за кандидатстване за лицензии за дейности с лекарствени продукти, съдържащи наркотични вещества по Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите.

2. Уточняване създаването на общински съвети по наркотичните вещества и превантивните информационни центрове в общините, които са центрове на области. Конкретизира се механизма на финансиране на общинските съвети по наркотични вещества и превантивните информационни центрове - чрез общинските бюджети като делегирани от държавата дейности.

3. Включване на националните координатори по наркотиците, като членове на Националния съвет по наркотичните вещества (НСНВ).

4. Конкретизиране на текстове, свързани с контрола на дейностите по лечение и психосоциална рехабилитация на зависими от наркотични вещества. Регламентира се изрично, че специфичният контрол на територията на страната върху лечението на лица, зависими от наркотични вещества, се осъществява от Националния център по наркомании, подпомаган от инспекторите по наркотични вещества към Регионалните центрове по здравеопазване.

5. Създава се нов член в ЗКНВП, съгласно който в Националния център по наркомании към Министерство на здравеопазването се създава служебна база данни на лицата, включени в програми за лечение на зависимост от наркотични вещества.

6. Изрично разписване в закона, в глава шеста „Международно сътрудничество“, че в Националния център по наркомании към Министерство на здравеопазването се създава Национален фокусен център, като част от Европейската мрежа за информация в областта на наркотиците и наркоманиите. На практика такава дирекция е създадена и функционира, като задачите на Националната фокусен център са определени с правилника за устройството и дейността на Националния център по наркомании.

7. Конкретизиране на разпоредбите, касаещи контролирането на вноса на коноп и семена от коноп, непредназначени за посев, осъществяван от министъра за земеделието и храните. Предвижда се министърът на земеделието и храните да е администратор на приходите от таксите за издаване на разрешения за дейности по чл. 29 и чл. 32а.

8. Конкретизиране на текстовете, касаещи забраната за рекламиране пред обществеността на наркотичните вещества и растенията от приложения № 1, 2 и 3 и лекарствените продукти, съдържащи наркотични вещества.

9. Регламентиране на снабдяването и съхраняването на лекарствени продукти, съдържащи наркотични вещества, в специалните складове на държавния медицински резерв и във военновременните запаси на Министерството на вътрешните работи и Министерството на отбраната, което да се извършва след издаване на разрешение по ред, определен с наредба на Министерския съвет.

10. Включване на нови вещества под контрол в приложенията на закона:

- 9 вещества в Приложение № 1, „Растения и вещества с висока степен на риск за общественото здраве, забранени за приложение в хуманната и ветеринарна медицина, поради вредния ефект и злоупотребата с тях” – 1-бензил пиперазин; 4-бromo-2,5-диметоксифениламин; 2,5-диметокси-4-йодофенетиламин (2С-1); 2,5-диметокси-4-етилтиофенетил амин (2С-Т-2); 2,5-диметокси-4-(n)-пропилтиофенетиламин (2С-Т-7); 4-ме тилтиоамфетамин (4-МТА); параметоксиметамфетамин (РММА); 2,4,5- триметоксиамфетамин (ТМА-2); фенилпиперазин и неговите халогенни производни.

- 1 вещество в Приложение № 2, „Вещества с висока степен на риск, намиращи приложение в хуманната и ветеринарна медицина” – кодеин-N-оксид.

- 5 вещества в Приложение № 3, „Рискови вещества, намиращи приложение в хуманната и ветеринарна медицина” – 1,4-бутандиол; гамабутиролактон; гама-хидроксипутирова киселина; кетамин; хлорал хидрат.

През април 2009 г. Народното събрание прие нов Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража (обн. ДВ. бр.25 от 3 Април 2009 г., в сила от 01.06.2010 г.). Като доразвива разпоредбата на чл. 41, ал. 6 от Наказателния кодекс, ЗИНЗС предвижда правила за определяне на първоначалния и последващия режим за изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода” от лица, страдащи от алкохолна или наркотична зависимост. Освен това, законът изрично посочва, че лишените от свобода подлежат на обстоен медицински преглед след постъпване в приемните отделения на затворите, което позволява при констатирана зависимост,

в това число и наркотична зависимост, те да се водят на отчет от лекаря-психиатър и инспектора-психолог.¹

Прилагане на законите

Ефективният контрол на наркотиците се основава на концепцията за „балансиран подход“. Ползотворното международно сътрудничество, укрепването на връзките и подобряване съгласуваността между данните, както и пълноценното използване капацитета на Европол и на други структури на ЕС, са едни от основните предпоставки за ограничаване на производството и трафика на наркотици.²

За постигане на стратегическите цели в областта на намаляването на предлагането на наркотици са реализирани следните дейности:

- През 2009 г. митническите служители са предотвратени 105 случая на нелегален трафик на наркотични вещества.
- За съхранение и унищожаване на наркотични вещества са съставени 2692 преписки по приемане на наркотични вещества.
- Повишен е административния капацитет на звеното за оперативен анализ в отдел “Наркотици” - Главна дирекция за борба с организираната престъпност (ГДБОП), като са назначени 5 нови служители, осигурена е обработка на постъпващата оперативна информация и въвеждането ѝ в база данни. Оперативният състав взема активно участие в оперативните и разузнавателни проекти на центъра “Инициатива за сътрудничество в Югоизточна Европа” (ИСЮЕ/SEKI) в Букурещ, като през 2009 г. са проведени 5 съвместни операции.
- В рамките на международното сътрудничество се осъществява постоянен обмен на информация с ЕВРОПОЛ, ИНТЕРПОЛ и полицейските служби на други държави. Проведени са 11 операции под прикритие, включително и чрез проучване на най-добрите практики на страните-членки на ЕС за използване на служители под прикритие в борбата с трафика на наркотици. Обособено е специализирано звено от състава на разследващите полицаи за разследване на престъпления, свързани с наркотици. Осъществява се регулярно специализирано обучение на служителите на ГДБОП за придобиване и повишаване на квалификацията в областта на борбата с наркотрафика.
- През 2009 г. от ГДБОП са неутрализирани 17 организирани престъпни групи, свързани с наркотици.
- За съхранение и унищожаване на наркотични вещества са съставени 2692 преписки по приемане на наркотични вещества. Унищожени са 1892 кг наркотици по 1936 преписки.

През 2009 г. ДАНС е предоставила информация на правоохранителните органи или е участвала в съвместни операции с Министерство на вътрешните работи (МВР), Прокуратурата и НСлС, както следва:

- на Софийска градска прокуратура (СГП) е предоставена информация

¹ Доклад за изпълнение на Плана за действие към Националната стратегия за борба с наркотиците през 2009 – 2013 г, Дирекция КИАД – МВР, 2010 г.

² Доклад за изпълнение на Плана за действие към Националната стратегия за борба с наркотиците през 2009 – 2013 г, Дирекция КИАД – МВР, 2010 г.

относно функциониращ трансграничен канал за пренос на фенилоцетна киселина от Сърбия за България;

- Проведена е съвместна специализирана операция между Държавната агенция за национална сигурност (ДАНС), МВР, Национална следствена служба (НСлС) и Софийска градска прокуратура на територията на София, Монтана и Видин, при която е задържана организирана престъпна група за трафик и незаконна търговия на прекурсори. Иззети са 60 кг фенилоцетна киселина, незаконно оръжие, фалшива валута, дози с амфетамин. Повдигнати са обвинения на 9 лица. В сила са влезли 4 осъдителни присъди;
- По предоставена на СГП информация е разкира организирана престъпна група за незаконно производство и трафик на синтетични наркотици от България за Близкия изток. В рамките на операцията са иззети над 100 000 броя ампули с анаболния стероид „Винстрол”, на приблизителна пазарна стойност 1,5 млн. лева. Прекъсната е дейността на нелегалния цех за производството на ампулите, намиращ се в складово помещение на автосервиз в София. Задържани са 5 български граждани;
- Установени са лица, съпричастни към дейността на транснационална Организирана престъпна група (ОПГ) за производство, трафик на наркотични вещества и прекурсори, и изготвяне на фалшиви кредитни и дебитни карти;
- През м.август 2009 г. от служители на ДАНС и НСлС е пресечена дейността на ОПГ, действала на територията на градовете София, Сливница, Божурище, ГКПП - Кулата и Илинден. Задържани са пет от членовете на ОПГ.
- Иззети са фалшиви кредитни карти и техника за тяхното изготвяне, незаконно притежавано оръжие, международни паспорти с фалшиви визи на ЮАР, химически формули за производство на синтетични наркотици и др.;
- На пристанище Варна при митническа проверка на контейнер, пристигащ от Боливия, е констатирано наличието на 1020 бутилки разтворено вещество, реагиращо на кокаин. Общото количество на открития кокаин е 231,54 кг на обща стойност (по цени на съдебната система) 61,3 млн. лв.
- по линия на КУИППД е взето решение за стартиране на производство за установяване на имуществото, придобито от престъпна дейност, на две лица от Дупница, участници в ОПГ за трафик на наркотични вещества. В ГДБОП - МВР е в процес на създаване база данни за регистрация, категоризация и наблюдение на криминалния контингент по линия на наркотиците
- От получени в ДАНС доклади за съмнителни операции от лицата по чл. 3, ал. 2 и ал. 3 от ЗМИП, след извършен анализ на съмнителните операции и системите за парични преводи, договори за инвестиране и др., по 5 преписки са установени данни за пране на пари, придобити от трафик и разпространение на наркотици. Осъществен е обмен на информация по случаите с чужди финансово-разузнавателни служби в Белгия, Норвегия, САЩ, Британските вирджински острови, Турция и др.
- През изминалата година в ДАНС са получени общо 132 запитвания от финансово-разузнавателни служби на чужди държави. При 8 от тях (5 от Великобритания, и по 1 от Сърбия, Белгия и Македония) съществуват данни или

съмнения за изпиране на пари с произход от трафик или разпространение на наркотици. При част от запитванията става въпрос за инвестиране на средства с неясен произход в недвижими имоти в България, както и в други страни. По искане на прокуратурата и във връзка с нуждите на специализираните дирекции на ДАНС е събирана и допълнителна информация по линия на международния обмен. За обмен на информацията е използвана както защитената мрежа на Международната организация на финансово-разузнавателните служби (Egmont group), така и системата за обмен на информация между финансово-разузнавателните служби на страните.

Други рестриктивни мерки осъществени през изминалата година са и извършените 5 съвместни проверки с органите за надзор върху дейността на задължените по Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМИП) лица, за които има данни, че използват финансови средства, придобити чрез наркотрафик и наркоразпространение. Осъществено е съдействие за организиране на обучения за превенция на изпирането на пари и противодействие на наркопрестъпността. Организиран е учебен семинар на тема “Фонд за изземване на имущество, придобито от престъпления, свързани с незаконно разпространение на наркотични вещества, пране на пари и разследване на имущество”. Провеждат се регулярни работни срещи с прокурори от отдели “Изпиране на пари” при Върховна касационна прокуратура и Софийска градска прокуратура с цел оптимизиране на мероприятията, свързани с извършване на наркопрестъпления. Взети са мерки за санкциониране на престъпленията, водещи до обогатяване на извършителите със средства, придобити от наркоразпространение и наркотрафик чрез прилагане разпоредбите на чл. 53 НК за отнемането на вещи, придобити от престъпна дейност в полза на държавата. Предвид трансграничния характер на наркопрестъпността, респективно и на парите, придобити от нея, е осъществено тясно взаимодействие с ИНТЕРПОЛ, ЕВРОПОЛ и офицерите за връзка в България.-членки на ЕС – FIUNET³.

Взети са мерки и за санкциониране на престъпленията, водещи до обогатяване на извършителите със средства, придобити от наркоразпространение и наркотрафик чрез прилагане разпоредбите на чл. 53 НК за отнемането на вещи, придобити от престъпна дейност в полза на държавата. Предвид трансграничния характер на наркопрестъпността, респективно и на парите, придобити от нея, е осъществено тясно взаимодействие с ИНТЕРПОЛ, ЕВРОПОЛ и офицерите за връзка в България⁴.

Прилагането на мерки от страна на държавата, свързани с ограничаването на разпространението на наркотични вещества в района на учебни и детски заведения и районите около тях са предприети конкретни действия по превенция на разпространението на наркотици. По линия “Детска престъпност” на територията на цялата страна са проведени 2813 специализирани полицейски операции за противодействие на престъпленията, свързани с разпространяване на наркотични вещества в близост до и в училищни райони. Продължава изучаването на добрите практики на страните-членки на ЕС, осъществено в рамките на туининг-проекта “Повишаване на административния капацитет на полицията в областта на престъпленията, свързани с наркотици, на национално и регионално ниво”.

---

³ Доклад за изпълнение на Плана за действие към Националната стратегия за борба с наркотиците през 2009 – 2013 г, Дирекция КИАД – МВР, 2010 г.

⁴ Доклад за изпълнение на Плана за действие към Националната стратегия за борба с наркотиците през 2009 – 2013 г, Дирекция КИАД – МВР, 2010 г.

В рамките на Програмата за обучение на служителите на Агенция "Митници" са проведени общо 16 курса, в т.ч. три за „Синтетични наркотици и прекурсори“; 3 курса за служители от сектора за борба с наркотрафика на Аерогара София; 10 курса за обучение на митнически служители - водачи на митнически кучета. По програма УТТЕ-2 е получено специализирано техническо оборудване за монтаж и демонтаж на гуми; 5760 полеви наркотестове и 4 комплекта уреди за нощно виждане.

За Повишаването и поддържането на професионалните умения и специализираните познания в областта на борбата срещу финансовите престъпления е постоянен приоритет на МВР. Служители на ГДБОП са взели участие в работни срещи и семинари, учебни командировки и други форми на обучение, свързани с противодействието на изпирането на пари и финансирането на наркопрестъпността, както и във въвеждането в стопански оборот на средства, придобити от продажби и разпространение на наркотични вещества.

Национален план за действие, стратегия, оценяване и координация

Национален план за действие и/или стратегия

На трето редовно заседание на НСНВ, състояло се на 22 октомври 2008 г. бяха представени и приети Национална стратегия за борба с наркотиците 2009-2013 г. и План за действие към нея.

Националната стратегия има следното общо съдържание:

ВЪВЕДЕНИЕ

ЧАСТ I. АНАЛИЗ НА СИТУАЦИЯТА (Състояние и тенденции; Анализ на дейността в областта на намаляване на търсенето на наркотици; Анализ на дейността в областта на намаляване предлагането на наркотици; Законодателство)

ЧАСТ II. ГЛОБАЛНИ ЦЕЛИ И ПРИНЦИПИ.

ЧАСТ III. СТРАТЕГИЧЕСКА ОБЛАСТ НА ДЕЙСТВИЕ: Намаляване на търсенето на наркотици.

ЧАСТ IV. СТРАТЕГИЧЕСКА ОБЛАСТ НА ДЕЙСТВИЕ: Намаляване на предлагането на наркотици.

ЧАСТ V. ПРЕСЕЧНА ОБЛАСТ НА ДЕЙСТВИЕ: Публична информационна система и научно изследователска дейност.

ЧАСТ VI. ПРЕСЕЧНА ОБЛАСТ НА ДЕЙСТВИЕ: Национална координация и международно сътрудничество.

ЧАСТ VII. ПРЕСЕЧНА ОБЛАСТ НА ДЕЙСТВИЕ: Усъвършенстване на законодателството.

ЧАСТ VIII. МЕХАНИЗЪМ НА ИЗПЪЛНЕНИЕ (Координиращ орган; Институции, отговарящи за изпълнението на национално ниво и местно ниво; Партньори по изпълнението; Финансиране на дейностите и контрол на разходите; Мониторинг на изпълнението на Националната стратегия)

Реализиране и оценяване на Национален план за действие и/или стратегия

На заседания на НСНВ са приети доклади за изпълнение на Плана за действие на Националната стратегия за борба с наркотиците 2003-2008 г. за 2008 г. и за петгодишния период на стратегията. Приет е Годишният доклад на Република България за 2008 г. по проблемите, свързани с употребата на наркотици и наркоманиите.

До края на 2009 г. са изградени **26 ОБСНВ** и **23 ПИЦ** към ОБСНВ в градовете Благоевград, Бургас, Варна, Велико Търново, Видин, Враца, Габрово, Добрич, Кюстендил, Кърджали, Пазарджик, Перник, Плевен, Пловдив, Разград, Русе, Силистра, Сливен, Смолян, София, Хасково, Шумен, и Ямбол.

Изготвени са и са представени отчети за дейността на ОБСНВ и ПИЦ.

Работата на ОБСНВ и ПИЦ може да бъде обобщена в следните няколко насоки:

- Изпълнение на приетите превантивни програми и стратегии;
- Превантивни дейности сред ученици, родители, учители и педагогически съветници;
- Провеждане на конкурси, изложби, семинари, кръгли маси и запознаване с проблемите при употребата и злоупотребата с наркотици, съвместно с другите общински структури;
- Издаване на различни видове превантивни, информационни и здравно-образователни материали;
- Запознаване на обществеността с дейността на ПИЦ;
- Сътрудничество с медиите, за осигуряване на адекватно и компетентно отразяване на проблемите с наркотиците.

Усилията на работещите в Превантивно-информационните центрове са насочени към преодоляване на апатията на обществото спрямо проблема със злоупотреба с наркотични вещества.

Набляга се на разработване и функциониране на консултативни програми или кабинети, които да насочват зависимите за лечение на територията на областта или на територията на страната и в чужбина.

Налице е поддържане на добро сътрудничество с неправителствения сектор, както и сравнително добра координация между всички общински структури при предприемане на действие в борбата с наркотиците и наркоманиите.

Не на последно място трябва да се отбележи активност на ПИЦ по отношение на провеждането на анкети за нагласите сред учениците, родителите и учителите и изследвания за оценка на разпространението и търсенето на лечение, в координация с Националния център по наркомании.

Съгласно разпоредбата на чл. 15а, ал. 2 от ЗКНВП, на четвърто редовно заседание на Националния съвет по наркотичните вещества за 2009 г., беше представен и одобрен отчет за дейността на ОБСНВ и ПИЦ 2008 г.

На 26 - 27. ноември 2009 г. се проведе Трета национална среща по проблемите на превенцията на употребата и злоупотребата с наркотични вещества. В срещата взеха участие представители на ПИЦ и ОБСНВ, националния координатор по наркотиците от МЗ, секретариата на НСНВ и служители от НЦН. По време на срещата бяха представени: проект № ВГ0011"Слушайте детото" – подобряване на превенцията и достъпа до услуги на деца и подрастващи, експериментирани и употребяващи наркотични вещества", примери за добри практики в превантивните дейности в България, проект за изменение и допълнение на Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите (ЗКНВП). Взе се решение ОБСНВ и ПИЦ да изпратят своите становища и предложения по проекта за изменение и допълнение на ЗКНВП до секретариата на НСНВ за включване в проекта.

Други факти за развитие на политиката в областта на наркотиците

Към месец юли 2010 г. бяха прегледани около 200 интернет страници и в частност форумите към тях с цел намране на дискусии на тема наркотици и конкретно инициативи на гражданското общество в посока развитие на националната политика. От прегледаните страници 39⁵ съдържат дискусии с фокусираната тема. Обявени са 479 теми⁶ и са разменени 9944 мнения⁷.

При прегледа на избраните форуми прави впечатление, че темите свързани с наркотици попадат най-често в категорията "здраве" и "общи теми", като приблизително 2/3 от всички теми се отнасят за марихуана, а останалата част са свързани с амфетамини, хероин, халюциногени, медикаменти, алкохол и др.

15% от всички теми се отнасят до дискусии относно промени в българското законодателство и в частност "Закона за наркотичните вещества и прекурсорите", като най-често носят заглавие "За или против легализацията", "За легализацията?".

През 2009 г. е планирана и изготвена петиция за "Декриминализация на марихуаната и използването и за медицински цели", която петиция цели "да се гласуват промени в закона за наркотичните в-ва в Република България и марихуаната да премине в листата на ентеогените, и на всички ПЪЛНОЛЕТНИ потребители на марихуана да се разреши притежанието на 1-2 грама за лична употреба"⁸.

От друга страна в края на 2009 г. Сдружение „Майки срещу дрогата“ представиха пред печатните медии своите искания, свързани с извършването на някои промени в Законите. Тази инициатива се провежда от 2004 г. и освен с представяне по вестниците се пращат писма до Народното събрание и се провеждат срещи с депутати, но досега няма сериозен отклик от държавните институции. Сдружение „Майки срещу дрогата“ настояват за⁹:

1. Адекватно лечение на наркозависими:

- създаване на отделения за детокс във всеки областен град
- създаване на достъпни места за лечения без лекарства
- въвеждане на лекарството Naltrexon / в момента у нас с търговската марка Adepend/ в позитивния лекарствен списък, то е посочено като добра практика от ЕС

⁵ 4 от сайтовете са изцяло свързани с темата за наркотици, останалите спадат към категорията "lifestyle" (измежду които има сайтове за наука, музика, право, училище, хоби и др.)

⁶ 52% от темите са били дискутирани през 2009г., 27% са стартирани през 2009 г. и са продължили и през 2010г. (справка към месец юли 2010 г.), 11% стартират през 2008 г. и приключват 2009 г. (справка към месец юли 2010 г) и 10% са стартирали през 2008 г. Около 25% от темите са свързани с отглеждане на марихуана в домашна обстановка ('indoor' или 'outdoor'), като повечето мнения са свързани по-скоро с консултации относно проблеми с грижите по отглеждане, както и дискусии посветен на необходимата техника за отглеждане. 20% от темите са свързани с покупка на семена с цел бъдещо отглеждане (което ще бъде разгледано в Глава 10), както и теми свързани с търсенето на 'материал' в даден град. 20% от темите са свързани със споделяния за лични преживявания след употребата най-вече на марихуана. Приблизително толкова са и темите свързани с информиране относно видовете наркотици и последиците от употреба.

⁷ Трябва да се има предвид, че няколко мнения могат да бъдат притежание на един автор. Броят мнения е за 2009 г.

⁸ Линк на петицията: <http://bgpetition.com/dekriminalizaciya/index.html>. Към м. май 2010 г. потребител от форума е отбелязал, че са събрани 144 подписа.

⁹ Източник на информация: Сдружение „Майки срещу дрогата“

- стриктен контрол от страна на МЗ и правоохранителните органи на частните практики и предотвратяване на безразборното изписване на опиятни медикаменти
- подобряване на условията в специализираните болници за лечение на наркозависимости – Суходол, отделението за зависимости Раднево и др.

2. Въвеждане в закона на опцията „лечение вместо затвор“ за маловажни престъпления, в чиято причина стои зависимостта от наркотици. Преустановяване на практиката да се извеждат хора от места за дълготрайно лечение, за да се пращат в затвора, да се узакони престоят им там, съобразно ефективната им присъда и да се признае за изтърпяване след съответните мерки за контрол.

3. Въвеждане на програми за лечение от наркозависимост в местата за лишаване от свобода.

4. Улесняване на възможността за принудително лечение на наркозависими при крайни форми на агресия и автоагресия, промяна в Закона за здравето.

5. Помощ от страна на държавата на граждански организации, които имат за свой основен предмет на дейност подкрепа при възстановяване от наркозависимост и могат да докажат добра практика.

През месец септември 2009 г. родители на наркозависими от град Габрово се срещнаха с депутатката г-жа Галина Банковска и споделиха проблемите, които стоят пред техните деца и чиито решения вече толкова дълго време държавата отлага. Чрез г-жа Банковска те изпратиха до Народното събрание Обръщение, в което излагат основните трудности, с които са се сблъскали, подкрепайки децата си в борбата им с наркотичната зависимост. Чрез регионалните медии те споделиха за многото нерешени въпроси по отношение лечението, рехабилитацията и ресоциализацията на зависимите млади хора. Липсата на алтернатива – лечение или затвор обрича много младежи, започнали вече лечение да попаднат в затвора, което в повечето случаи означава и край на усилията им за излекуване. Липсата на дългосрочна подкрепяща програма за превенция на рецидив за преминалите лечение на зависимости, както и липсата на Дневен център за рехабилитация и ресоциализация на зависими в Габрово, правят много трудно интегрирането в обществото на тези млади хора¹⁰.

Уредба на координацията

Дейности по линия на Националния съвет по наркотични вещества (НСНВ):

На заседание на Дъблинската група, проведено на 22.06. 2009 г. в Брюксел беше представена декларация одобрена от НСНВ и подписана от председателя на НСНВ за членство на България в Дъблинската група. Кандидатурата е одобрена. На заседание на НСНВ се взе решение на заседанията на групата да присъстват националните координатори по наркотиците на България.

В изпълнение на международните договори за контрол на наркотиците, на заседание на НСНВ е одобрен годишния доклад за 2008 г. на Република България до Комисията по наркотичните вещества при ИКОСОС на ООН – Виена.

¹⁰ По данни от Градския отчет за извършените превантивни дейности от ОБНСВ и ПИЦ - град Габрово за 2009 г.

На заседание на НСНВ е одобрен въпросник, изпратени от Службата на ООН по наркотици и престъпност относно "Проучване на всички аспекти, свързани с употребата на семена на канабис за незаконни цели".

На трето редовно заседание на НСНВ е представена и одобрена информация за изпълнение на резолюции на Комисията на ООН по наркотични вещества - Резолюция 51/11 "Връзки между незаконния трафик на наркотици и огнестрелни оръжия", Резолюция 52/8 "Употреба на фармацевтичната технология за противопоставяне на сексуалното насилие, опосредствано от използването на наркотици", Резолюция 51/18 "Засилване на международната подкрепа за страните в Западна Африка в техните усилия за борба с трафика с наркотици"

Икономически анализ

Обществени разходи

Националният център по наркомании, като самостоятелно юридическо лице към Министерство на здравеопазването, по Закона за държавния бюджет за 2009 година е получил по план сумата от 302 983 лв.¹¹ От отпускнатите средства, по финансов отчет на НЦН, са изразходени 264 406 лв. Всички изразходвани средства за работни заплати, за осигурителни вноски, за възнаграждения на външни лица и фирми, съгласно сключени договори и извършени услуги и др., са извършени на база на действащото законодателство.

По Националната програма „План за действие на Националната стратегия за борба с наркотиците“ през 2009 година е отпускната сумата от 68 383,23 лв., от които за дейности на НФЦ е изразходена сумата 8 873,23 лв.

Съгласно договор за безвъзмездна помощ за действие с Европейския център за мониторинг на наркотици и наркомании за дейности на НФЦ са изразходени 116 880 лева¹².

В изпълнения на з.1.6. от НСБН (2009-2013) през 2009 г. Държавната агенция за закрила на детето е финансирала създаването на два документални филма, свързани с проблемите на наркоманиите - "Кастинг" и "За да живеем"¹³. Организиран са работни срещи и семинари със специалисти от системата за закрила на детето. Те са използвани и за разпространение на помагало по превенция на наркотиците „Познатият и непознат тийнейджър“, предназначено за социални работници.

ДАЗД е финансирала въвеждането и функционирането на общоевропейския телефонен номер за деца в риск 116 111, с което България става 14-тата страна – членка на Европейския съюз, която изпълнява решение 2007/698/ЕО на Европейската комисия¹⁴. Линията е безплатна за потребителите и осигурява достъпен механизъм за получаване на специализирана помощ по всяко време на денонощието. Линията е използвана и от родители.

В края на 2009 г. по туининг проект BG2007/IB/JH/12 – „Укрепване ролята на затворната система“, е извършено обучение на служители от следствените арести

¹¹ Източник на информация: По данни от годишния финансов отчет на НЦН, изготвен от гл.счетоводител на НЦН – А. Ходоновски

¹² Източник на информация: Годишен финансов отчет на НЦН

¹³ Източник на информация: Дирекция "Координация и информационно-аналитична дейност", МВР (проект на годишния отчетен доклад по НСБН)

¹⁴ Източник на информация: Дирекция "Координация и информационно-аналитична дейност", МВР (проект на годишния отчетен доклад по НСБН)

във Варна, Пловдив и София за внедряване и реализиране на краткосрочната програма „Минимизиране на вредите от употребата на наркотични вещества”¹⁵. Заложената стратегическа цел за внедряване на 12-стъпкова програма във всички затвори на страната не е изпълнена изцяло поради невъзможност за нейното ресурсно обезпечаване. В два от затворите програмата е апробирана, но след направен анализ, нейното прилагане е прекратено, поради невъзможност за осигуряване на екип, който да работи само по тази програма, Също така няма възможност участниците в програмата да бъдат продължително настанени в отделни спални помещения¹⁶. Като мярка за ограничаване на разпространението на наркотици в затворите и следствените арести е планирано закупуването и поставянето на скенери за проверка на багажа. През 2009 година обаче, такива не са изградени поради липса на финансови ресурси¹⁷.

Схема „Социални услуги за социално включване” към МТСП има за цел прилагане на нови устойчиви и комплексни подходи за повишаване качеството на живот на уязвимите групи, вкл. на наркозависими, и превенция на социалното изключване и преодоляване на неговите последици¹⁸. Схемата включва три компонента, единият от които е насочен към развитие на иновативни форми на социални услуги, които не са регламентирани в Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане. В рамките на този компонент от схемата могат да бъдат финансирани комплекс от социални услуги за преодоляване на зависимости. Предвидените средства за цялата схема са в размер на 23 015 000 лева, като за тях могат да кандидатстват всички доставчици на социални услуги. Размерът на предоставяната безвъзмездна помощ може да варира от 80 000 до 250 000 лева.

Заетост за лица, страдащи от различни зависимости, се подкрепя по две схеми за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по ОП РЧР¹⁹. Едната от схемите „Социално предприемачество – популяризиране и подкрепа на социални предприятия (Пилотна фаза)” с бюджет от 15 680 000 лева има за цел да подкрепи развитието на социалното предприемачество като възможност за подобряване качеството на живот на лица от рискови групи и преодоляване на социалната им изолация. Схемата се реализира чрез процедура за подбор на проекти с допустими бенефициенти доставчиците на социални услуги. Като резултат от нейното изпълнение се очаква да бъдат създадени или доразвити минимум 40 модела на социални предприятия, като в тях бъдат осигурени защитени работни места за средно 5 лица от уязвимите групи, които не са в състояние да участват в реална трудова дейност. Друга възможност за осигуряване на заетост сред лица с наркотични проблеми е допълнение по схема „Нови възможности” с бюджет от 30 милиона лева, съобразно която общините ще имат възможност да получат до 300 000 лева за създаване на нови социални предприятия – обществени перални, обществени трапезарии, предприятия за озеленяване и благоустройство, както и такива, които осигуряват техническа подкрепа на дейността на общинските администрации. Очаква се по схемата да бъде осигурена постоянна заетост на поне 800 лица от най-уязвимите групи, включително хора, страдащи от различни зависимости.

---

¹⁵ Източник на информация: Дирекция “Координация и информационно-аналитична дейност”, МВР (проект на годишния отчетен доклад по НСБН)

¹⁶ Източник на информация: Дирекция “Координация и информационно-аналитична дейност”, МВР (проект на годишния отчетен доклад по НСБН)

¹⁷ Източник на информация: Дирекция “Координация и информационно-аналитична дейност”, МВР (проект на годишния отчетен доклад по НСБН)

¹⁸ Източник на информация: МТСП, Дирекция “Европейски фондове, международни програми и проекти”

¹⁹ Източник на информация: МТСП, Дирекция “Европейски фондове, международни програми и проекти”

Ангажиментите на Министерството на физическото възпитание и спорта по изпълнение на Плана за Действие на НСБН са свързани със стратегическа задача 1 „Разширяване на възможностите за включване на децата и младите хора в привлекателни за тях форми за прекарване на свободното време”. Тези ангажименти се реализират чрез Програмата „Спорт за децата в свободното време”. Обект на Програмата са деца от цялата страна, които не се занимават системно със спорт, включително и децата в неравностойно положение. През 2009 год. по Програмата са реализирани 211 проекта, които са обхванали приблизително 21 500 деца, в т.ч. 1970 деца в нравностойно положение. Най-голям брой проекти са реализирани в областите София, В.Търново, Варна, Враца, Ямбол и Хасково. Партньори на МФВС в тези проекти са общинските администрации, регионалните инспекторати по образованието, училищни ръководства, спортни организации и средства за масова информация. Финансовите средства за реализиране на Програмата през 2009 год. са от бюджета на МФВС и са в размер на 904 120 лв.²⁰

Общата сума от бюджета, планирана за дейности на ОСНВ Пловдив за 2009 год. е 27 000 лв.²¹ От тях за обучение на деца лидери в 3 модула и провеждането на 2 семинара са отделени 10 000 лв. от бюджета, за издаване на помагала и информационни материали – 14 500 лв. и за повишаване квалификацията на членовете на Об.СНВ и ПИЦ – съответно 2 500 лв.

За 2009 година средствата изразходвани от ОСНВ Бургас за превантивни дейности по отношение на наркотиците от Общинския бюджет са в размер 11 500 лв.²² От тях 1 500 лв. са за борба и превенция от тютюнопушене, 6 000 лв. – за организиране и провеждане на мероприятия, свързани с 26 юни – Световния ден за борба с употребата и нелегалното разпространение на наркотици. Също така 4 000 лв. от бюджета са изразходвани за обмяна на добри практики. За обучения на ученици от три основни училища за превенция на рисковото поведение свързано с употребата на наркотични вещества са изразходвани 30 000 лв. осигурени от проект спечелен от НПО и Община Бургас като партньор.

Финансовите разходи за дейности, свързани с превенция и борба с наркотиците, на ОСНВ Габрово за 2009 год. осигурени от Общинския бюджет са в размер на 10 240 лв.²³ Те включват съфинансиране в размер на 4 200 лв. на **Проект „ Законът в действие”** на Сдружение „Равен шанс 2008”, реализиран в партньорство със сдружението и доброволци от Младежкия съвет по наркотични вещества – Габрово. Проектът е финансиран по Програма „Младежта в действие” на ЕК и е на обща стойност 7600 евро.

Бюджетните средства, изразходвани от ОСНВ и ПИЦ гр. Перник за 2009 год. възлизат на 27 190 лв.²⁴

Средствата от републиканския бюджет, изразходвани от ОСНВ Силистра за превантивно-информационни дейности през 2009 год., възлизат на 1 955 лв.

Изразходваните през 2009 год. бюджетни средства от ПИЦ Шумен за организиране на превантивно-информационни дейности възлизат на 570 лв.²⁵ За 2009 год. ОСНВ

²⁰ Източник на информация: МФВС

²¹ Източник на информация: ОСНВ Пловдив – годишен отчет

²² Източник на информация: ОСНВ Бургас – годишен отчет

²³ Източник на информация: ОСНВ Габрово – годишен отчет

²⁴ Източник на информация: ОСНВ Перник – годишен отчет

²⁵ Източник на информация: ОСНВ Шумен – годишен отчет

Шумен е получил финансиране от републиканския бюджет под формата на средства за изпълнение Плана за действие на НСБН в размер на 1 700 лв.²⁶

Финансовите средства от бюджета на ОСНВ Видин, изразходвани за дейности свързани с превенция и борба с наркотиците през 2009 год. възлизат на 1 940 лв.²⁷

От бюджета на Областния съвет по наркотични вещества Враца за 2009 г. са изразходвани 10 000 лв. за организиране и провеждане на концерт „Не на drogата” с участието на БТР и Джон Лотън по инициативата „Джулая от Балкана до морето”. Останалите средства за концерта са осигурени чрез организиране на благотворителен коктейл и други дарители.²⁸

Във връзка с ограничаване на бюджетните разходи на Министерство на здравеопазването за 2009 г., включително и по националните програми и закъснение във финансирането им, не са реализирани всички планирани дейности за 2009 г. от Плана за действие на Националната стратегия за борба с наркотиците, ангажимент на Министерство на здравеопазването²⁹.

През 2009 г. е изпълнен Проект „Законът в действие” на Сдружение „Равен шанс 2008”, реализиран в партньорство с ОСНВ – Габрово и с участието на доброволци от Младежкия съвет по наркотични вещества – Габрово. Проектът е финансиран по Програма „Младежта в действие” на ЕК и е на обща стойност 7600 евро³⁰.

В партньорство с ОСНВ Габрово през 2009 год. е реализиран Проект „Независимост” на СНЦ „Младежка Информационна Мрежа”. Проектът е финансиран от Фондация „Работилница за граждански инициативи” и е на обща стойност 6500 лв.³¹

ОСНВ Силистра финансира част от превантивно-информационните си дейности по линия на изпълнение на проекти. Общата сума за 2009 год., осигурена от проекти, възлиза на 1 640 лв.³²

Бюджет

ОбСНВ и ПИЦ се финансират със средства от държавния бюджет, чрез общинските бюджети, като делегирана от държавата дейност.

Отпуснатите средства за 2009 г. са заплати за 27 щатни бройки за председатели и 27 за секретари на ОбСНВ и 65 щатни бройки за екипите на ПИЦ, както и средства за издръжка.

Целево се отпускат средства за превантивни дейности по Националната програма за изпълнение на Националната стратегия за борба с наркотиците.

²⁶ Източник на информация: ОСНВ Шумен – годишен отчет

²⁷ Източник на информация: ОСНВ Видин – годишен отчет

²⁸ Източник на информация: Протокол 5 / 21.04.2009 г. от заседание на ОСНВ Враца

²⁹ Източник на информация: Дирекция „Координация и информационно-аналитична дейност”, МВР (проект на годишния отчетен доклад по НСБН)

³⁰ Източник на информация: ОСНВ Габрово – годишен отчет

³¹ Източник на информация: ОСНВ Габрово – годишен отчет

³² Източник на информация: ОСНВ Силистра – годишен отчет

За 2009 г. поради редуциране на средствата по Националната програма за изпълнение на Плана за действие на Националната стратегия за борба с наркотиците не са отпуснати средства за финансиране на превантивни дейности на ПИЦ.

Отпусканите средства от държавния бюджет, както и средствата за превантивни дейности по Националната програма за изпълнение на Националната стратегия за борба с наркотиците са крайно недостатъчни за осъществяване на превантивни дейности и по-ефективна работа на ПИЦ.

Социална цена

Няма нови актуални данни относно социалната цена, свързана с употребата на наркотици.

2. Употреба на наркотици сред населението и отделни прицелни групи

В рамките на този раздел ще бъдат разгледани следните основни теми:

- Употреба на наркотици сред общото население;
- Употреба на наркотици сред учениците и младежите;
- Употреба на наркотици сред отделни прицелни групи от населението.

При разглеждането на първите две основни теми беше обърнато внимание на разпространението на употребата сред общото население и учениците. Като източници на информация са използвани епидемиологични изследвания на национално и местно ниво.

Третата тема обхваща актуални данни от проучвания относно употребата на наркотични вещества сред представителите на специфични групи от населението – на лицата лишени от свобода и на деца, настанени в Домове за деца, лишени от родителски грижи.

Употреба на наркотици сред общото население

Няма нови данни относно употребата на наркотици сред общото население в България. Резултати от последните представителни изследвания сред общото население, описани по-долу могат да бъдат намерени в Годишните доклади по проблемите свързани с употребата на наркотици в България през 2008 и 2009 г.

С методическата и финансова помощ на Националния фокусен център за наркотици и наркомании и в съответствие със стандартите на EMCDDA през пролетта на 2008 г. бяха довършени започнатите в края на 2007 г. местни представителни проучвания за употребата на психоактивни вещества сред общото население (15-64 г.) – в пет града–областни центрове (София, Плевен, Благоевград, Сливен, Шумен). Те бяха осъществени от социологически агенции MBMD и SOVA HARRIS в сътрудничество с НФЦ. В своята цялост и методическа общност те представляваха част от национално проучване, обхващащо различни по големина, географско положение и тип градове. Бяха обхванати общо 6 027 лица в посочения възрастов диапазон³³.

Една година по-късно, през месец декември 2008 г. беше стартирано национално представително социологическо проучване относно употребата на психоактивни вещества сред общото население в Република България, осъществено от социологическа агенция MBMD в сътрудничество с НФЦ. То също беше адресирано към населението на възраст 15-64 години, като подборът се осъществи със случайна извадката. Обработката на даните приключи в началото на 2009 г. Бяха обхванати общо 5 139 лица в посочения възрастов диапазон³⁴.

³³ Виж Стандартна таблица 1 към Годишен доклад по проблемите свързани с употребата на наркотици в България - 2008

³⁴ Виж Стандартна таблица 1 към Годишен доклад по проблемите свързани с употребата на наркотици в България - 2009

В съответствие с европейската практика и с изискванията на ключовия индикатор „Употреба на наркотици сред населението“ в проучванията бяха заложили за оценка употребата на наркотици, алкохол, цигари и медикаменти в три времеви диапазона и съответно - чрез три индикатора: през целия живот (life time prevalence), през последните 12 месеца (last 12 months prevalence), през последните 30 дни (last 30 days prevalence).

Употреба на наркотици сред учениците и младежите

България участва в два основни проекта, свързани с изследвания сред учениците – ECAD и ESPAD.

В рамките на проекта **“Европейски градове срещу наркотиците” (ECAD)** на всеки 4 години се провежда ученическо проучване под наслов “Изследване за живота и условията на живот на младите хора в Европа”. То е част от международната програма “Младежта в Европа” и в него участват градовете Вилнюс, Каунас и Клапейда (Литва), Осло (Норвегия), Рейкявик (Исландия), Рига (Латвия), Санкт Петербург (Русия), София (България) и Хелзинки (Финландия). Проучването се осъществява от Превантивно-информационен център по проблемите на наркоманиите – София, с помощта на Националния фокусен център за наркотици и наркомании и партньори от различни столични общини. Последно такова проучване бе реализирано в периода 08-19.11.2006 г., като бяха обхванати 5181 ученици от гимназиалния курс (9-13 клас) от 262 паралелки в 99 училища.

Европейският училищен изследователски проект за алкохол и други наркотици (ESPAD) е едно от най-широкообхватните изследвания сред учениците в световен мащаб, което е провеждано досега 4 пъти. През 1995 година 26 европейски страни събраха за първи път данни за употребата на алкохол, цигари и наркотични вещества чрез училищни изследвания, които бяха проведени едновременно по стандартизирана методология и с общ въпросник. Второто събиране на данни се проведе през 1999 година и участие взеха 31 страни, а третото през 2003 г., като в него взеха участие 35 страни.

Последното засега четвърто изследване, което се проведе през 2007 г., обхвана над 100 000 ученика от 35 държави: Австрия, Армения, Белгия (Фландрия), България, Великобритания, Германия (7 провинции), Гърция, Дания, Естония, Ирландия, Исландия, Италия, Кипър, Латвия, Литва, Малта, Монако, Нидерландия, Норвегия, остров Ман, Полша, Португалия, Словакия, Чехия, Румъния, Русия, Словения, Украйна, Унгария, Фарьорски острови, Финландия, Франция, Хърватия, Швейцария и Швеция.

Основна цел на тези проучвания е да се събират съпоставими данни за употребата на алкохол, цигари и наркотични вещества сред европейските ученици на възраст 15-16 години, за да се проследяват тенденциите в и между държавите.

За България събирането на данните през 2007 г. бе финансирано от Националния фокусен център за наркотици и наркомании със средства от Европейския център за мониторинг на наркотиците и наркоманиите (EMCDDA), като отговорни институции бяха Национален център по опазване на общественото здраве и Национален център по наркомании.

Изследвани бяха 5253 ученици (2884 момчета и 2409 момичета) от 9 и 10 клас в 271 паралелки.

Освен че подпомага участието на България в двата големи училищни проекта (ECAD и ESPAD), Националният фокусен център за наркотици и наркомании е разработил методология за проучвания сред учениците на местно ниво. Те са насочени към изследване на някои аспекти от здравното поведение, оценки и нагласи по проблемите на наркоманиите.

Освен посочените по-горе международни проекти в периода 2005-2009 г. по методологията на НФЦ бяха проведени **22 изследвания** сред учениците (от 7 до 13 клас) в 18 града на Република България.

Таблица 2.1

**ПРОВЕДЕНИ ПО МЕТОДОЛОГИЯТА НА НФЦ ИЗСЛЕДВАНИЯ
СРЕД УЧЕНИЦИТЕ В БЪЛГАРИЯ (2005-2009 Г.)**

Година	Градове
2005	Видин, Кърджали, Кюстендил, Пазарджик, Разград, Добрич
2006	Габрово, Варна, Хасково
2007	Плевен, Търговище, Шумен, Силистра, Монтана, Видин
2008	Перник, Ловеч, Пловдив, София, Кюстендил
2009	Панагюрище, Кърджали

Ако разгледаме изследванията в 8 областни града – Плевен (анкетирани 1397 ученици през 2007 г.), Търговище (1147 ученици, 2007 г.), Шумен (1496 ученици, 2007 г.), Перник (1231 ученици, 2008 г.), Ловеч (1018 ученици, 2008 г.), Пловдив (1631 ученици, 2008 г.), Кюстендил (1095 ученици, 2008 г.) и Кърджали (1576 ученици, 2009 г.), може да бъдат очертани някои тенденции във връзка с употребата на наркотици сред учениците и тяхното отношение към този проблем.

Навсякъде данните сочат, че **марихуана е най-масово използваното незаконно вещество**. Поне веднъж в живота си са го употребили най-често между 18 и 22 % от анкетираните ученици в 8-те града. Изключение прави единствено Плевен, където нивото на употреба е 13.7 % (виж *Фигура 2.1*). Актуалната употреба (през последните 30 дни преди попълване на анкетата) на марихуана сред учениците е в размер 4.0-10.5 %, като повече от веднъж марихуана са употребявали между 2.0 и 5.4 %.

Като втора по големина по отношение на незаконните наркотици може да се определи групата на употребилите **синтетични стимуланти** – става дума предимно за амфетамини и вещества от типа екстази. Употребилите поне веднъж в живота си амфетамини са в рамките на 4-12 %, като най-високо е нивото в Кюстендил (11.6 %). Нивото на употреба на екстази е малко по-ниско. То се движи в диапазона 4-7 %, като най-високо е в Кърджали (7.1 %) и Кюстендил (7.0 %). За тази група актуалната употреба е в размер 2-5 %, а повече от веднъж синтетични стимуланти са употребявали между 0.7 и 3.2 % от учениците.

Все по-популярна става употребата на **кокаин**. За 8-те града тя е в диапазона 2-9 %, като отново най-ниско е нивото в Плевен (2.2 %); най-високо е в Кърджали – 8.6

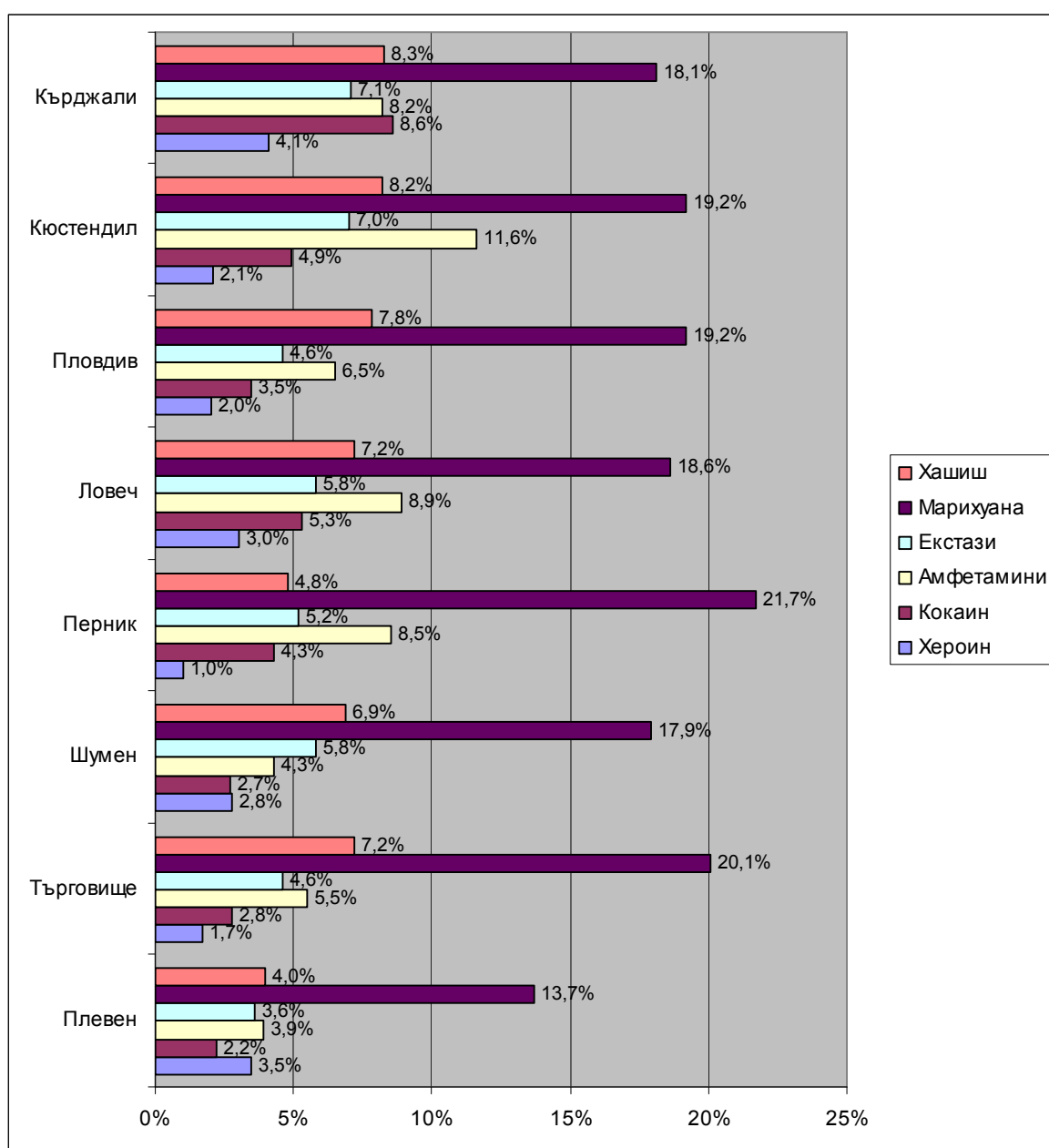
% . Актуалната употреба на кокаин е в размер 1.3-2.8 %, като повече от веднъж това вещество са употребявали между 0.5 и 2.0 %.

Затова пък учениците в Плевен държат 2-ро място (сред 8-те областни града) по употреба на **хероин** (3.5 %). По-високо ниво има само в Кърджали (4.1%). Употребата на хероин през последните 30 дни е на ниво 1-3 %, а повече от веднъж са го употребявали между 0.4 и 3.2 % от учениците.

Други наркотици, които учениците признават, че са употребявали някога в живота си са LSD (с нива на употреба от 1.6 % до 4.0 %), анаболни стероиди (2.0-4.2 %), морфин, кодеин и други опиати (1.4-3.9 %), пико (0.6-3.5 %). Инхалирането на лепила, бронз и др. се отнася за 2.0-6.3 % от анкетираните ученици.

Фигура 2.1

УПОТРЕБА НА НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА ПОНЕ ВЕДНЪЖ В ЖИВОТА СРЕД УЧЕНИЦИТЕ

Източник: Национален фокусен център за наркотици и наркомании

Мнението на учениците е, че поне 1/5 от техните съученици са опитвали някакъв наркотик през живота си. В същото време само 5-10 % смятат, че някой от приятелското им обкръжение го е правил.

На около 1/3 от учениците им е предлаган наркотик, а на 1-4 % им е оказвана дори принуда да го вземат. В най-голяма степен такива случаи се наблюдават в Шумен (3.7 %) и Ловеч (3.3 %).

Средно 1/10 от анкетираните са присъствали на купон, където се употребяват наркотици. Това важи най-вече за Кюстендил (14.1 %) и Перник (13.7 %).

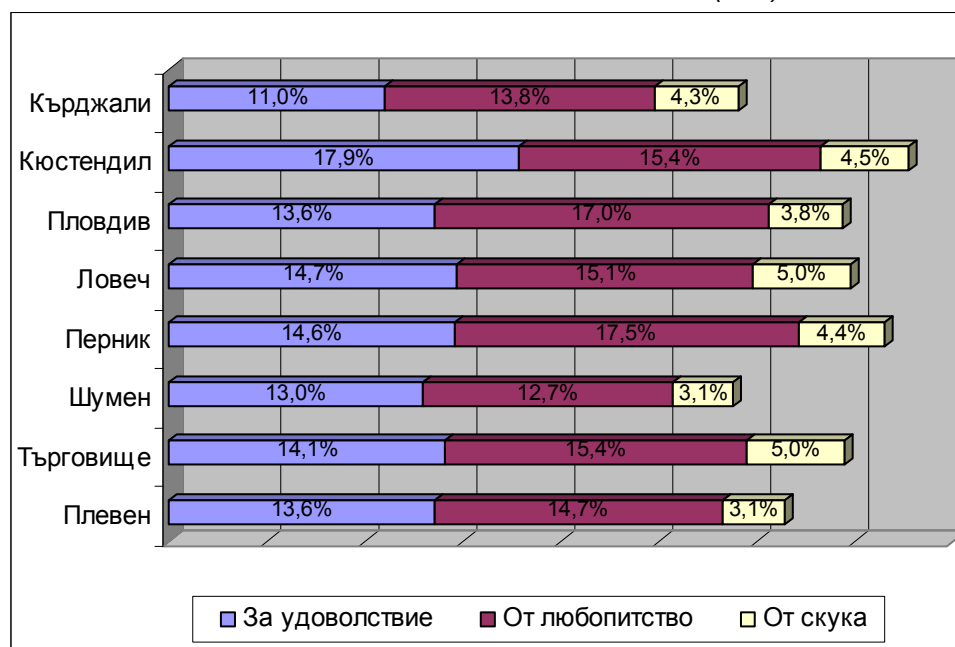
От 7 до 11 % от учениците в 8-те областни сграда са склонни да приемат предложение от приятел да опита наркотик. Не са сигурни дали ще го направят около 1/5 от анкетираните.

Средно около 2/3 от учениците никога не са употребявали наркотични вещества. Най-силно това е изразено в Плевен (74.9 %), най-слабо в Шумен (60.7 %), Кюстендил (61.6 %) и Търговище (61,9 %)

Като причина за първата употреба на някакво наркотично вещество учениците от 8-те областни града изтъкват най-вече “за удоволствие” (11.0-17.9 %), “от любопитство” (12.7-17.5 %), както и “от скука” (3.1-5.0 %) (виж Фигура 2.2)

Фигура 2.2

**ПРИЧИНИ ЗА ПЪРВАТА УПОТРЕБА НА
НАРКОТИЧНО ВЕЩЕСТВО СРЕД УЧЕНИЦИТЕ**
(в %)

Източник: Национален фокусен център за наркотици и наркомании

Когато трябва да определят защо връстниците им употребяват наркотични вещества, учениците отново посочват като водещи причини “за удоволствие” и “от любопитство” – средно около 1/2 от тях смятат така. Към тях обаче прибавят още “за да бъдат приети от другите (групата, компанията)”, “за да се откъснат от

действителността”, “за да подтиснат собствени проблеми при общуването”, “за да отстранят психологически стрес” – средно около 1/3 посочват тези причини.

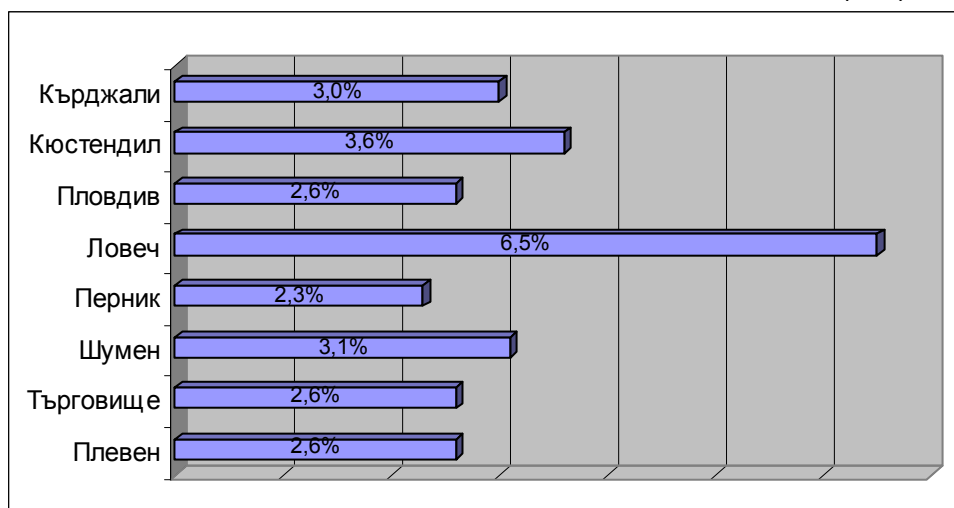
Учениците оценяват приблизително равен риска за здравето от редовното пушене на цигари и на марихуана – около 2/3 от тях го определят като голям. В същото време редовната употреба на хероин се определя като по-рискова от редовната употреба на екстази. Средно 4/5 от учениците оценяват, че има голям риск, ако се употребява редовно хероин, докато оценката за голяма риск от редовната употреба на екстази се споделя от 3/4 от тях.

Употребата на наркотици приемат безрезервно между 2.3 % и 6.5 % от анкетираните (виж *Фигура 2.3*). Най-либерални по този въпрос са учениците от Ловеч – 6.5 % приемат безрезервно употребата на наркотици, а 5.8 % са склонни да я приемат. В същото време категорично не я приемат 60.5 % от тях, което е над средното равнище за отговорилите по този начин ученици от другите областни градове.

Фигура 2.3

ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА УЧЕНИЦИТЕ, ПРИЕМАЩИ БЕЗРЕЗЕРВНО УПОТРЕБАТА НА НАРКОТИЦИ

(в %)

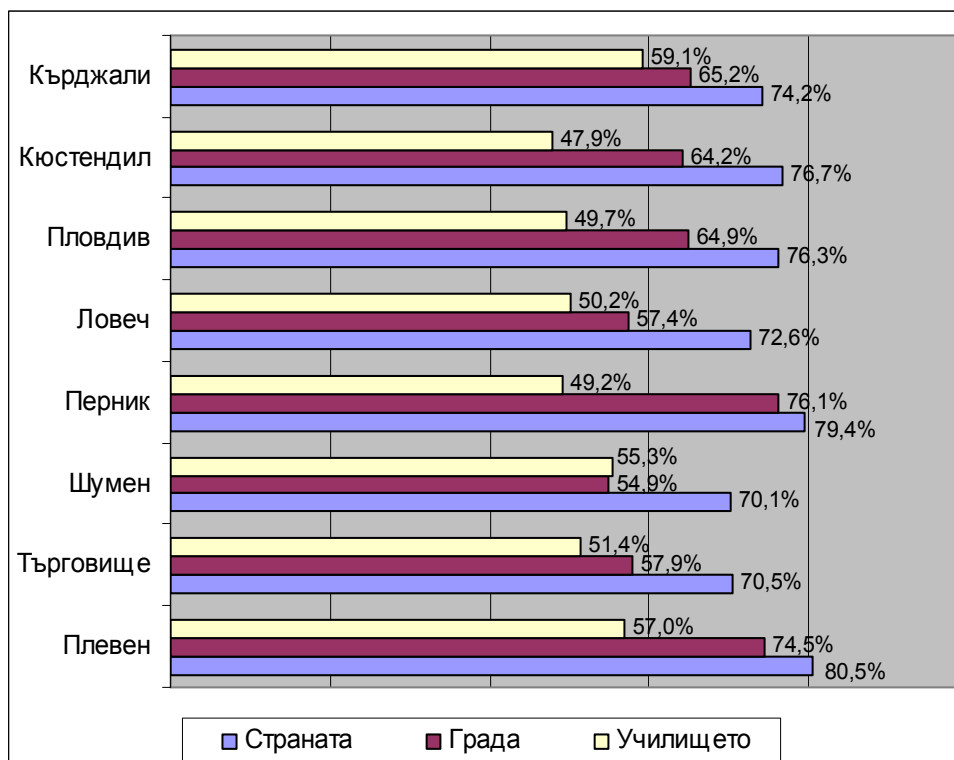
Източник: Национален фокусен център за наркотици и наркомании

На въпроса дали употребата на наркотици е проблем за България между 70 и 80 % от анкетираните дават утвърдителен отговор (виж *Фигура 2.4*).

Фигура 2.4

УПОТРЕБАТА НА НАРКОТИЦИ ПРОБЛЕМ ЛИ Е ЗА СТРАНАТА, ГРАДА, УЧИЛИЩЕТО

(в %)

Източник: Национален фокусен център за наркотици и наркомании

На второ място по значимост проблемът е за града, в който живеят учениците. В най-голяма степен такава оценка дават учениците от Плевен – 74,5 % са на мнение, че употребата на наркотици е проблем за града им. Единствено учениците от Шумен определят че употребата на наркотици е по-скоро проблем за училището, в което учат, отколкото за града им.

Употреба на наркотици в отделни прицелни групи / среди на национално и местно ниво

Сред лица, лишени от свобода

По данни от Главна дирекция „Изпълнение на наказанието“ (ГДИН) през последните години в местата за лишаване от свобода се регистрира увеличаване на постъпващи лишени от свобода с наркотична зависимост. Тази тенденция поставя ръководството на ГДИН и респективно ръководствата на местата за лишаване от свобода пред сериозни предизвикателства.

За 2009 г. в затворите и арестите са регистрирани 1038 лица с наркотична употреба и злоупотреба. Тези цифри разбира се са много динамични и зависими от интензитета на влизащите и излизащи лица. Традиционно за всички новопостъпили са били достъпни процедурите по оценка на здравословното състояние, диагностика на потребностите, оценка на риска от рецидив и вреди и включване в групова работа с адаптационна насоченост.³⁵

Сред деца, настанени в Домове за деца, лишени от родителски грижи

³⁵ Източник на информация: Главна дирекция „Изпълнение на наказанието“, Министерство на правосъдието

През месец ноември 2009 г. Национален фокусен център съвместно с Регионалната инспекция за опазване и контрол на общественото здраве – Софийска област (РИОКОЗ – Софийска област) проведе анкетно проучване сред децата настанени в Домовете за деца лишени от родителски грижи (ДДЛРГ). Проведеното проучване е на тема „Нагласи за употреба към психоактивни вещества и рисково сексуално поведение” в домовете в с. Разлив, с. Доганово и гр. Долна баня. В него взеха участие общо 70 деца на възраст от 10 до 20 години, като малко над ½ от тях са момчета, а останала част от анкетираните са момичета. Малко над половината от всички анкетираните са на възраст от 10 до 15 години, а останалата част от 16 до 20 годишна възраст, като ¼ от всички са на 17 годишна възраст.

Социална среда, информираност на анкетираните и причини за употреба на наркотици

Близо половината от всички деца, преди да бъдат настанени в дом, са живели с един от своите родители, като отново близо половината от всички посочват, че през последната една година са живели с повече от четирима човека в едно жилище. Повече от половината от запитаните деца посочват, че изпитват чувство на самота. ¼ от всички споделят, че най-често влизат в конфликт с деца от дома и почти толкова посочват, че не влизат в конфликт с никого, много по-рядко са в конфликт с родители или други свои връстници. Що се отнася до разговори по темата свързана с употребата на наркотици повечето от анкетираните провеждат подобни разговори с учители и педагогически съветници в училищата, както и с възпитателите в домовете, като близо половината от всички деца споделят, че никога не са говорили със своите родители по темата за наркотици и в частност за лицата употребяващи наркотични вещества. ½ от децата декларират сравнително добър успех в училище, а ¼ заявяват, че не се справят особено добре с учебния материал. Почти всички се съгласяват с твърдението, че училището е мястото където трябва да се разговаря по въпросите свързани с тютюнопушенето, безопасния секс, употребата на алкохол и наркотици, както и по въпросите свързани с насилието в живота.

Половината от всички запитани заявяват, че техните приятели биха предотвратили евентуална тяхна употреба на наркотик, но успоредно с това 1/3 от всички запитани отговарят, че техните приятели не биха се заинтересували от подобна постъпка. Що се отнася до информираност относно видовете наркотици, марихуаната е най-разпознаваното наркотично вещество, следвана от хероина, кокаина и екстази, също така най-много деца декларират, че само са чували за тези наркотици. Информацията за въздействието и последствията от употребата на наркотици най-често е получена от филми или от учители и педагогически съветници, като интересното тук е, че близо 1/3 от всички посочват, че не знаят и не се интересуват от тези въпроси.

Любопитството е личната причина сочена за първа употреба на някое незаконно наркотично вещество, а удоволствието и вписването в дадена компания е посочваната причина връстниците да употребят даден наркотик.

Употреба на психоактивни вещества

Медикаменти

Декларирани са единични случаи на употреба на психоактивен медикамент без лекарско предписание.

Цигари

Половината от запитаните декларират, че никога не са пушили цигари, а ¼ от всички анкетираните декларират употреба на цигари през последния ден. Най-късно първата

употреба е станала на 17 години, като 1/3 от всички заявяват, че са пушили ежедневно или почти ежедневно през изминалата година.

Алкохол

Малко над 1/3 от децата заявяват, че никога не са пили алкохол, като 1/4 от всички са пили алкохол през изминалия месец. Първата глътка алкохол е станала най-често на 15 или 16 годишна възраст. От заявите употреба през последните 30 дни, половината са употребили до едно питие на ден, а останалата половина – 2 до 5 и повече питиета на ден. Половината от анкетираните са се напивали поне веднъж, като за повече от половината от тях това се е повторило. Най-употребяваният алкохол е бирата следван от концентратите и виното, но бирата остава два пъти по-предпочитана от останалите видове алкохолни напитки. Малка част от децата са имали проблеми свързани с употребата на алкохол, като тези проблеми най-често са били с персонала и с връстници от дома.

Незаконни наркотици

Много малка част от анкетираните заявяват, че са употребили някакъв наркотик през живота си и тази употреба е била направена през изминалата година и то еднократно. Употребените наркотици са били марихуана, амфетамини, хероин, кокаин, пико и лепило.

Рискови фактори и нагласи за употреба

Част от рисковите фактори като предлагане на наркотици, следвайки отговорите на анкетираните, са сведени до минимум, защото почти всички са отговорили, че не са получавали подобно предложение и почти никой от тях не е присъствал на купон съпроводен с употреба на незаконни вещества. Повече от половината от всички деца заявяват, че не са склонни да вземат по свое решение дадено лекарство за постигане на определен временен ефект, а 1/3 от всички не могат да преценят дали биха направили подобно нещо.

Нагласи и оценки относно употребата на психоактивни вещества

1/4 от запитаните смятат, че всички трябва да бъдат наказвани за притежание на наркотични вещества с количество за еднократна употреба, дори и лицето да е зависимо.

2/3 от анкетираните смятат, че употребата на наркотици е проблем за страната ни, половината отбелязват, че е проблем за града, също толкова са на мнение, че е проблем на училището.

Строги закони за производителите и разпространителите на наркотици, както и строги закони за употребата на такива са най-предпочитаните мерки за справяне с наркоманията в страната ни. Най-честите отговори са, че има голям риск за здравето на хората които пушат цигари, марихуана, пият алкохол и употребяват хероин и екстази. Близо 1/3 категорично не приемат пушенето, малко повече от тях категорично не приемат и пиенето на алкохол, а половината категорично не приемат употребата на наркотици.

3. Превенция

В настоящата глава ще бъдат представени реализираните превантивни дейности на национално и местно равнище за 2009 г., свързани с употребата и злоупотребата на психоактивни вещества. Реализираните дейности включват:

- Обща превенция: в училище, в семейството и в община/общност;
- Селективна превенция: в рискови групи, рискови семейства и места за развлечение;
- Превенция по индикации (индикативна превенция);
- Медийни кампании;

Въведение към структурата на превантивните дейности

За 2009 г. превантивните реализирани и координирани дейности на национално ниво са осъществени предимно в областта на общата превенция, Целевата група на отчетените превантивни дейности е била главно деца и младежи, както и общото население. За разлика от предходната 2008 г.³⁶ семейството/родителите са били сред основните целеви групи, за 2009 към тази група е отчетена най-ниска активност. Най-предпочитаният тип подход за реализирането на превантивните дейности и тази година отново са насочени към приобщаване на общността, обучение на професионалисти, изграждане на мрежа и самопомощ. През 2009 г. интервенциите свързани с превантивните дейности се изразяват предимно в организиране на семинари, работни срещи и обучения с професионалисти, както и създаване и разпространение на флаери, диплянки, постери и др. и създаване и поддържане на интернет сайтове.

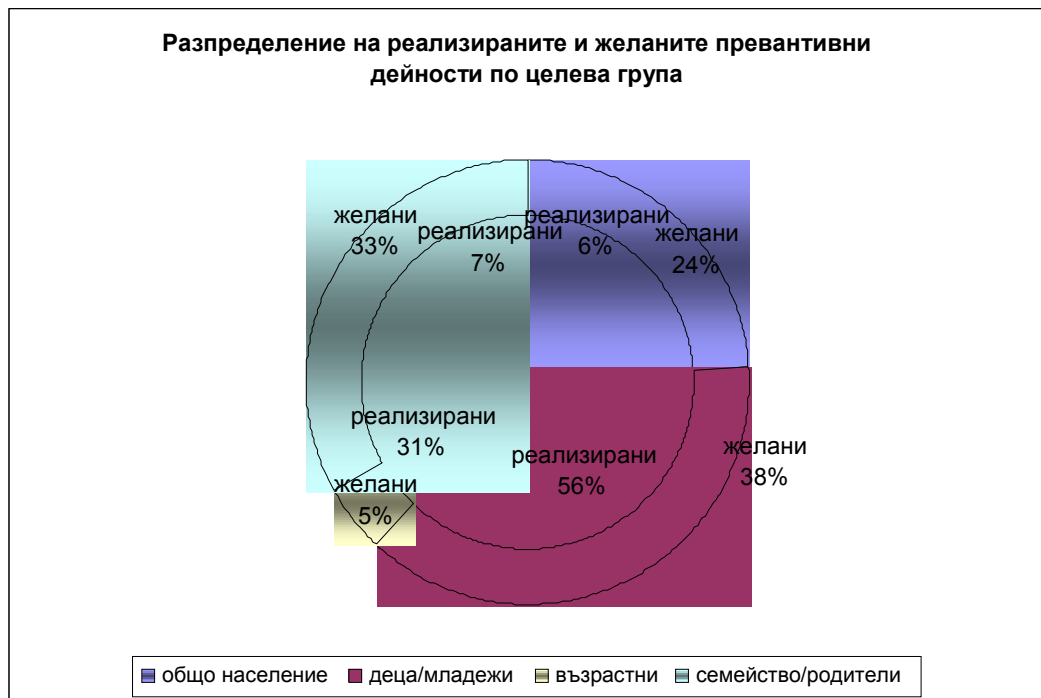
По време на Третата национална среща по проблемите на превенцията на употребата и злоупотребата с наркотични вещества през месец ноември 2009 г. Национален фокусен център за наркотици и наркомании проведе за втори път сондажно проучване относно характера и обхвата на превантивните дейности на местно равнище.³⁷

Резултатите от попълнените въпросници сочат, че общата превенция е доминираща. Целевите групи на реализираните проекти са били деца / младежи и възрастни. Доминиращият тип подход на реализираните проекти е бил приобщаване на общността. Към момента, може да се каже, че ситуацията на местно равнище и по-точно реализираната превенция на местно равнище е огледална на реализираната превенция на национално ниво. Интересно е да се проследи обаче доколко това, което се случва на практика отговаря на желанията на експертите взели участие в попълването на въпросниците. Ще бъде направена съпоставка на реализираните дейности и желаните дейности по целева група и тип подход.

³⁶ За повече информация виж Годишен доклад по проблемите, свързани с наркотиците и наркоманиите в България 2009, Глава 3

³⁷ Участие в попълването на раздадените въпросници взеха представители на Областните съвети по наркотични вещества (ОбСНВ) и Превантивно-информационните центрове (ПИЦ) в страната, плюс представител на община и един представител на неправителствения сектор от 12 областни града в страната. Приблизително половината от отговорилите са ръководители на институцията която представляват, а останалата част са експерти в нея.

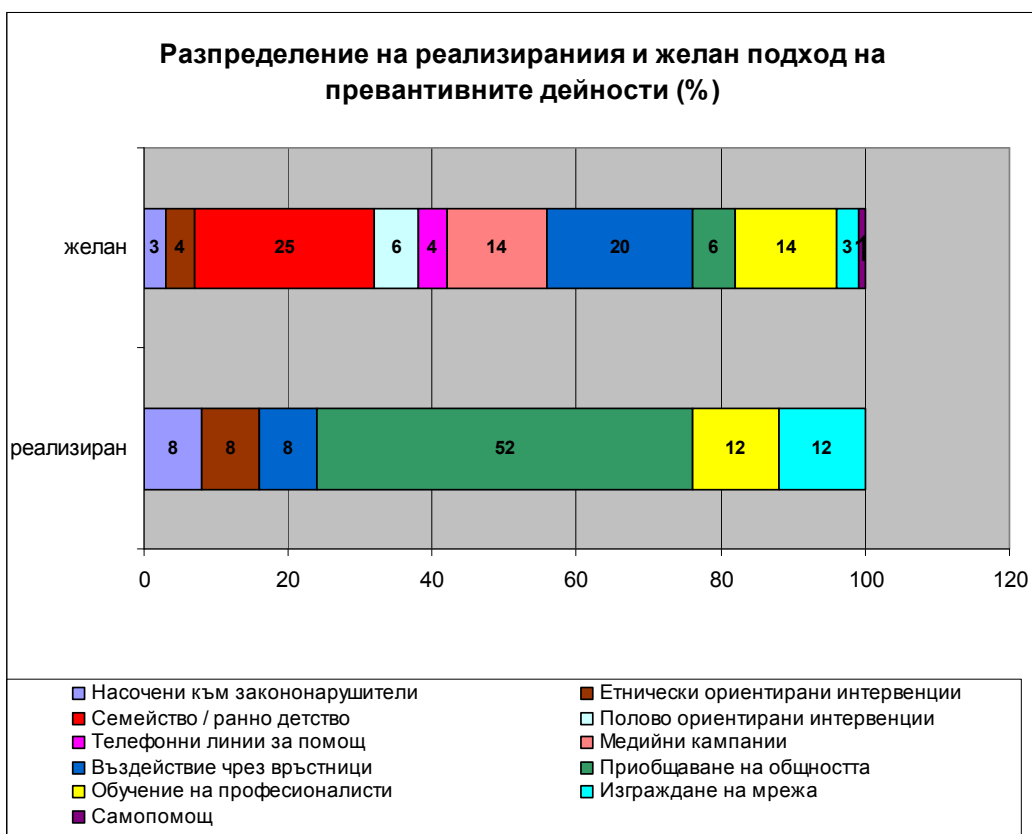
Фигура 3-1

Източник: Национален фокусен център за наркотици и наркомани

Децата/младежите са нај-желаната и реализирана прицелна група, за сметка на тоа на семејството и родителите, кдето желаните проекти са в пџти повеќе от реализираните с тази целева група. От друга страна обаче реализираните проекти с целева група на възрастните са 1/3 от всички проекти, но пџк са нај-нежеланата целева група.

Фигура 3-2

Източник: Национален фокусен център за наркотици и наркомании

На *Фигура 3-2* се вижда, че желаните подходи по вид са повече от реализираните на практика. Единствено **обучението на професионалисти** е подходът който е приблизително еднакво желан и едновременно реализиран в практиката. Приобщаването на общността е преобладаващият използван подход (52%), но в действителност е един от най-нежеланите такива. ‘Семейство/ранно’ детство (25%) заедно с ‘въздействие чрез връстници’ (20%) са най желаните превантивни подходи, следвани от ‘медийни кампании’ (14%) и ‘обучение на професионалисти’ (14%).

От предоставени общо 16 вида интервенции свързани с превантивни дейности, участниците във въпросниците, трябваше да изберат 5 от тях, като предпочитани (виж *Фигура 3-3*).

Фигура 3-3

Източник: Национален фокусен център за наркотици и наркомании

Обучения тип „Деца обучават деца“ (27%) и обучения насочени към превенция на употребата на наркотици (25%) са лидерите сред желаните интервенции, следвани от организиране на спортни мероприятия (18%), прожектиране на филми (16%) и създаване и поддържане на интернет сайтове (14%).

В заключение ³⁸ може да се каже, че през 2009 г. превантивните дейности в областта на наркоманията са били реализирани в областта на общата превенция, най-вече сред деца и младежи, като най-използваният подход е чрез приобщаване на общността, а най-желаните интервенции свързани с превантивни дейности са обучения тип „Деца обучават деца“.

По данни от отчетите на ОБСНВ и ПИЦ ³⁹, общият брой на дейностите по различните типове превенция за 2009 г. е 235, почти както през 2007 г. и бележи увеличение спрямо предходната 2008 г. И през изминалата 2009 година най-много инициативи са реализирани в посока **обща превенция – 206** (88% от общия брой) с един пункт повече спрямо предходната 2008 г. за разлика от 2007 г., когато тези инициативи бяха 181 (76 % от общия брой).(виж Таблица 3-1).

Таблица 3-1

БРОЙ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ТИП ПРЕВЕНЦИЯ ЗА ПЕРИОДА 2007-2009 Г.

	2007	2008	2009
Общ брой на превантивните дейности	238	200	235
Обща превенция	181	175	206
Селективна превенция	44	12	11
Превенция по индикации	13	13	18

Източник: Градски отчети на ОБСНВ и ПИЦ за 2007 г., 2008 г. и 2009 г.

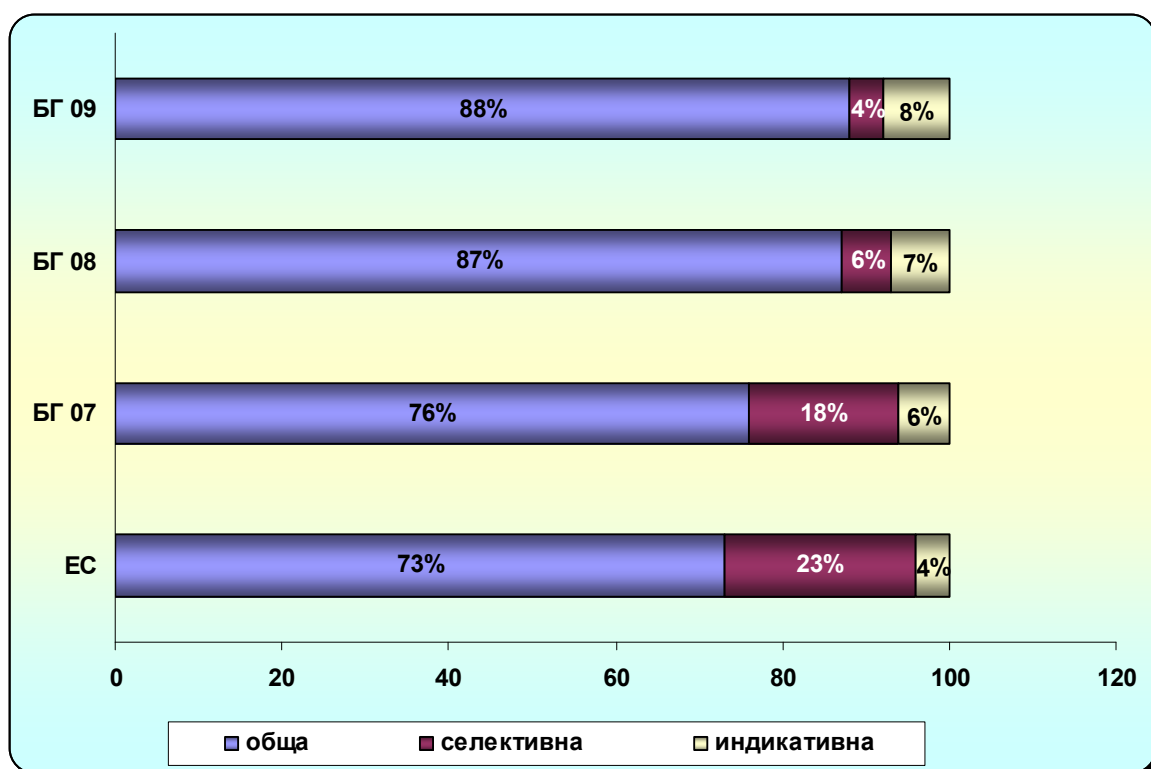
³⁸ Заключение на база информация от попълнените въпросници от стана на участниците в Трета национална среща по проблемите на превенцията на употребата и злоупотребата с наркотични вещества.

³⁹ Градски доклади на ОБСНВ и ПИЦ за 2007 – 22 града, 2008 г. -24 града и 2009 г.-20 града.

За 2009 г. се наблюдава нарастване на относителния дял на дейностите по обща превенция спрямо европейската практика, но и прямо тази в България от предишните години. И тази година в страната ни продължава тенденцията за намаляване на броя и относителният дял на дейностите по селективна превенция, но за сметка на това се увеличава делът на дейностите по индикативна и обща превенция. Може да се каже, че се забелязва една тенденция на свиване на дейностите по селективна превенция за сметка на разширяване на дейностите в посока обща и индикативна превенция (виж *Фигура 3-4*).

Фигура 3-4

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ТИП ПРЕВАНТИВНА ДЕЙНОСТ

Общият брой на реализираните видове превантивни интервенции през 2009 г. е **434** за разлика от предишната 2008 г. когато броят им достига **278**. най-разпространените интервенции свързани с превантивните дейности са **организиране на семинари, работни срещи и обучения с професионалисти, обучения насочени към превенцията употребата на наркотици**, както и за предишната година **театралните представления и други културни изяви** са третият по важност избор от типовете превантивни дейности. **Приобщаване на общността** е бил най-прилаганият тип подход за 2009 г., а също така и **обучението на професионалисти** е сред приложените подходи. **Общото население** е била най-честата прицелна група на превантивните проекти през изминалата година, докато семейството и родителите са били обект на най-малко превантивни проекти (виж *Таблица 3-2*).

Таблица 3-2

Видове превантивни интервенции	2007	2008	2009
Прожектиране на филми	13	19	35
Видео-обучение	5	3	6
Създаване и поддържане на интернет сайтове	6	6	17
Създаване и разпространение на флаери, дигпаянки, постери и др.	49	40	36
Отпечатване и разпространение на книжки	6	7	11
Организиране на спортни мероприятия	9	8	25
Обучения насочени към превенция на ХИВ и СПИН	3	6	20
Обучения насочени към превенция на употреба на наркотици	33	30	64
Обучения на лидери	3	11	6
Обучения тип „Деца обучават деца”	14	36	12
Обучения за родители и учители	26	18	24
Организиране на семинари, работни срещи и обучения с професионалисти	23	21	77
Дейности чрез медиите към общността	27	9	27
Дискусионни клубове	20	15	14
Театрални представления и други културни изяви	20	35	38
Конкурси за рисунки, разкази и др.	18	14	22
ОБЩО:	275	278	434

Източник: Градски отчети на ОБСНВ и ПИЦ

3.1. Обща превенция

3.1.1. В училището

На национално равнище

На национално ниво дейностите в посока превенция на наркоманията в училище се осъществяват главно от Министерство на образованието, младежта и науката (МОМН).⁴⁰

Осъществени са:

1) Училищни програми за превенция на употребата и злоупотребата с наркотични вещества, основани на подхода “умения за живот”. Реализирани са 293 програми в посока превенция на употребата и злоупотребата с наркотични вещества, 24 от тях са в посока превенция на употребата на алкохол и цигари. Обхванати са около 400 училища в страната и 66 295 ученика.

⁴⁰ Източник: Министерство на образованието, младежта и науката. Посочените проекти са осъществени за учебната 2009-2010 година.

2) Училищни програми за превенция на употребата на употребата и злоупотребата с наркотични вещества, основани на подхода “връстници обучават връстници”. Реализирани са 190 програми (90 от тях за алкохол и цигари) в приблизително 300 от училищата в страната и са обхванати 28 110 ученика.

3) Кампании, проведени сред учениците, за превенция на употребата и злоупотребата с наркотични вещества. Осъществени са 495 кампании, като 49 от тях са превенция употребата на алкохол и цигари. Обхванати са 95 745 ученика в около 400 учебни заведения.

4) Специалисти в училищата, обучени да осъществяват превенция на употребата и злоупотребата с наркотични вещества. В над 400 от училищата са обучени 1725 учители, медицински работници, педагогически съветници и др. за работа по превенция на употребата и злоупотребата с наркотични вещества.

На местно равнище

Без претенция за изчерпателност и представителност ще бъдат представени някои от превантивните дейности насочени към училището, осъществени на местно равнище и реализирани от ОБСНВ, ПИЦ и неправителственият сектор.

Добрич⁴¹

„Общинската програма за превенция на употребата на наркотици в училищата” е насочена към разработването на ясна, ефективна и последователна превенция на употребата на наркотични вещества в средните училища.

Дългосрочна превантивно-спортна програма “Училище по тенис”

Дългосрочна превантивно-спортна програма “Училище по карате”

Намаляване на търсенето се осъществява основно, чрез разработване на програми за превенция на употреба на наркотици, чрез спорт и туризъм.

Тридесет и двама ученика на възраст 10-17г. тренират по 8 астрономически часа на месец в продължение на девет месеца всяка година.

Целта на двете дългосрочни спортни програми е да се структурира и осмисля ползотворно свободното време на учениците, изграждане на добро възпитание чрез спорт и неутрализиране на отрицателното влияние на улицата.

Шумен⁴²

През месец февруари стартира **мултимодулна и постоянно действаща образователна програма между ОЗЦ и училищата в селата на община Шумен под надслов „ Узнай повече ”**. Дейностите, съгласно нея, предвиждат ежемесечно посещение на специалисти от ОЗЦ на ученици от 6 до 8 клас от упоменатите образователни институции.

Сливен⁴³

Към групата на училищата, включени в реализирането на **„Обществена програма за превенция употребата на наркотици”** през 2009 година, е включено още едно училище – общо 7. Програмата е насочена към овладяване на знания и формиране на умения за здравословен начин на живот; избягване на рисковото поведение; обучение в социални умения; овладяване на социално адаптивно

⁴¹ Източник: ОТЧЕТ ЗА ДЕЙНОСТТА НА ОБЛАСТЕН СЪВЕТ ПО НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА И ПРЕВАНТИВНО-ИНФОРМАЦИОНЕН ЦЕНТЪР ПО НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА ГРЕД ДОБРИЧ-2009 Г.

⁴² Източник: ОТЧЕТ за дейността на Областен съвет по наркотични вещества - Шумен и Превантивно-информационен център през 2009 година.

⁴³ Източник: ГОДИШЕН ОТЧЕТ за дейността на Областен съвет по наркотични вещества - Сливен и Превантивно-информационен център – Сливен през 2009 год.

поведение. Поетапно ще се въвежда програмата и в останалите училища в Община Сливен.

През изтеклата година се осъществи проекта за създаване на 2 кабинета по здравно образование по изискванията на програмата.

Продължава работата по програмата „Превенция и антиагресия” - насочена към децата на възраст от 8 -10 години. Основно по нея работят 12 училища в общината.

Здравно-образователен модул за ученици и родители. Февруари - 2 превантивни сесии с ученици от 7 – 11 клас; 1 превантивна сесия с родители; Май - 3 превантивни сесии с ученици от 7 – 9 клас; Декември - 2 превантивни сесии с ученици от 9 - 12 клас.

Варна⁴⁴

Проект ”Информационна кампания за превенция на употребата на наркотици във ВМГ „Св. Николай Чудотворец”, кв. Аспарухово. Проектът се осъществи от СНЦ „Младежка инициатива за Варна”. Целта на проекта бе да се повиши информираността на целевата група (ученици от 8-11 клас на ВМГ „Св. Николай Чудотворец”). Чрез работата по проекта бяха достигнати 900 ученици, 300 родители, 5 професионалисти, 47 доброволци и 20 пиъри.

Проект ”Информационна кампания за превенция на употребата на наркотици в III ПМГ „Академик Методи Попов”. Проектта се осъществи от Асоциация на варненски организации за превенция на наркоманиите. Целта на проекта бе да се повиши информираността на целевата група (ученици от 8-11 клас на III ПМГ „Академик Методи Попов”). Чрез работата по проекта бяха достигнати 490 ученици, 311 родители, 50 учители и представители на училищна общност и 16 пиъри.

Враца⁴⁵

По проект “Превенция и анти-агресия” тази година работим с ОУ “Васил Левски”. Методиката е насочена към възрастова група 1 – 5 клас. Учениците вече трета година се обучават по програмата. Представената методика е адаптиран вариант, разработен от Фондация “Индекс”, на базата на продължителната работа на Фондацията с различни международни партньори в сферата на превенцията на употребата на психоактивни вещества.

На територията на Община Враца по Програма “Здравно образование” работят три училища: ЕГ “Йоан Екзарх”, СОУ “Васил Кънчов” и СУ “Климент Охридски”. Целевата група на представената програма са учениците от 8 до 12 клас. Основната цел на програмата по здравно образование е учениците да придобия знания, формират положително отношение и усвоят умения за здравословен начин на живот, избягване на рисковото поведение и овладяване на социално адаптивно поведение. Програмата по здравно образование е съставена от 36 урочни единици, разработени за 8, 9, 10 и 11 клас. Тези урочни единици са структурирани в три модула, които са еднакви за всеки випуск – “Личност и здраве”, “Здраве и сексуалност”, “Наркотици – рисковото поведение”. Част от училищата провеждат уроците си в Заседателната зала на ПИЦ.

София⁴⁶

⁴⁴ Източник: ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДЕЙНОСТИ ОСЪЩЕСТВЯВАНИ ОТ ОБЩИНА ВАРНА В НАПРАВЛЕНИЕ „ПРЕВЕНЦИЯ НА НАРКОМАНИИ”

⁴⁵ Източник: ГОДИШЕН ОТЧЕТ НА ОБЛАСТНИЯ СЪВЕТ ПО НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА – ВРАЦА 2009 ГОДИНА, ОТЧЕТ за дейността на Превантивно-информационен център 2009 г.

⁴⁶ Източник: ГОДИШЕН ОТЧЕТ 2009, Превантивно-информационен център по проблемите на наркоманиите - София.

Програма „Превенция на употребата на наркотици в училищна среда”. Цел на програмата: Повишаване на капацитета на училищата за реализиране на дългосрочни превантивни програми за намаляване на риска от употреба на психоактивни вещества (ПАВ) и произтичащите от това социални последици за живота на младите хора – отпадане от училище, криминални прояви, бягства от дома и др. Създаване на група от мотивирани училищни специалисти (учители, педагогически съветници, здравни специалисти), които да реализират превантивни дейности на територията на своите училища с външната подкрепа на екипа на Програмата.

Програмата беше обявена със съдействието на Регионалния инспекторат по образованието, София-град, който публикува информация на интернет страницата си. Формуляр за кандидатстване подадоха 16 училища от гр. София с 40 свои представители. Всички получиха одобрение за участие в Програмата. Подписаха се договори за партньорство между училищата и ПИЦ по ПН.

Програмата обхваща учебната 2009/2010 г. и се състои от **3 етапа**:

Първи етап: 5 еднодневни практически семинара за придобиване на опит в прилагането на задълбочени дейности и практики в областта на първичната превенция; трениране на умения за насочване към специализирани институции и мотивиране за търсене на консултиране на ученици и техните родители в случаите, когато има рискова употреба на ПАВ.

Втори етап: 5 полудневни консултативни срещи за интегриране на специфични практики в конкретното училище; отработване на трудности от практическата работа и споделяне на успешни практики.

Трети етап: създаване на продукт от участниците в програмата, насочен към техните колеги в училище.

През 2009 г. се работи по първия етап на Програмата.

3.1.2. В семейството

На национално равнище

През 2008 г., със средства от Националната стратегия за борба с наркотиците (2003-2008 г.), Национален център по наркомании (НЦН) финансира **проект “Другите имена на зависимостта (Превенция на зависимостта към наркотични вещества сред юношески групи и подкрепа на техните родители и близки чрез средствата на изкуството и действени креативни подходи)”** на фондация “Гъливер Клиринг Хауз”. Дейностите по проекта са реализирани в периода м. ноември 2008 г. До м. април 2009 г., Като основна цел на проекта беше да се постигне по-висока степен на информираност и компетентност на младите хора, техните родители и близки по отношение на рисковете, трудностите и изкушенията от наркотичната зависимост.

На местно равнище

Варна⁴⁷

В рамките на програма „Училище за родители” се реализираха два проекта:

- **проект “Информационна кампания за превенция на употребата на наркотици във ВМГ „Св. Николай Чудотворец”, кв. Аспарухово.** Проектта се осъществи от СНЦ „Младежка инициатива за Варна”. Целта на проекта бе да се повиши информираността на целевата група (ученици от 8-11 клас на ВМГ „Св.

⁴⁷ Източник: ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДЕЙНОСТИ ОСЪЩЕСТВЯВАНИ ОТ ОБЩИНА ВАРНА В НАПРАВЛЕНИЕ „ПРЕВЕНЦИЯ НА НАРКОМАНИИ”

Николай Чудотворец”). Чрез работата по проекта бяха достигнати 900 ученици, 300 родители, 5 професионалисти, 47 доброволци и 20 пиъри.

В рамките на проекта се проведоха обучителни тренинги за пиър-екипи, разработиха се обучителни модули, които се тестваха в контролирана среда, проведоха се открити уроци сред ученици и родители, беше заснет филм, който беше тиражиран в 800 копия. Темите по които работиха учениците бяха марихуана, амфетамини, екстази, кокаин, хероин, халюциногенни вещества, инжектиране на наркотици.

• **проект ”Информационна кампания за превенция на употребата на наркотици в III ПМГ „Академик Методи Попов”**. Проектта се осъществи от Асоциация на варненски организации за превенция на наркоманиите. Целта на проекта бе да се повиши информираността на целевата група (ученици от 8-11 клас на III ПМГ „Академик Методи Попов”). Чрез работата по проекта бяха достигнати 490 ученици, 311 родители, 50 учители и представители на училищна общност и 16 пиъри.

В рамките на проекта се проведоха обучителни тренинги за пиър-екипи, разработиха се обучителни модули, които се тестваха в контролирана среда, проведоха се открити уроци сред ученици и родители. Темите, по които работиха учениците бяха марихуана, амфетамини, екстази, кокаин, хероин, халюциногенни вещества, инжектиране на наркотици.

Сливен⁴⁸

Все повече се търси съдействието на родителите за взаимодействие в учебно-възпитателен процес и в частност за превантивната дейност:

- ОУ „Бр. Миладинови” – запознаване на родителите с последиците от употреба на наркотици

- ХГ „Д. Дамянов” – Сливен – проведени са разговори с родителите за риска от попадане на децата в наркотична среда; запознаване с промените в поведението, когато децата употребяват наркотици;

- ОУ „Хр- Ботев” – с. Съдиево – работа с родители, чиито деца проявяват агресия;

- XI СОУ „К. Константинов” – запознават родителите с актуализирането на ПДУ / във връзка с промените в ППЗНП / и предвидените санкции при нарушение; търси се съдействието на родителската общност.

Търговище⁴⁹

Бяха проведени срещи и разговори с родителите на учениците, които са обхванати от Обществена програма за превенция на употребата на наркотици и утвърждаване на здравословен начин на живот сред младите хора – те бяха запознати със същността на Програмата и каква е целта на нейното въвеждане.

За родителите през 2009 год. беше издадена книжка „Наркотиците и нашите деца”. В нея има информация за видовете наркотици, как действат, какво да правят в случай, че детето им е употребило наркотик и към кого да се обърнат. Книжката е предоставена на училищата в града и селата за раздаване на родителите на учениците от 7 и 8 клас.

3.1.3. В общността

На национално равнище

⁴⁸ Източник: ГОДИШЕН ОТЧЕТ за дейността на Областен съвет по наркотични вещества - Сливен и Превантивно-информационен център – Сливен през 2009 год.

⁴⁹ Източник: ОТЧЕТ ЗА ДЕЙНОСТТА НА ОБЛАСТЕН СЪВЕТ ПО НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА ГР. ТЪРГОВИЩЕ ЗА 2009 ГОД.

Както и през предходните години, ДАЗД продължава да поддържа на **Интернет-страницата** си полезна информация с телефоните и адресите на заведения, които предлагат помощ – лечение и рехабилитация на лица, зависими от психоактивни вещества, както и данни за неправителствени организации, работещи по превенция на употребата на наркотични вещества.

През 2009г. Българската национална телевизия излъчи два документални филма “Кастинг” и “За да живеем”, свързани с темата и финансирани от ДАЗД.

При осъществяването на срещи с деца, родители и професионалисти бяха разпространявани DVD копия на двата филма, както и плакати, отпечатани от ДАЗД по идеи на деца във връзка с превенция на зависимостите.

В рамките на работни срещи, семинари и супервизии на специалисти от системата за закрила на детето, ДАЗД продължи да разпространява помагалото по превенция на наркотиците, предназначено за социални работници „Познатият и непознат тийнейджър”.

Периодически са подготвяни и съобщения за официалната интернет страница на ДАЗД.⁵⁰

Проектът **„Изграждане на българска информационна линия за наркотиците”** се финансира от програма MATRA на Министерството на Външните работи на Кралство Холандия и се изпълнява от асоциация за рехабилитация на зависими “Солидарност”. Услугите, които се предлагат от линията са: телефонно и интернет консултиране; актуална информация за ефектите и рисковете от употреба на наркотици; насочване към лечебни и рехабилитационни програми на територията на цялата страна; препоръки за родители и близки; гореща телефона линия; телефонен секретар; услуги в интернет среда, чрез интернет сайта на проекта.

Общият брой посещения на уебсайта на Информационната линия за наркотиците за цялата година е 61,632. Общият брой уникални посещения на уебсайта е 46,640.

Според типовете вещество, за което някой се е обадил, има най-висок процент обаждания за алкохол – 44%, хероин – 22%, канабис – 9% и всички други вещества – 25%.

Причините за контакта са най-често употреба на някой друг (близък, роднина, приятел) – 70 % и лична употреба – 13%. При употребата от някой друг най-голяма част от контактите са свързани с употреба от дете – 57% (142). На второ място са контактите с употреба от роднина – 22% (56), на трета позиция – употреба от съпруг/съпруга – 15% (37) и на последно – от познат – 6% (16).

Проект **“Пристрастен към живота. Международна информационна кампания за превенция и намаляване на рисковете, свързани с употребата на амфетамини”** е международен проект с участието на партньори от България, Франция, Унгария и Македония. Включва разработване на информационни продукти (www.addicted2life.eu) и дейности за сътрудничество с медиите. Период на реализация – 2009-2010 г. Финансиран от Европейската комисия.⁵¹

Ангажиментите на Министерството на физическото възпитание и спорта (МФВС) по изпълнение на плана за действие на Националната стратегия за борба с наркотиците 2009/2013 г. са по стратегическа задача 1, задача 1.5 – подзадача а) от Плана, а именно: „Разширяване на възможностите за включване на децата и младите хора в привлекателни за тях форми за прекарване на свободното време” – Програма „Спорт за децата в свободното време”.

Тази задача се реализира чрез дейности, насочени към създаване на подходящи условия за практикуване на физическото възпитание и спорта за децата.

⁵⁰ Източник: Информация на ДАЗД за изпълнението на Плана за действие на Националната стратегия за борба с наркотиците 2009 г.

⁵¹ Източник: Отчет на фондация „Инициатива за здраве” за дейностите и изразходваните за тях средства за финансовата 2009 г.

Организиран се прояви, даващи възможност за практикуване на спорт, за пълноценна почивка и социална интеграция, в т.ч. и на децата в неравностойно положение и от различни етнически групи.

Основна цел на Програмата е създаване на възможности и условия за участие на децата в спортни занимания в свободното им време, с оглед подобряването на тяхното здраве и физическа дееспособност и превенция на употребата на наркотични вещества. Тя бе реализирана в периода от 01 януари до 31 декември 2009 г.

Обект на Програмата бяха деца от цялата страна, които не се занимават системно със спорт като достъп до спортни занимания беше осигурен и за децата с увреждания и в неравностойно положение.

По Програмата бяха одобрени 214 проекта, от тях бяха реализирани 211. в сравнение с предходната година нарастването е с 7 %. Програмата е реализирана в 63 населени места в цялата страна, (в т.ч. 53 проекта в София). Общият брой на децата, включени в спортни занимания по 50 вида спорт, е приблизително 21 500, в т.ч. 1970 деца в неравностойно положение, което е 57% нарастване в сравнение с 2008 г.

Най-много проекти бяха реализирани в административните области София – 53, В. Търново -18, Варна – 16, Враца – 12, Ямбол – 11 и Хасково – 10.

Освен традиционните спортове баскетбол, волейбол, футбол, плуване, голям интерес предизвикаха у децата спортовете тенис, бейзбол, софтбоул, крикет, конна езда боулинг, спортна стрелба, художествена гимнастика, естетическа гимнастика и таекуондо.

След приключване на действието по проектите, в групите за системно практикуване на спорт към спортните клубове са се записали приблизително 4859 деца. В сравнение с предходната 2008 г. за системни тренировъчни занимания са се записали 1059 деца повече, което е 22% нарастване.

Партньори на МФВС при реализиране на програмата бяха общински администрации, регионалните инспекторати по образованието, училищните ръководства, спортните организации и средствата за масова информация.

Ефектът от провеждането на Програмата е със социална значимост – създават се условия и възможности за свободен достъп на деца за спортни занимания в свободното им време.

За изпълнение на дейностите по Програмата беше използвана предимно училищна база (в 82 училища). Това е около 33% от всички спортни обекти, където е осъществявана Програмата.

Средствата за реализиране на Програмата са осигурени от бюджета на МФВС и са в размер на 904 120 (деветстотин и четири хиляди и сто и двадесет лева).⁵²

На местно равнище

Велико Търново⁵³

Проведена кампания **“Контролират ли наркотиците твоя живот”** по повод 26 юни - Международен ден за борба с наркоманиите, реализирана от Превантивен информационен център по наркомании, съвместно с Програма СИНДИ и РИОКОЗ Велико Търново, Младежки дом, младежки организации и включваше следните дейности:

- излъчване на TV клип в кабелна телевизия „Видеосат” и на видеостената пред Община Велико Търново;

⁵² Източник: Министерство на физическото възпитание и спорта

⁵³ Източник: ОТЧЕТ ЗА ДЕЙНОСТТА НА ОБЛАСТЕН СЪВЕТ ПО НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА ВЕЛИКО ТЪРНОВО - 2009 г.

- изработване, отпечатване и разпространение на плакат и билборд. **Плакатът** бе разпространен, заедно с други печатни материали по темата „наркомани“ в училищата от членовете на Клуб за превенция на наркоманиите “SOS приятели”; **билбордовете** бяха поставени на магистрала София-Варна в отсечката между светофарите „Практикер“ и „Масив“ и до Природо-математическа гимназия
- преиздаване и разпространение на CD “Наркотиците – докосване до реалността”
- пресконференция за представяне и откриване на медийната кампания при откриването на експозицията “наркомани”.

3.2. Селективна превенция

3.2.1. Рискови групи

На национално равнище

През годината Местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН) са **идентифицирали 237 рискови групи деца и семейства за употреба на наркотици**. След оценка на нуждите от интервенция към тези групи са разработени и приложени **109 програми за превенция и подкрепа на деца в риск**. В тези програми са **били обхванати 292 лица**.⁵⁴

През 2009 г. Държавната агенция за закрила на детето осигури въвеждането и функционирането на общоевропейския телефонен номер за деца в риск 116 111. Така България стана четиринадесетата страна – членка на Европейския съюз, която изпълнява решение 2007/698/ЕО на Европейската комисия.

Националната телефонна линия за деца в България 116 111 предоставя възможност за консултиране, специализирана информация за правата на децата, кризисна интервенция и при необходимост насочва към подходящи служби и доставчици на услуги. Линията е безплатна за потребителите и осигурява на децата достъпен механизъм за получаване на специализирана помощ по всяко време на денонощието.

С цел популяризиране на Националната телефонна линия за деца 116 111 сред специалистите от системата за закрила на детето, екип на ДАЗД проведе семинари, кръгли маси, дискуссионни форуми и информационни срещи в 9 градове от страната.

В края на 2009 г. от статистическата обработка на обажданията могат да се направят следните изводи: основният процент обаждания постъпват от деца (79 % от всички приети повиквания) в тийнейджърска възраст (85 % от всички обаждания от деца са от тийнейджъри).

Сравнително често линията се ползва и от родители (8% от осъществените консултации), които търсят информация и помощ за проблемите на своите деца. Това показва, че родителите имат информация за НТЛД 116 111 и я разпознават като ресурс за помощ в опитите им да разрешат проблемите в общуването с децата си.

На линията се търси съдействие и информация най-вече за емоционални и семейни проблеми, по-рядко по проблеми като насилие в семейството или в училище, пренебрегване, но тези случаи са особено тежки и често с продължение

НТЛД 116 111 е разпознавана като източник на емоционална подкрепа, източник на информация за налични служби и програми, подпомагащи деца и семейства,

⁵⁴ Източник: ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДЕЙНОСТТА НА ЦЕНТРАЛНАТА И МЕСТНИТЕ КОМИСИИ ЗА БОРБА СРЕЩУ ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИТЕ ПРОЯВИ НА МАЛОЛЕТНИТЕ И НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА БОРБА С НАРКОТИЦИТЕ

както и като достъпен канал за подаване на сигнали за дете в риск не само от самите застрашени деца, но и от загрижени възрастни, за които другите канали за това са трудно достъпни.⁵⁵

На местно равнище

Варна⁵⁶

Програма за многокомпонентна превенция на рисковото поведение сред уязвими групи млади хора (по метода „Мобилна работа в общността” на ISMO)

Програмата отговаря на потребностите от помощ, грижи, общуване, насочване при конкретен проблем на деца и техните семейства, като се представят нови модели на поведение и общуване, без необходимост участниците да посещават определена институция. Участието в програмата е доброволно.

20 деца, на възраст 8–16 години и техните семейства, селектирани по определени критерии (история на проблемното поведение на детето у дома, в училище, с връстници; история на фамилната ситуация и др.), бяха обхванати по програмата. За всеки конкретен случай бе изработен план за работа с детето и семейството.

С децата работиха психолози и педагози. Психолог консултира учениците и техните близки. Децата от програмата имаха възможност за много разговори по проблемни за тях теми, съчетани със спортни игри, придобиване на социални умения, умения за адекватно общуване и др. В края на програмата учениците бяха убедени, че съществуват и други начини на поведение и общуване с връстници и възрастни; други начини за осмисляне на свободното време; бе спечелено доверието на родителите, които заявиха желанието си отново децата им да бъдат включени в такава програма.

Програмата се осъществи от 15 юни до 15 септември 2009 г. в район „Младост” в партньорство с районната администрация.

Бургас⁵⁷

В рамките на програмата „Превенция на ХИВ сред проституиращи мъже и жени” и по повод на наблюдавани тенденции, че част от проституиращите в последствие започват употреба на различни наркотични вещества се осъществява превенция на същите. Целева група – проституиращи мъже и жени. Дейности по осъществяване – Превенцията се осъществява посредством предоставяне на информация за наркотиците и зависимостта индивидуално или групово. Информацията се разпространява по време на текущия аутрич по програмата чрез брошури и дискусии. Резултати – Около 500 жени и мъже са запознати с видовете наркотични вещества и тяхното действие.

3.2.1. Рискови семейства

На национално равнище

---

⁵⁵ Източник: Информация на ДАЗД за изпълнението на Плана за действие на Националната стратегия за борба с наркотиците 2009 г.

⁵⁶ Източник: ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДЕЙНОСТИ ОСЪЩЕСТВЯВАНИ ОТ ОБЩИНА ВАРНА В НАПРАВЛЕНИЕ „ПРЕВЕНЦИЯ НА НАРКОМАНИИ”

⁵⁷ Източник: СПРАВКА ЗА ПРОВЕДЕНИ ДЕЙНОСТИ В НАПРАВЛЕНИЕ „ПРЕВЕНЦИЯ НА НАРКОМАНИИТЕ” ОТ СДРУЖЕНИЕ „ДОЗА ОБИЧ” ПРЕЗ 2009 Г

Особено внимание в Местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН) се обръща на работата с **родители по въпросите, свързани с превенцията на употребата и злоупотребата на наркотични вещества сред децата**. Реализирани са програми на тема “Семейството - най-надеждната преграда срещу наркотиците”; “Моето дете не взема наркотици”; “Как да предпазим децата си от наркотиците”; “Програма за превенция на употребата на психоактивни вещества”; проект “Децата и наркотиците – как да говорим за това с тях”; “Шанс за нашите деца” и други.⁵⁸

На местно равнище

Няма нова актуална информация относно селективна превенция в рискови семейства на местно равнище.

3.2.3. Места за развлечение

На национално равнище

Няма нова актуална информация относно селективна превенция в места за развлечение на национално равнище.

На местно равнище

Няма нова актуална информация относно селективна превенция в места за развлечение на местно равнище.

3.3. Превенция по индикации

На национално равнище

През 2009 г. стартира **Проект № BG0011 “Слушайте детето – подобряване на превенцията и достъпа на услуги на деца и подрастващи, експериментиращи и употребяващи наркотични вещества”**, който се реализира съгласно подписано Споразумение № С-39/12.08.2009 г. между Националния център по наркомании (НЦН) и Министерство на финансите, Дирекция “Управление на средствата от ЕС” – Национално координационно звено по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. **Проектът се финансира по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство (ФМ на ЕИП). Страни донори са: Исландия, Княжество Лихтенщайн и Кралство Норвегия.**

Бенефициент по проекта е Национален център по наркомании, с партньори: Превантивно-информационен център по проблемите на наркоманиите – София, Служба по проблемите на алкохола и наркоманиите към общината на гр. Осло (Норвегия) и Регионален офис за Югоизточна Европа на Службата по наркотиците и престъпността към ООН (UNODC).

Основните цели на проекта са:

- осигуряване на специализирани услуги за деца и подрастващи, експериментиращи и употребяващи наркотици и техните семейства;
- повишаване компетентността на професионалистите и обмена на информация по проблемите на зависимостта;
- промяна на обществените нагласи;

---

⁵⁸ Източник: ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДЕЙНОСТТА НА ЦЕНТРАЛНАТА И МЕСТНИТЕ КОМИСИИ ЗА БОРБА СРЕЩУ ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИТЕ ПРОЯВИ НА МАЛОЛЕТНИТЕ И НЕПЪЛНОЛЕТНИТЕ ПО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА БОРБА С НАРКОТИЦИТЕ

• проучване и разпространение на добри практики и въвеждане на иновативни програми.

Основни дейности планирани за изпълнение в рамките на проекта:

1. Разкриване на **безплатна национална телефонна линия за консултации и насочване по въпросите на зависимостта към наркотични вещества и алкохол.**

2. Провеждане на тренинги, които включват обучение в: **техники за извършване на скрийнинг, ранни и кратки интервенции и насочване към лечение.** Целта е да бъдат проведени общо 38 семинара за цялата страна, в които да вземат участие 950 експерти и специалисти от здравни, социални, образователни институции (лични лекари, медицински сестри, социални работници, педагогически съветници и др.).

3. **Разкриване на център за деца и подрастващи, които експериментират или употребяват психоактивни вещества и техните семейства.** Центърът за деца и подрастващи ще бъде разкрит към Превантивно-информационният център по проблемите на наркоманиите – София. Със средствата по проекта ще бъде извършен ремонт и обзавеждане на центъра, както и сформиране на екип за неговото функциониране.

Ще бъде разработена и реализирана програма за подрастващи, които експериментират или употребяват психоактивни вещества и техните семейства.

Програмата включва:

✓ **работа с подрастващите:** индивидуално и групово консултиране: различни интервенции, които да подпомагат подрастващите да развият личностови, социални умения и емоционална компетентност; креативни дейности за свободното им време (културни дейности, клубове по интереси, спорт и др.);

✓ **работа с родители и семейства на подрастващите:** индивидуално и групово консултиране, образователни семинари; изграждане и поддържане на терапевтична връзка със семействата на употребяващите.

4. Организиране на медийни кампании и хепънинги. В рамките на проекта се предвижда да бъдат организирани:

✓ **две пресконференции** – през месец декември 2009 г. за представяне на дейностите по проекта и през месец април 2011 г. за представяне на резултатите.

✓ **два хепънинга с цел превенция на употребата на психоактивни вещества сред деца и подрастващи.**

✓ в рамките на проекта се предвижда да бъдат изработени и впоследствие излъчвани по различни електронни медии серия от видео и аудио клипове, насочени към превенция на употребата на наркотици.⁵⁹

На местно равнище

София

Проект: “Интеграция и по-добра грижа за употребяващите от ромското малцинство”⁶⁰

Проектът акцентира върху обучението и участието на млади роми в дейности за намаляване на щетите сред инжекционно употребяващи наркотици в ромската общност, както и повишаване на здравната култура по метода на обучение от връстници. Финансирането е осигурено от фондация “Отворено общество”, София и IHRD, Ню Йорк. Проведени са 12 групи с 90 представители на ромска общност .

⁵⁹ Източник: Национален център по наркомани, Дирекция Методологическо ръководство и координация на дейностите за намаляване търсенето на наркотици, Звено Превантивни дейности

⁶⁰ Източник: Отчет на фондация „Инициатива за здраве“ за дейностите и изразходваните за тях средства за финансовата 2009 г.

3.4 Национални и местни медийни кампании

На национално равнище

Кампаниите в средствата за масово осведомяване в областта на употребата на наркотици практически могат да бъдат разпределени в три посоки:

- Представяне на Годишните доклади свързани със състоянието на проблема, свързан с наркотиците в Европа и в България;
- Отравянето на 26 юни - Международен ден за борба с употребата и нелегалният трафик на наркотици;
- Кампании и публикации по други поводи, свързани с употребата и трафика на наркотици (**забележка:** тука може да бъдат поставени данни от Документалното проучването на статиите от 2009 г. свързани с думата – Наркотици, предоставени от „Народна Библиотека - Св. Кирил и Методий”)

На 05.11.2009 г. в пресклуб „София Прес” се състоя V Годишна експертна среща за представяне на годишния доклад за 2009 на Европейския мониторинг център за наркотици и наркомании (EMCDDA) относно състоянието на проблема с наркотиците в Европа и на актуални сравнителни данни за България. Организатор на събитието беше Национален фокусен център за наркотици и наркомании. На срещата присъстваха гости от Национален съвет по наркотичните вещества, Министерство на отбраната, Държавна агенция закрила на детето, Главна дирекция за борба с организираната престъпност към МВР, Столична община, Военномедицинска академия, МБАЛСМ "Пирогов". Освен това, присъстваха и журналисти наброяващи над 15 медии в страната.

4. Проблемна употреба на наркотици

В рамките на този раздел ще бъдат разгледани следните основни теми:

- Оценка на разпространението и на новите случаи на проблемна употреба на наркотици;
- Данни за проблемна употреба от не-лечебни източници;
- Форми на интензивна или честа употреба на наркотици.

Оценка на разпространението и на новите случаи на проблемна употреба на наркотици

Индиректни оценки на проблемна употреба на наркотици

На национално ниво

Няма нови актуални данни относно оценки на проблемна употреба на наркотици на национално ниво.

На местно ниво

Няма нови актуални данни относно оценки на проблемна употреба на наркотици на местно ниво.

Оценка на новите случаи на проблемна употреба на наркотици

Няма нови актуални данни относно оценка на новите случаи на проблемна употреба на наркотици.

Данни за проблемно употребяващи наркотици от не-лечебни източници

Проблемно употребяващи наркотици от източници различни от TDI

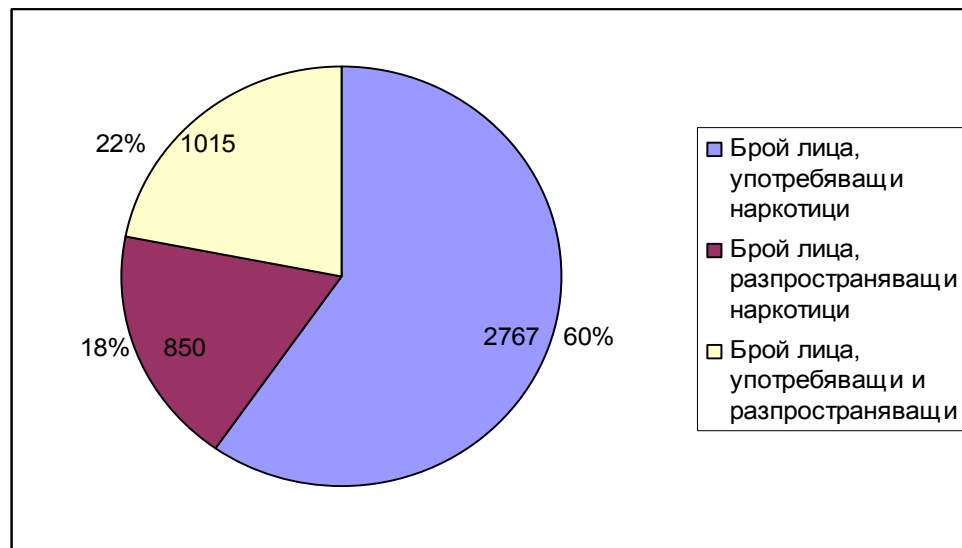
Данни от полицията

По данни на областните дирекции "Полиция" общият брой регистрирани лица (употребяващи и разпространяващи) по линия "Наркотици" през 2009 г. е 4632, което е увеличение над 21 % спрямо 2008 г. (3823) (Виж *Фигура 4-1*). От тях 899 (или 19.4 %) са малолетни и непълнолетни.

Фигура 4.1

**РЕГИСТРИРАНИ ЛИЦА ПО ЛИНИЯ “НАРКОТИЦИ”
(УПОТРЕБЯВАЩИ И РАЗПРОСТРАНЯВАЩИ)**

(в %)

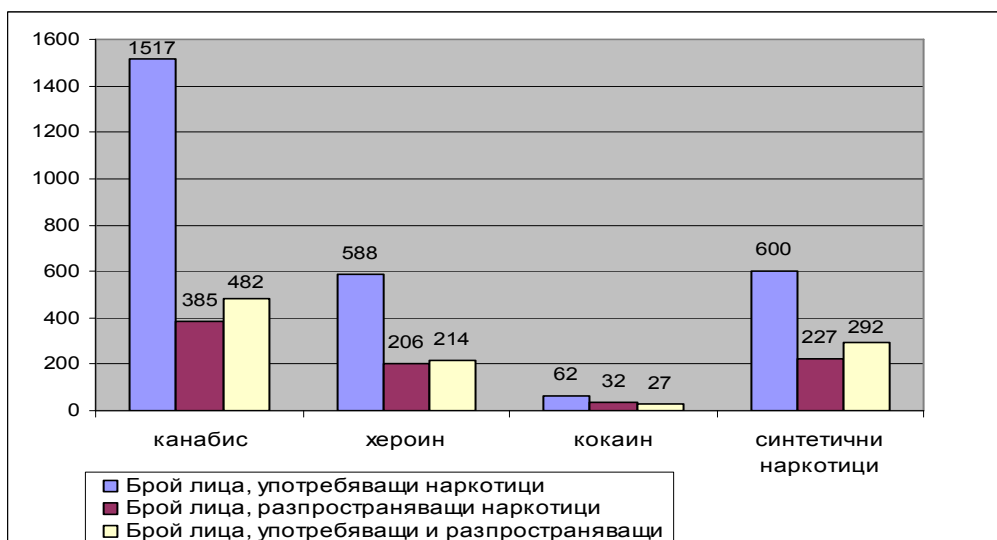

Източник: Министерство на вътрешните работи

Според данните на “Полицията” употребяващите наркотици са 2767 или 59.7 % от общия брой регистрирани лица (употребяващи и разпространяващи). 543 (или 19.6 %) от разпространяващите са малолетни и непълнолетни. Канабис употребяват 1517 (54.8%), хероин – 588 (21.3 %), кокаин – 62 (2.2 %), синтетични наркотици – екстази, амфетамини, барбитурати – 600 (21.7 %). (Виж Фигура 9-2)

Фигура 4-2

**БРОЙ РЕГИСТРИРАНИ ЛИЦА В ОБЛАСТНИТЕ ДИРЕКЦИИ “ПОЛИЦИЯ”
ПО ВИДОВЕ НАРКОТИЦИ**

Източник: Министерство на вътрешните работи

Броят лица, едновременно употребяващи и разпространяващи наркотици, през 2009 г. е 1015 (спрямо 741 през 2008 г.), което е 22 % от общия брой регистрирани лица (употребяващи и разпространяващи). От тях малолетните и непълнолетните са 264 или 26.0 %. Във връзка с канабис, регистрираните лица (едновременно

употребяващи и разпространяващи) са 482 (47.5 %); във връзка с хероин – 214 (21.1 %), кокаин – 27 (2.7 %), синтетични наркотици – 292 (28.8 %).

Данни от министерство на отбраната

Регистрирани случаи на наркоманна и алкохолна злоупотреба в периода 2004-2009 г. в абсолютен брой:

2004 г. – 84 регистрирани военнослужещи, злоупотребяващи и зависими към психоактивни вещества и алкохол. От тях 11 на кадрова военна служба и 73 на наборна военна служба.

2005 г. – 23 установени случая на употреба на наркотични вещества в поделенията на БА, от тях двама на наборна военна служба.

2006 г. – 20 установени случая на употреба на наркотични вещества в поделенията на БА, от тях трима на наборна военна служба.

2007 г. – 26 установени случая на употреба на наркотични вещества в поделенията на БА, от които 23 на наборна военна служба.

2008 г. – 8 установени случая на употреба на наркотични вещества.

2009 г. – 3 установени случая на употреба на наркотични вещества.

За Българската армия идентифицираните злоупотребяващи са в рамките на 0.01% - 0.08 %, като за населението в тази възрастова група те са многократно по-високи.

Интензивна, честа, продължителна и други проблемни форми на употреба

Няма достъпни нови данни за форми на интензивна или честа употреба на наркотици.

Описание на формите на употреба излизащи извън дефиницията на EMCDDA за проблемна употреба на наркотици

Няма нови актуални данни относно описание на формите на употреба излизащи извън дефиницията на EMCDDA.

Оценки на разпространението на Интензивна, честа, продължителна и други проблемни форми на употреба, които не са включени в дефиницията за проблемна употреба на наркотици

Няма нови актуални данни относно оценки на разпространението на Интензивна, честа, продължителна и други проблемни форми на употреба.

5. Лечение, свързано с употребата на наркотици: търсене на лечение и достъпност

В рамките на този раздел ще бъдат разгледани следните основни теми:

- Стратегия / политика;
- Лечебна система;
- Характеристики на лекуваните клиенти;
- Тенденции при лекуващите се клиенти.

Стратегия / политика

Международната Класификация на Болестите, 10 ревизия (МКБ-10) определя психичните и поведенческите разстройства, свързани с употреба на психоактивни вещества като част от психичното здраве. Съвременната концепция за лечението им се базира на интегративен подход, включващ медикаментозно, психологическо, поведенческо и социално въздействие.

Лечението на пациентите, зависими от наркотични вещества включва програми, базираци се на медикаментозно подпомогнато лечение (детоксификация и лечение с медикаменти – Налтрексон, Метадон и Субститол) и програми за психосоциална рехабилитация от типа „Терапевтична общност” и центрове за дневни грижи. В страната е изградена мрежа от лечебни заведения и програми за лечение, която осигурява преминаването през отделните етапи на лечение. Тенденция в развитието и разширяването на мрежата е увеличаване броя на местата в програмите, които са частично или напълно платени от държавния и общински бюджет, както и осигуряване на по-голям брой програми за лечение без лекарства.

Политиката на Република България в областта на намаляване на търсенето и предлагането на наркотици е базирана на Национална стратегия за борба с наркотиците 2009 – 2013 г.

Координация

С оглед подобряване на координацията между различните програми за лечение и разширяване на възможностите за информация, към Националния център по наркомании са създадени и се поддържат следните регистри:

- Регистър на лечебните заведения, които извършват субституиращи и поддържащи програми за лица, зависими от наркотични вещества.
- Регистър на лицата, които осъществяват долечебни и рехабилитационни програми.

Информация за възможностите за лечение и рехабилитация, насочване и консултиране се осъществява чрез Информационно-консултативни центрове в гр. София и гр. Бургас. Бързият и лесен достъп на пациентите до предлаганото лечение се улеснява чрез съществуващата от 2008 г. Карта на лечението в България, която е разработена и се намира на интернет страницата на

Националният фокусен център за наркотици и наркомании (НФЦ)⁶¹, с осигурен линк към нея също от сайта на Национален център по наркомании (НЦН). Създадени са информационни брошури за различните възможности за лечение, които ще бъдат разпространени сред лекари, родители, учители.

Лечебна система

Организация и осигуряване на качество

1. Медикаментозно подпомогнато лечение

Медикаментозно подпомогнато лечение се извършва само от лечебни заведения, регистрирани по Закона за лечебните заведения и включва:

А) Лечение на абстинентния синдром (детоксификация) - Ефективната детоксификация включва не само медицинско стабилизиране на пациента и осигуряване на безопасно преодоляване на симптомите на абстиненцията, но също и психологична подкрепа и мотивация на пациента за продължаване на лечението в специализирани програми. Това е първата фаза на лечение, която се осигурява на пациентите в страната. Осъществява се вътреболнично (стационарно) или извънболнично (амбулаторно).

Изборът на вътреболнична или извънболнична детоксификация се прави от лекар-психиатър и се ръководи от:

1. История за тежки абстинентни симптоми;
2. История за усложнения на абстиненцията (делир, припадъци);
3. Утежнено соматично състояние;
4. Тежка депресия или суициден риск;
5. Подкрепяща среда;
6. Отдалеченост или липса на достъп до клиника.

Вътреболничната детоксификация се извършва в държавни психиатрични болници, психиатрични диспансери, психиатрични отделения към многопрофилните болници за активно лечение и психиатрични клиники към университетските болници. Към 31.12.2009 г. в страната функционират 12 държавни психиатрични болници (ДПБ), 12 Областни диспансери за психични заболявания със стационар (ОДПЗС), 14 психиатрични отделения към многопрофилните болници за активно лечение, 5 психиатрични клиники към университетските болници. Общият брой на психиатричните легла в тях е 5 268, от които едва 170 са за пациенти със зависимост към психоактивни вещества. Разпределението им е 120 легла в ДПБ, 20 легла в ОДПЗС и 30 легла в психиатричните клиники.

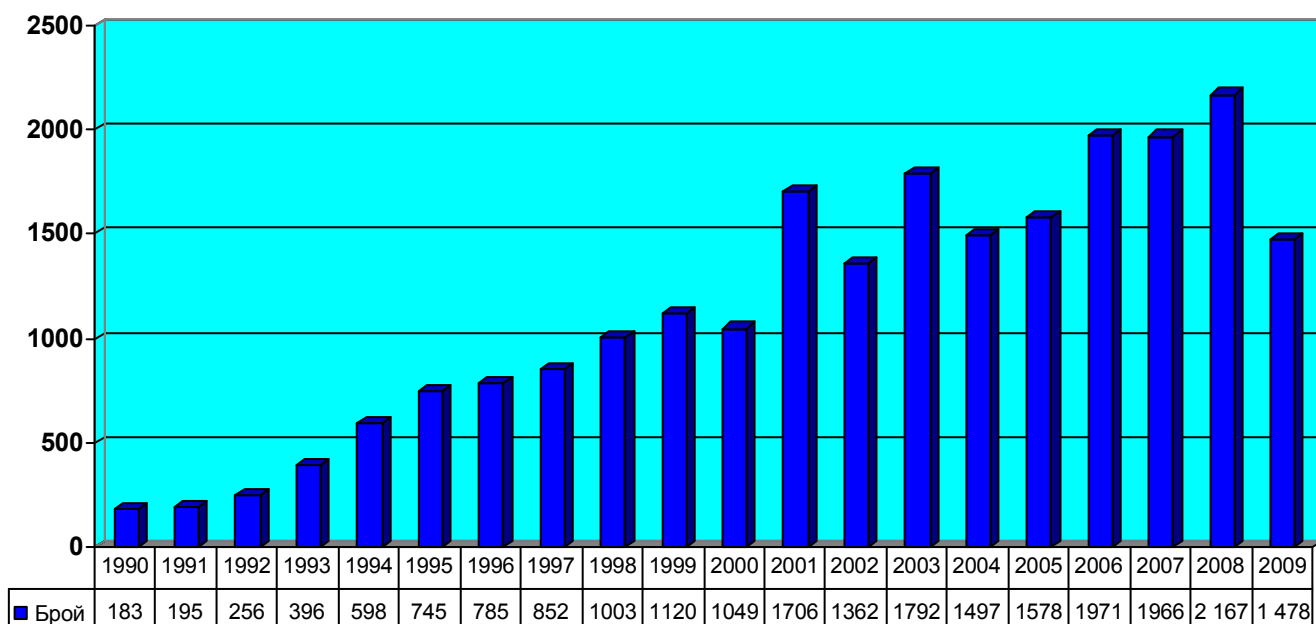
Стационарното лечение в държавните психиатрични болници на пациенти зависими от наркотични вещества се финансира от бюджета на Министерство на здравеопазването. Когато детоксификацията се поема от психиатричните отделения към МБАЛ и областни диспансери, тя се финансира по Методика за реда за субсидиране на преобразувани лечебни заведения за болнична помощ с държавно и с общинско участие, утвърдена от министъра на здравеопазването.

Хоспитализираните болни в стационарите на лечебните заведения с диагноза "Психични и поведенчески разстройства, вследствие употреба на други психоактивни вещества" за същата година са 1 478 (виж *Фигура 5-1*). Отчита се значителна тенденция на намаляване броя на хоспитализираните пациенти в сравнение с предишните години.

---

⁶¹ www.nfp-drugs.bg

БРОЙ БОЛНИ С ПСИХИЧНИ И ПОВЕДЕНЧЕСКИ РАЗСТРОЙСТВА, ДЪЛЖАЩИ СЕ НА УПОТРЕБА НА ДРУГИ ПСИХОАКТИВНИ ВЕЩЕСТВА (МКБ-10, КОД F11-F19) В СТАЦИОНАРИТЕ НА ПСИХИАТРИЧНИТЕ ЗАВЕДЕНИЯ В СТРАНАТА ПРЕЗ 1990-2008 Г.

Източник на информация: Национален център за здравна информация

Извънболнично лечение на абстинентния синдром може да се извършва в амбулатории към различни психиатрични клиники, специализирани кабинети към МЦ, ДКЦ, както и индивидуални и групови амбулатории за специализирана медицинска помощ. В амбулаторни условия пациентите получават медикаментозно лечение, а на отделни места се организира и групова или индивидуална психотерапия.

Лечението на спешни състояния е безплатно и се поема от Центровете по спешна медицинска помощ (ЦСМП), от където при необходимост пациентите се насочват към отделения по токсикология и интензивно лечение или към други болнични отделения.

Б) Субституиращо и поддържащо лечение (лечение с агонисти и агонисти-антагонисти)

Нормативна уредба, регламентираща условията и реда за осъществяване на субституиращи и поддържащи програми в Република България, включва:

- Закон за контрол на наркотичните вещества и прекурсорите;
- Наредба № 24 от 31.10.2000 г. за условията и реда за осъществяване на субституиращи и поддържащи програми за намаляване на здравните щети за лица, зависими от наркотични вещества;

За субституиращо и поддържащо лечение могат да се използват лекарствени продукти (опиеви агонисти и агонисти-антагонисти) по списък, одобрен от

министъра на здравеопазването, а именно Метадон и Субститол, предстои включването на Бупренорфин.

През 2009 г. в страната функционират 31 субституиращи и поддържащи програми с общ капацитет 5 610 лечебни места, от които 4 515 за лечение с Метадон и 1 095 за лечение със Субститол. Броят на пациентите на лечение към края на 2009 година е 3104. **Функционират програми в 12 града в страната**⁶². Съществуващите програми са три типа:

А) Държавни програми с капацитет 475 места.

Лечението на пациентите, включени в държавни програми е бесплатно, като лекарствения продукт Метадон се осигурява от Министерство на здравеопазването.

Б) Общински програми с капацитет 720 места.

През 2009 г. се наблюдава увеличаване на броя на местата за лечение на пациенти в общинските програми, които са разкрити към ОДПЗС. През 2008 г. в страна е имало 470 места в общински програми, а през 2009 г. той е нараснал на 720 места. Лечението на пациентите е бесплатно, като лекарственият продукт Метадон се осигурява от Министерство на здравеопазването.

В) Програми без държавно и/или общинско участие с капацитет 4 415 места

През 2009 г. е извършен мониторинг и оценка на ефективността на 10 субституиращи и поддържащи програми (СПП) в страната, от които: 5 програми в гр. София, 1 програма в гр. Русе, 1 програма в гр. Варна, 2 програми в гр. Пловдив, 1 програма в гр. Бургас.

Мониторингът и оценката на ефективността са извършени на база разработен **Инструмент за мониторинг и оценка на ефективността на програми за поддържащо и субституиращо лечение**, както и на основата на въпросници и анкети за пациентите, техните родители и близки за нивото на удовлетвореност от програмата.

На базата на мониторинговия доклад и на годишни отчети за извършена дейност през 2009 г. може да бъде направено следното обобщение.

Постигнати резултати:

- Подобрене на психологичното и социално функциониране на пациентите;
- Използване на субституиращото и поддържащо лечение като средство за превенция на разпространените на ХИВ и Хепатит “В” и “С” сред рисковата популация от интравенозни наркомани.
- Задържане в лечение и намаляване на употребата на наркотици;
- Отчита се спад на криминогенното поведение на клиентите.

Основни проблеми и трудности:

- Отпадане от лечение на голям брой пациенти от програмите поради финансова невъзможност да го продължат. Това е основен проблем на всички програми, които не са с държавно и/или общинско финансиране.
- Затруднение при лечение на съпътстващите заболявания поради липса на здравни осигуровки и мотивация на пациентите.
- Негативното отношение на обществото към пациентите на програмите.

През 2009 г. с най-голям капацитет от места за лечението на зависимости (по-конкретно на опиятна зависимост) остават субституиращите и поддържащи

---

⁶² Източник: Дирекция “Наркотични вещества”, Министерство на здравеопазването

програми, но темповете на разкриване на нови програми са се забавили в сравнение с 2008 г. , забелязва се тенденция за увеличаване броя на местата за лечение във вече функциониращите програми, както и тенденция за намаляване на броя на местата за лечение със Субститол за сметка на местата за лечение с Метадон. Увеличен е общият брой на заетите места в субституиращите и поддържащи програми в сравнение с данните от 2008 г.

2. Програми за психосоциална рехабилитация.

Психосоциална рехабилитация на лица с психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на психоактивни вещества, е система от дейности и грижи, насочени към подобряване на био-психо-социално функциониране на индивида и неговата социална интеграция в обществото. Психосоциалната рехабилитация и ресоциализация на лица зависими към наркотични вещества се осъществява в 11 рехабилитационни програми с капацитет 240 места.

2.1.Програми за психосоциална рехабилитация (тип “Център за психо-социална рехабилитация и интеграция”) – общо 90 места

2.2. Дневни рехабилитационни програми към Областните диспансери за психични заболявания със стационар – общо 100 места

2.3. Дългосрочни програми за психосоциална рехабилитация (тип “Терапевтична общност”) – 2 програми с общо 50 места.

2.4. Вътреболнични програми за психосоциална рехабилитация.

По данни от годишните отчети за 2009 г. общият брой преминали клиенти/пациенти е 487 човека, а общият брой завършили програмите -192 човека. Анализът на НЦН на база обработени отчети на програмите показва основните постижения, проблемни области и тенденции, а именно⁶³:

Постигнати резултати:

- Запълване капацитета от места на рехабилитационните програми.
- Задържане в лечение посредством групова терапия с клиентите, социална интеграция и добра терапевтична връзка..
- Овладяване на импулсите за употреба на ПАВ и по-продължителни ремисии при клиентите, постигнато чрез системна психологична работа и социални дейности, насочени към намиране на работа и образователна квалификация.
- Подобряване на семейното и социално функциониране, изразяващо се в трудова и учебна заетост и по-добра семейна атмосфера.
- Развиване на спонтанността и креативността на зависимите, изявяване в общественото пространство в социално приемливи роли – на артисти, художници, обучители.

Тенденции:

- Повишаване търсенето на рехабилитационни програми във връзка със зависимост към алкохол, стимуланти и хазарт.
- Подобряване на дейностите по оценката на зависимите и включване на допълнителни методики за диагностика.
- Повишаване на ресурсите на персонала за цялостна оценка на личността на зависимия и изготвянето на подходящ терапевтичен план.

Годишни отчети на рехабилитационните програми 2009г.

- Разширяване на дейностите, свързани с изкуството, работата със семейната система като добра практика в рехабилитацията.

Проблемни области

- Недостатъчното или липсата на финансиране и недобрата материална база за стабилизиране и устойчивост на дейностите.

Обобщение за системата за лечение.

Лечебната система се развива в рамките на концепцията за интегративен подход за лечение на зависимости. Лечението на пациенти със зависимости е два основни вида: психосоциална рехабилитация и медикаментозно подпомогнато лечение. Основните характеристики на системата за лечение са следните:

✚ Функционира система за субституиращото лечение/лечение с агонисти агонисти-антагонисти/ - субституиращи поддържащи програми съществуват в 12 града в страната.

✚ Недостатъчно развита система на лечението без лекарства. Местата в програмите за лечение без лекарства не отговарят на нуждите на пациентите.

✚ Недостатъчно развитие на програми за консултация и лечение на подрастващи.

✚ Достъпът до лечение на лицата, зависими към наркотици е затруднен по териториални и финансови причини.

✚ Лечебната система е ориентирана основно към потребностите на пациенти със зависимост към опиати.

✚ Създадената система за лечение и психосоциална рехабилитация в страната осигурява високо качество на услугите.

Достъп до лечение

За подобряване достъпа на пациентите до здравни грижи са разкрити три центъра за консултации и насочване за лечение на зависими хора и техните близки, в които се извършва оценка на състоянието, консултация и насочване към лечение при необходимост. Към Информационно-консултативният център „Посланици на надеждата” - Асоциация за рехабилитация на зависими „Солидарност” през 2009 г. беше създадена Национална информационната линия за наркотиците и алкохола, която предлага информация за психоактивните вещества и тяхната употреба, както и консултиране и насочване към лечебни и рехабилитационни програми на територията на цялата страна. На страницата на Националния фокусен център за наркотици и наркомании се поддържа и актуализира карта на възможностите за лечение в България.

Характеристики на лекуваните клиенти

Според достъпните данни за пациентите на Метадоновите поддържащи програми в България тяхното социално функциониране би могло да се определи като добро - например през 2008 г. две трети от тях са били работещи (67,6 %), 6,0% са били учащи, а малко над ¼ - неработещи и неучещи (виж *Фигура 5-2*). В сравнение с предишната година тези показатели са се подобрили - през 2007 г. работещите са били 55,0 %, учащите - 5,4 %, а неработещите и неучещите - 39,6 %⁶⁴.

---

⁶⁴ Тази група трудно може да бъде дефинирана по-точно – нито е съставена само от безработни, нито обхваща икономически неактивно население.

ТРУДОВА И УЧЕБНА ЗАЕТОСТ НА ПАЦИЕНТИТЕ ОТ МЕТАДОНОВИТЕ ПОДДЪРЖАЩИ ПРОГРАМИ ПРЕЗ 2008 Г.

Източник: Национален център по наркомании

Надежден източник на информация относно базови характеристики на лекуваните клиенти са данните, събирани чрез Ключовия индикатор „Търсене на лечение“. През 2008 г. мониторинговата система на търсенето на лечение реално обхвана 1830 лица, започващи терапия през годината в 4 болнични, 4 извънболнични звена и центрове и 13 субституиращи поддържащи програми в 7 от най-значимите (от гл.т. на лечебните възможности) български градове⁶⁵. В тях са съсредоточени около 1/3 от населението на страната и приблизително 4/5 от стационарно лекуваните пациенти в България.

Данните от търсенето на лечение през 2008 г. показват някои основни черти от груповия профил на хората, започнали лечение през годината.

➤ По вид наркотик

През 2008 г. 96,2 % от регистрираните лица са с основно вещество хероин (при клиентите на извънболнични звена – 95,3 %; при клиентите на болнични заведения – 98,6 %).

➤ По пол

През 2008 г. 15,9 % от започналите лечение са били жени (при клиентите на извънболнични звена – 17,6 %; при клиентите на болнични заведения – 11,9 %).

➤ По възраст

През 2008 г. 6,1 % от започналите лечение са били на възраст до 19 год. включително, а 79,4 % - до 29 год. включително; обща средна възраст 26,4 години (при клиентите на извънболнични звена – съответно 5,5 %, 78,1

⁶⁵ София, Пловдив, Варна, Велико Търново, Русе, Ловеч и Плевен, както и в Раднево.

%, 26,6 години; при клиентите на болнични заведения – съответно 8,0 %, 82,5 %, 25,8 години).

➤ По възраст при първата употреба

През 2008 г. 63,3 % от започналите лечение са декларирали, че са започнали употребата на основното проблемно вещество на възраст до 19 г. включително, 6,7 % - до 14 год. включително; обща средна възраст на първата употреба - 18,8 г. (при клиентите на извънболнични звена – съответно 64,1 %, 6,9 %, 18,7 години; при клиентите на болнични заведения – съответно 60,6 %, 5,8 %, 18,9 години).

➤ По образование

През 2008 г. 27,3 % от започналите лечение са имали по-ниско от средно, а 5,8 % - висше образование (при клиентите на извънболнични звена – съответно 25,9 % и 6,9 %; при клиентите на болнични заведения – съответно 31,0 % и 2,8 %).

➤ По заетост

През 2008 г. всеки трети (32,0 %) от започналите лечение е имал постоянна работа (при клиентите на извънболнични звена – 39,3 %; при клиентите на болнични заведения – 12,5 %).

➤ По етнически групи

През 2008 г. 88,7 % от започналите лечение са били българи, 9,1 % - роми, останалите – представители на други етнически групи (при клиентите на извънболнични звена – съответно 88,2 % и 9,2 %; при клиентите на болнични заведения – съответно 90,1 % и 8,7 %).

По характеристики на употребата

➤ Честота на употреба

През 2008 г. 80,1 % от започналите лечение са употребявали основното проблемно вещество ежедневно (при клиентите на извънболнични звена – 75,9 %; при клиентите на болнични заведения – 91,3 %).

➤ Начин на употреба

През 2008 г. 79,0 % от започналите лечение предимно са инжектирали основното проблемно вещество (при клиентите на извънболнични звена – 75,6 %; при клиентите на болнични заведения – 88,1 %).

➤ Продължителност на употребата

През 2008 г. над две трети (69,5 %) от започналите лечение са били със стаж в употребата на основното проблемно вещество повече от 5 години (при клиентите на извънболнични звена – 71,1 %; при клиентите на болнични заведения – 65,2 %).

➤ Рисково поведение

През 2008 г. над една трета от започналите лечение (39,3 %) са използвали поне веднъж в живота си употребявани игли и/или спринцовки (при клиентите на извънболнични звена – 36,0 %; при клиентите на болнични заведения – 48,3 %).

➤ Социален и културален контекст

През 2008 г. 14,9 % от започналите лечение са живели с лице/лица, употребяващо/употребяващи наркотик (при клиентите на извънболнични звена – 12,1 %; при клиентите на болнични заведения – 22,3 %).

Обобщеният образ на лицата, започнали лечение във връзка с употреба на наркотици през 2008 г. може да бъде изразен по следния начин:

- Пол – преобладаващо мъже (84,1 %)
- Етническа група – преобладаващо българи (88,7 %)
- Обща средна възраст – 26,4 г.
- Образование – преобладаващо средно (57,8 %)
- Заетост – голяма част безработни (42,6 %)
- Основно проблемно вещество – преобладаващо хероин (96,2 %)
- Честота на употреба – преобладаващо ежедневна (80,1 %)
- Начин на употреба – преобладаващо инжекционно (79,0 %)
- Обща средна възраст на първа употреба – 18,8 г.

Тенденции при лекуващите се клиенти

Данните за 2009 г. допълват по своеобразен начин дълго изграждания профил на лицата търсещи и започващи лечение във връзка с употреба на наркотици. В много от случаите данните от последните пет години разкриват или подсказват очертаващи се тенденции – на стабилизация, намаляване или увеличаване на определени показатели. В други случаи липсва определена ясна тенденция, така че стойностите следва да бъдат следени и в бъдеще с фокус евентуалната поява на такава (виж също Таблица 5-1).

Таблица 5-1

СРАВНИТЕЛНИ ДАННИ ЗА ВСИЧКИ ЛИЦА, ЗАПОЧНАЛИ ЛЕЧЕНИЕ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2004 / 2008 Г.

Години	2005	2006	2007	2008	2009
Показатели:					
Отн. дял на търсещите лечение във връзка с употребата на хероин или др. опиати.	95%	98%	98%	96%	
Отн. дял на жените сред търсещите лечение	17%	18%	17%	16%	
Средна възраст на търсещите лечение	24,2	25,5	25,8	26,4	
Средна възраст при първата употреба на основното вещество	18,4	18,5	18,9	18,8	
Отн. дял на учениците и студентите сред търсещите лечение	11%	10%	8%	7%	
Отн. дял на лицата с постоянна заетост сред търсещите лечение	18%	26%	29%	32%	
Отн. дял на лицата, които не са от	9%	8%	8%	10%	

основния етнос в страната					
Отн. дял на ежедневно употребяващите	83%	79%	86%	80%	
Отн. дял на инжектиращите осн. вещество	76%	82%	81%	79%	
Отн. дял на лицата с продължителност на употребата > 5 години	49%	68%	63%	70%	
Отн. дял на лицата, използвали в живота си употреб. игли и сприн.	50%	57%	52%	39%	
Отн. дял на лицата, живеещи с друг(и) употребяващ(и) наркотици	13%	14%	14%	15%	
Отн. дял на търсещите за първи път лечение	27%	17%	26%	22%	

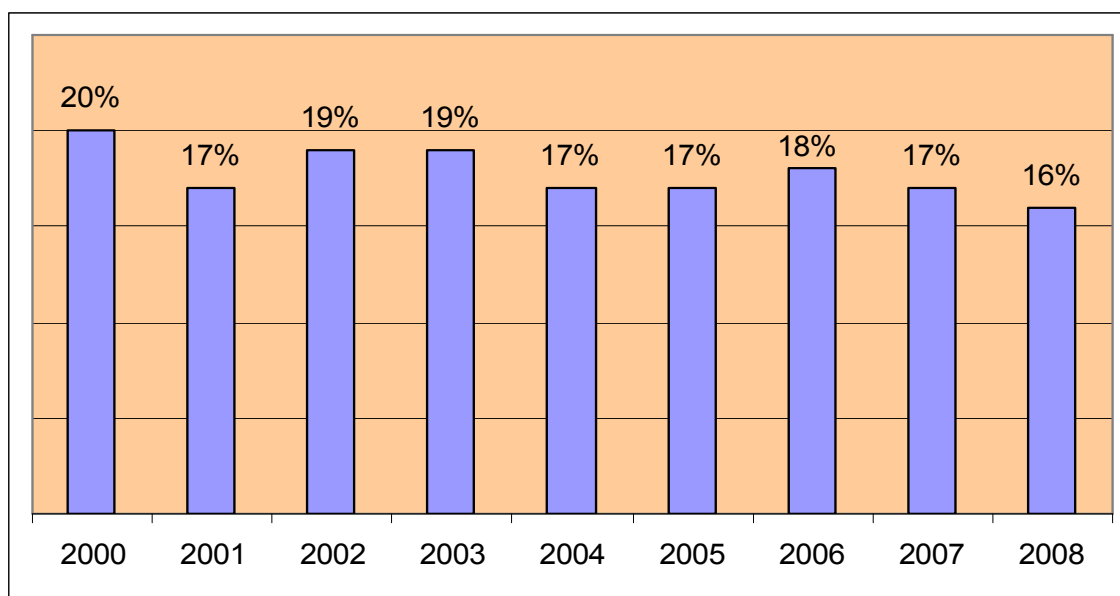
Източник: Национален фокусен център за наркотици и наркомании, Проучване на търсенето на лечение в България

Хероинът си остава най-разпространения наркотик сред проблемно употребяващите. През всяка от последните 5 години между 95 % и 98 % от търсещите лечение във връзка с наркоманен проблем в специализираните центрове са употребявали хероин и/или други опиати.

През последните пет години съотношението мъже / жени се е запазвало винаги приблизително 5:1. Ако погледнем данните в малко по-широк времеви диапазон, например 9-10 години ще видим, че тенденцията е на постепенно намаляване на дела на жените (виж *Фигура 5-3*).

Фигура 5-3

ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА ЖЕНИТЕ СРЕД ТЪРСЕЩИТЕ ЛЕЧЕНИЕ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2000-2008 (в %)

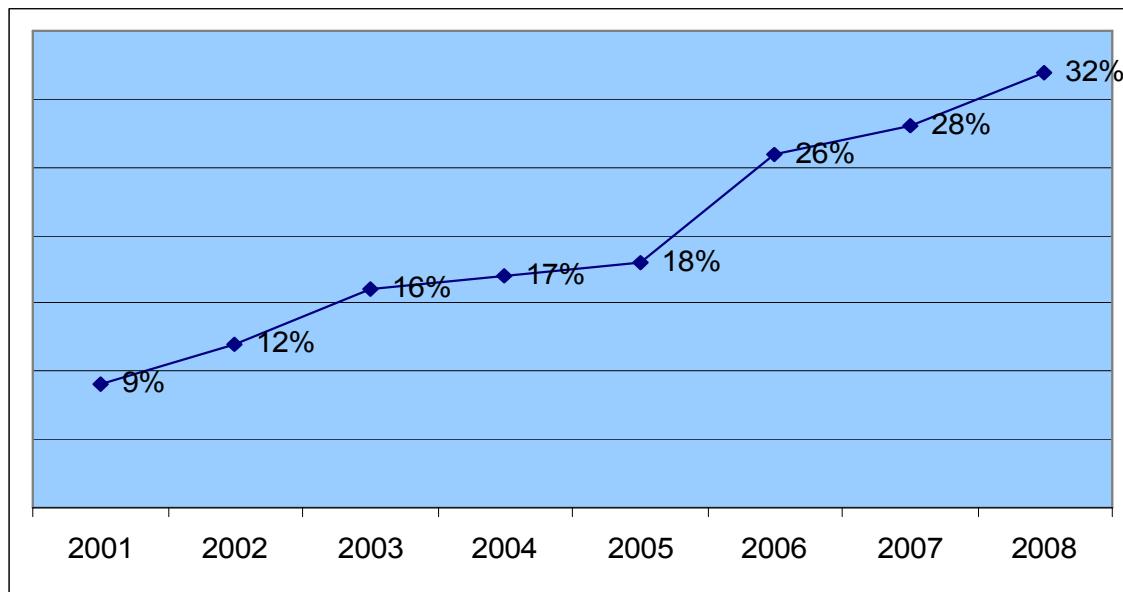
Източник: Национален фокусен център за наркотици и наркомании, Проучване на търсенето на лечение в България

Делът на учещите (ученици и студенти) е намалял от 14 % през 2004 г. до 7 % през 2008 г.

В разстояние на осем години относителният дял на клиентите с постоянна работа се е покачил три пъти и половина – от 9,3 % през 2001 г. до 32,0 % през 2008 г. (виж *Фигура 5-4*). От една страна това е добър знак, защото сочи намаляване на социалните щети и маргинализацията на засегнатото население, но от друга – разширяването на проблема отвъд икономически неактивното население предполага нов тип социални проблеми.

Фигура 5-4

ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА ЛИЦАТА С ПОСТОЯННА ЗАЕТОСТ СРЕД ТЪРСЕЩИТЕ ЛЕЧЕНИЕ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2000-2008 (в %)

Източник: Национален фокусен център за наркотици и наркомании, Проучване на търсенето на лечение в България

По отношение на относителния дял на лицата с продължителност на употребата повече от 5 години увеличението в сравнение с 2001 г. е три пъти и половина (тогава той е бил 20,7 %, а през 2008 г. - 69,5 %). Това би трябвало да се възприема като знак за все по-слабо обновяване на съвкупността от проблемно употребяващи в България, или с други думи това би могло да бъде знак за намаляване на броя на новопоявяващите се проблемно употребяващи, поне що се отнася до хероина.

По-голямата част от проблемно употребяващите хероин използват **инжекционната форма на прием**. Продължават да се наблюдават признаци на постепенно намаляване на използването на употребявани игли и спринцовки от инжектиращите, което е добра предпоставка за намаляване на здравните щети от употребата на наркотици. През 2007 г. малко повече от половината от започналите лечение (51,8 %) са използвали поне веднъж в живота си употребявани игли и/или спринцовки, а през 2008 г. делът им е 39,3 %.

През 2008 г. 14,9 % от потърсилите лечение са живели с лице или лица, употребяващи наркотик. След относително намаляване на този относителен дял до 2005 г. (около 9 %) се забелязва покачване, като през 2006 – 2008 г. делът е близо до този през 2001 г., когато е бил 16,4 %.

6. Здравни взаимосвързки и последици

Инфекциозни заболявания, свързани с употребата на наркотици

ХИВ/СПИН, вирусен хепатит, полово предавани болести и туберкулоза

Данните представени за 2009 г. за страната са на Програма «Превенция и контрол на ХИВ/СПИН» към МЗ. Данните за град София са от специализирана за работа със зависими от наркотични вещества Лаборатория при Национален център по наркомании. Данните и се отнасят до пациенти на ДПБЛНА и клиенти на програмите на фондация „Инициатива за здраве” и „КАРИТАС”, работещи на терен от гр. София.

Кратка актуализирана информация за разпространението на HIV/СПИН в България за периода 1986 –2009 г.

През 2009 г. в България по данни на НПЛ по ХИВ са регистрирани 171 нови HIV серопозитивни лица.

Разпределението на новите 171 новорегистрирани HIV серопозитивни лица по начина на инфектиране и повода за изследване е както следва:

1. 74 (43.27%) интравенозни наркомани
2. 32 (18.7%) лежачо болни
3. 26 (15.2%) хомо/бисексуални
4. 16 (9.35%) по желание
5. 8 (4.67%) партньори на лица с HIV инфекция
6. 4 (2.33%) бременни жени
7. 4 (2.33%) донори на кръв
8. 1 (0.58%) дете родено от HIVсеропозитивна майка
9. 1 (0.58%) проституираща
10. 1 (0.58%) чужденец – учащ
11. 1 (0.58%) чужденец дълготрайно пребиваващ в страната (MSM)

Общия брой на регистрираните с HIV лица от началото на изследването на HIV статуса на българина е представен в *Таблица 6-1*

Таблица 6-1

Година	Регистрирани с HIV	Кумулативна бройка с HIV
1986	4	4
1987	41	45
1988	22	67
1989	20	87
1990	4	91
1991	7	98
1992	11	109
1993	12	121

1994	18	139
1995	14	153
1996	34	187
1997	30	217
1998	26	243
1999	27	270
2000	49	319
2001	40	359
2002	43	402
2003	63	465
2004	50	515
2005	83	598
2006	91	689
2007	126	815
2008	123	938
2009	171	1100

СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Субтипирание

През 2009 г. успешно са генотипирани 64 HIV-1 серопозитивни лица. Секвенирани са фрагменти pol гена на вирусния геном - протеазата и част от обратната транскриптаза. Получените секвенции бяха използвани за генотипиране и сравняване с референтни секвенции в няколко бази данни за определяне на техния субтип:

1. Los Alamos National laboratory, CA, USA, <http://hiv-web.lanl.gov>
2. Stanford University, CA, USA, <http://hivdb6.stanford.edu>
3. National Center for Biotechnology Information (NCBI), NIH, MD, USA, <http://www.ncbi.nih.gov>
4. Rega HIV Subtyping Tool (version 2.0) – Bioafrica, Katolike Universiteit <http://www.bioafrica.net/virus-genotype/html/subtypinghiv.html>

За първи път беше направен филогенетичен анализ, чрез построяването на филогенетично дърво със специализиран софтуер.

Установени са разнообразни генетични варианти на HIV-1 – субтипове, и циркулиращи рекомбинантни форми сред носителите на HIV-1 в Страната: 02_AG 3 (6,52%), A (01_AE) 4 (8,33%), A1 6 (12,5%), B 24 (50%), F1 2 (4,16%), G 1 (2,1%), G (02_AG) 2 (4,16%) и NA 6 (12,5%).

При различните рискови групи от населението - MSM, венозни наркомани и хетеросексуални се срещат различни генетични варианти на HIV-1. При MSM е разпространен предимно субтип B, докато при IVDU и хетеросексуалният път на разпространение се наблюдава генетично разнообразие на различни субтипове и рекомбинантни форми- CRF.

Изследвания за установяване на ранна HIV инфекция

За втори път в нашата страна през 2009 г. бяха проведени изследвания за установяване на ранна (скорошна до 6 месеца) HIV инфекция. Извършени са 576 изследвания на серумни проби от 170 лица, от които 152 са от панела на НПЛ по HIV за 2009 г. , т.е. това са 152 новорегистрирани български граждани през 2009 г.

Останалите 18 са на анонимни лица установени като HIV серопозитивни в гр. София през 2009 г.

При изследването на серумните проби на 152 новорегистрирани HIV серопозитивни лица от панела за 2009 г., ранна инфекция беше установена при 33 лица или при 21.7% от тях.

Разпределението им по причина за изследване е както следва:

1. **хомо/бисексуални – при 43.5%** т.е. **при 10 серумни проби от 23 лица** (3 от 26-те регистрирани нямат S проби в панела за 2009 г.)
2. **контактни на HIV+ при 37.5%** т.е. **при 3 серумни проби от 8 лица.**
3. **по желание – при 37.5%** т.е. **при 6 серумни проби от 16 лица.**
4. **наркомани – при 21.8%** т.е. **при 14 серумни проби от 64 лица** (9 от 74-те регистриране наркомани нямат S проби в панела за 2009 г.)
5. **други лежачо болни – при 18.5%** т.е. при 5 серумни проби от 27 лица (5 от 32-те регистрирани нямат S проби в панела за 2009 г.)
NB Това са лица изследвани лежачо болни, като трима от тях са със СПИН свързани заболявания. За двама няма информация.

За проведените изследвания е използван тестът Calypte HIV-1 BED Incidence EIA (IgG-Capture HIV-EIA), като резултатите от проведените скринингови и последвалите потвърдителни изследвания с този тест са обработени със софтуерна програма от сайта на фирма Calypte (USA).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

1. През 2009 г. бяха регистрирани 171 нови HIV-1 серопозитивни български граждани. Това е най-високият брой новорегистрирани случаи за 1 година. За сравнение с предните 2 години 2008 и 2007, където са съответно 123 и 126.
2. Най-голям е броят на новооткритите интравенозни наркомани – 74 (43.27%, следван от лежачо болни - 32 (18.7%), хомо/бисексуални - 26 (15.2%) и тези изследвали се по желание - 16 (9.35%).
3. Субтипирването на секвенираните през годината HIV-1 отново потвърди голямото генетично разнообразие на циркулиращите в страната HIV, като 50% принадлежат към субтип В, следван от А и други рекомбинантни форми. Прави впечатление, че сред MSM е установен предимно субтип В, докато сред заразените по хетеросексуален път има голямо генетично разнообразие.
4. При изследванията за установяване на ранна HIV инфекция сред регистрираните през 2009 г. се установи, че при 43.5% от хомо/бисексуалните са с ранна до 6 м. HIV инфекция, при 37.5% от контактните на HIV серопозитивни лица, при 37.5% от изследвалите се по желание и при 21.8% от новорегистрираните наркомани.

Данни от изследвания сред употребяващи наркотици в София

В Лабораторията на Националния център по наркомании зависимите лица биват изследвани за следните маркери:

- Антитела срещу HIV 1/2- за диагноза на HIV инфекция;
- Антитела срещу HCV - за диагноза на вирусен хепатит С;
- HBsAg – за диагностика на вирусен хепатит В;
- ТРНА – за диагностика на сифилис.

Изследвания и положителни резултати през 2009 година

В Таблица 6.2 е представен общият брой на изследваните в гр. София през 2009 г. и получените положителни резултати в Лаборатория към НЦН.

Таблица 6.2

**СЕРОЛОГИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ИНЖЕКТИРАЩИ ВЕНОЗНО НАРКОТИЦИ
2009 г.**

ВИД ИЗСЛЕДВАНЕ	БРОЙ ИЗСЛЕДВАНИЯ	ПОЛОЖИТЕЛЕ Н РЕЗУЛТАТ
Ат с/у HIV	960	26 2.71%
Ат с/у HCV	955	584 61.1%
HbsAg	941	55 5.85%
Сифилис	950	46 4.84%

Източник: Лаборатория към Национален център по наркомании

Изследваните интравенозни наркомани в лабораторията на НЦН са пациенти на ДПБЛНА и клиенти на програми за работа на терен с употребяващи наркотици - КАРИТАС и "Инициатива за здраве". Изследването е доброволно и безплатно, с пред и след тестово консултиране.

1. АНТИ HIV 1/2

От общо **960** изследвани употребяващи инжекционно наркотици :

- **512** изследвани пациента от лабораторията НЦН (на лечение в ДПБЛНА или други програми и центрове) от тях **8 ХИВ** позитивни или **1.56%**
- **109** клиента от програмата на "КАРИТАС", от тях **7 ХИВ** позитивни или **6.42%**
- **339** на клиенти от Фондация "Инициатива за здраве", от тях **11 ХИВ** позитивни или **3.24%**.

От 26 потвърдени носители на вируса на ХИВ инжектиращи наркотици 22 са първично открити: 3-ма са изследвани, но не са обявили потвърден вече от Националната потвърдителна лаборатория по ХИВ случай. Един клиент на НПО е отказал да излезе от анонимност.

Съотношението ХИВ позитивните мъже към жени е 53.84% към 46.15%. Такова съотношение се отчита за първи път от 1995 година. В предишни години броят на ХИВ позитивните мъже е чувствително по-висок от този на жените. Възможно обяснение за това променено съотношение е изследването на по-голям брой ИУН жени, които предоставят сексуални услуги срещу заплащане и така увеличават риска от заразяване и по полов път. Най-висок процент на ХИВ позитивни се отчита във възрастната група от 25 до 34 години. Тази група запазва най-висок процент ХИВ позитивни от няколко години.

Всички 26 ХИВ позитивните носители на вируса на ХИВ открити в лабораторията на НЦН са носители и на вируса на Хепатит С, 3 са с 3 ко-инфекции ХИВ, Хепатит С и сифилис, а 1 с ХИВ, Хепатит С и Хепатит В.

2. HBsAg

Общо изследвани **941** , от тях **55** положителни или **5.85%**:

- **494** пациенти на НЦН - **25** положителни или **5.06%**
- **109** клиенти на КАРИТАС - **6** положителни **5.50 %**
- клиенти на Фондация "Инициатива за здраве", **24** положителен **7.10%**

Може да отбележим, че се запазва тенденцията за **ниско разпространение на Хепатит В вирусната инфекция**, която за инжектиращи наркомани е в границата на средния процент за страната.

3. АНТИ HCV

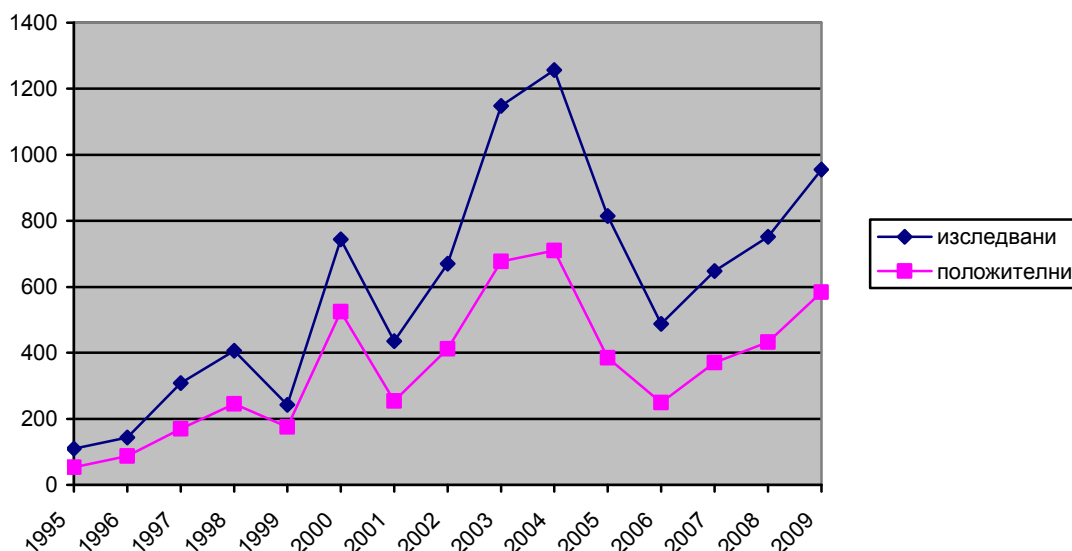
Общо изследвани **955** , от тях **584** положителни или **61.1%**:

- **507** пациенти на НЦН - **381** положителни или **75.14%**
- **109** клиенти на КАРИТАС - **44** положителни **40.36 %**
- **339** клиенти на Фондация "Инициатива за здраве", **159** положителен **46.90%**

При анализът се очертава тенденция на повишаване на броя носителите на вируса на Хепатит С от 2007 година. В последните три години тази тенденция се потвърждава и от най високия процент носители на HCV във възрастната група под 25 години(виж СТ 9)За 2009г.:

- При изследваните лица до 25г. нивото на инфекция е 62.46 %
- При изследваните лица от 25 до 34 г. нивото на инфекция е 58.83%
- При изследваните лица над 34г. нивото на инфекция е 64.83%

НИВО НА ИНФЕКТИРАНОСТ С ХЕПАТИТ С ВИРУСА ЗА ПЕРИОДА 1995-2009 г.

Източник: Лаборатория към Национален център по наркомании

4. СИФИЛИС

Общо са изследвани 950 УИН, положителни резултат на ТРНА тест са дали 46 лица или 4.84 % . В последните 3 години се наблюдава трайна тенденция на намаляване на случаите на инфектираните със сифилис инжекционно употребяващи наркотици. До 2007г. в предишните години процентът на заболялите от сифилис ИВН е бил около 10% от изследваните.

От всички 960 изследвани употребяващи инжекционно наркотици 3 са с едновременна инфекция на ХИВ и Хепатит С и сифилис, 1 с ХИВ и Хепатит С и Хепатит Б; 1 с Хепатит С, Б и сифилис и 45 с по две ко-инфекции. От тези данни се вижда, че броят на коинфектираните с две и повече инфекции са 50 или 5.21 % от всички изследвани лица. Броят на УИН с повече от една инфекция продължава да нараства сред инжектиращите през последните 5 години

От анализа на резултатите може да се отбележи следното:

1. **Нивото на HIV инфекцията все още е ниско, , но бележи в последните четири години трайна тенденция на повишаване при употребяващи инжекционно наркотици.**

2. **Нивото на Хепатит В инфекция се задържа около 5% (5.64%), което е константна стойност от 10 години и е сравнима с общата заболеваемост за Хепатит В в страната.**
3. **Нивото на инфектирани с вируса на Хепатит С за всички интравенозни изследвани в София е 61.10%. Може да се отбележи, че има тенденция на повишаванена нивото на инфектираност,**
4. **От данните за 2007, 2008 и 2009 година се констатира, че броят на коинфектираните с две и повече инфекции сред инжектиращите продължава да нараства.**

Друга инфекционна заболеваемост

Няма достъпни нови данни относно друга инфекционна заболеваемост.

Поведенчески данни

Няма достъпни нови данни относно поведенчески данни.

Смъртни случаи, свързани с употребата на наркотици и смъртност сред употребяващите наркотици

Смъртни случаи, свързани с употребата на наркотици

Статистическото изследване на умиранията по причини се основава на медицинските свидетелства за смърт, които се попълват от лекаря, установил смъртта. От началото на 2005 г. в България се прилага Десета ревизия на Международната статистическа класификация на болестите и проблемите, свързани със здравето на Световната здравна организация.

Съставяне на Съобщение за смърт

Съгласно Закона за гражданската регистрация, актовете по гражданско състояние са официални писмени документи. От тях отношение към умиранията по причини имат съобщението за смърт, актът за смърт и актът за раждане.

Съобщението за смърт се съставя в:

- Здравното заведение, което е установило смъртта;
- Общината или кметството (района) след съставяне на акт за смърт по съдебно решение за установяване на смъртта, както и след представяне на акт за смърт по чл.65 (2), 67(3), 72(3) от ЗГР.

Медицинското лице констатирало смъртта съставя съобщението, като попълва частта му "медицинско свидетелство за смърт". В медицинското свидетелство лекарят, вписва непосредствената причина за смъртта, предхождащите и придружаващите състояния или болести и основната (началната) причина за смъртта. От прецизното и точно вписване на причините за смъртта в много голяма степен зависи качеството и достоверността на информацията за смъртността по причини.

Кодиране на причината за смъртта

Кодирането на причините за смъртта се извършва в съответствие с Международната статистическа класификация на болестите и проблемите, свързани със здравето, 10-та ревизия.

Когато в свидетелството за смърт е посочена само една причина за смърт, то кодирането е относително лесно и безпроблемно. В повечето случаи обаче за смъртта допринасят две или повече болестни състояния. В съответствие с изискванията на Световната здравна организация и указанията за съставяне на статистически таблици за умиранията по причини се кодира така наречената *първоначална причина за смъртта*. Тя се дефинира като "болестта или травмата, която слага началото на веригата от болестни събития, довели пряко до смъртта, или обстоятелствата на злополуката или насилието, които са предизвикали смъртоносната травма". Приема се, че лекарят, попълващ медицинското свидетелство за смърт, е поставен в по-благоприятно положение от всеки друг, за да реши кое заболяване или болестно състояние е предизвикало непосредствено смъртта и за да посочи кои предшествващи състояния, ако е имало такива, са довели до това заболяване или до това състояние.

Министерство на здравеопазването издава указания за кодиране на причините за смърт в съответствие с МКБ. Кодирането на причините за смърт се извършва от лекари, работещи в РЦЗ и съответно обучени за прилагане изискванията на МКБ. За кодиране на причините за смъртта лекарят ползва медицинското свидетелство за смъртта.

При кодирането на причината за смъртта се използва тризначния код на причините. Това от своя страна ограничава възможностите за анализ на данните по отношение на отравянето с наркотични и психодислептични (халюциногенни) или психотропни лекарствени средства.

Дефиниция

В съответствие с изискванията на EMCDDA (The DRD-Standard, version 3.0) кодовете по МКБ – X, които трябва да се имат предвид по отношение на отравянията (случайно, умишлено или с неопределени намерения) се комбинират с Т-кодове за характеризиране на вида на веществото. Т- кодовете са част от клас XIX Травми, отравяния и някои други последици от въздействието на външни причини. Всички умирения, чийто причини са класифицирани в този клас се разпределят и в клас XX Външни причини за заболяемост и смъртност. Тоест причината е класифицирана от една страна като медицинска и от друга като външна причина в зависимост от естеството (транспортна злополука, травми, отравяния и т.н). Кодирането на причината на ниво 4 знак на Т- кодовете (медицинската причина), дава възможност да се конкретизира вида вещество, причина за отравяне с наркотично или психодислептично средство (опиум, хероин, метадон и т.н.). Тъй като в България се прилага тризначния код на МКБ, X ревизия определянето на това вещество въз основа на информацията, с която разполага НСИ е невъзможно. В този смисъл комбинация с Т- кодовете, съгласно изискванията на EMCDDA е невъзможно. В съответствие с препоръките на СЗО за разработване на данните за умиренията по причини, включването само на един код от двата класа налага предпочитането на кода от клас XX Външни причини за заболяемост и смъртност, а именно – предпочитат се X и Y кодовете.

Съгласно The DRD-Standard, version 3.0, когато не е възможна комбинация на X– и Y- кодовете с Т- кодовете алтернативната процедура е да се включат умрелите от някои допълнителни причини, включени в клас Външни причини за заболяемост и смъртност. Анализът на данните обаче показва, че оценката за смъртността, свързана с употребата на наркотици, ако се имат предвид всички тези причини, е значително надценена. Имайки предвид общия брой на умрелите от Отравяне с наркотични и психодислептични (халюциногенни) средства (Т40) и Отравяне с психотропни лекарствени средства, неклассифицирани другаде (Т43), който не се различава съществено от броя на умрелите от причини Х41, Х42, Х61, Х62, Y11, Y12 приехме, че така направената оценка няма да се различава съществено от тази, която би била ако е възможна комбинацията с Т-кодовете.

След направените анализи приехме в таблиците, приложени към доклада и настоящата разработка за анализиране на смъртността, свързана с наркотици да се използват данните за умрелите от следните причини:

F11-F12, F14-F16, F19	Психични и поведенчески разстройства
X41	Случайно отравяне и въздействие на антиконвулсивни, седативни, сънотворни, антипаркинсонови и психотропни средства, неклассифицирани другаде
X42	Случайно отравяне и въздействие на наркотици и психодислептици [халюциногени], неклассифицирани другаде
X61	Умишлено самоотравяне и въздействие на антиконвулсивни, седативни, сънотворни, антипаркинсонови и психотропни средства, неклассифицирани другаде
X62	Умишлено самоотравяне и въздействие на наркотици и психодислептици [халюциногени], неклассифицирани другаде
Y11	Отравяне и въздействие на антиконвулсивни,

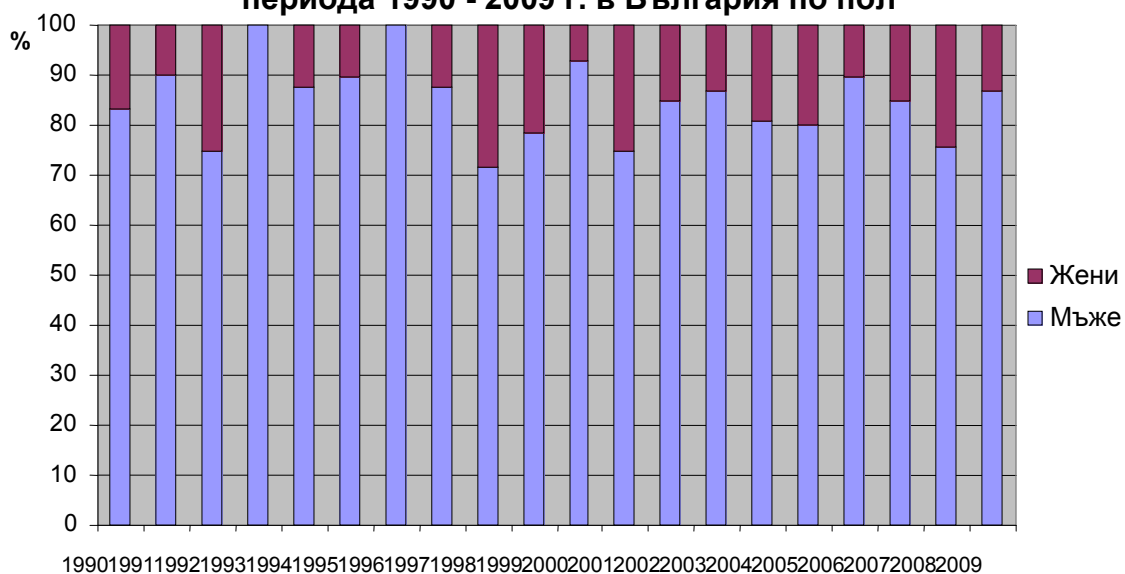
	седативни, сънотворни, антипаркинсонови и психотропни средства, некласифицирани другаде, с неопределени намерения
Y12	Отравяне и въздействие на наркотици и психодислептици [халюциногени], некласифицирани другаде, с неопределени намерения

Умирания по причини през 2009 година

Общия брой на умрелите от причини, свързани с употребата на наркотични вещества през 2009 г. е 38 или 0,5 на 100 000 от населението. В сравнение с предходната година коефициентът на смъртност намалява с 48.4 %.

Съотношението умрели мъже/ жени през целия наблюдаван период от 1990 до 2009 г. е в полза на мъжете, като през 1993 и 1996 г. всички починали лица от причините, включени в дефиницията са мъже. През 2009 г. починалите мъже вследствие на употреба на наркотици са 33 или 86,8 %. Умрелите жени от тези причини са 5 или 13,2%. Коефициентите на смъртност са съответно 0,9 на 100 000 мъже и 0,13 на 100 000 жени.

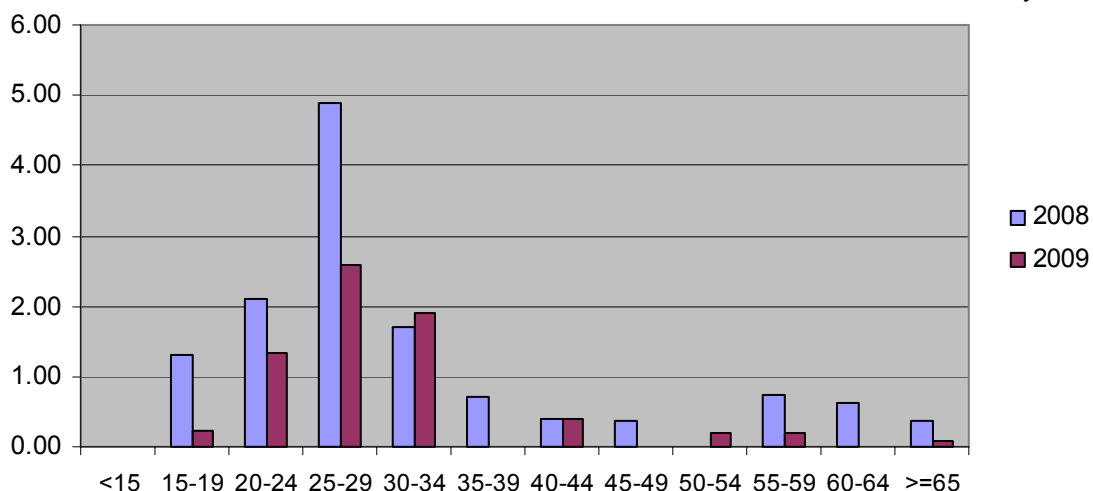
Умрели от причини, свързани с употребата на наркотици през периода 1990 - 2009 г. в България по пол

Данните за умиранията по възраст показват, че най-много случаи на умрели вследствие на употребата на наркотици, в съответствие с прилаганата дефиниция, има във възрастовата група 25 – 29 г. – 14 случая. 87% от всички случаи са на починали лица на възраст от 15 до 34 годишна възраст. Няма нито един случай на умирания при лицата под 15 години и във възрастовите групи 35 – 39 г., 45 – 49 г. и 60 – 64 години. Едва 5% от умиранията (само 2 случая) са сред лица на възраст над 55 години.

**Смъртност от причини, свързани с употребата на наркотици през
2008 и 2009 г. по възрастови групи**

на 100 000 души

Средната възраст на умрелите лица, вследствие на употребата на наркотици през 2009 г. 30,9, като намалява в сравнение с 2008 г (33,6 г.). Значително по-ниска е тя за мъжете – 28,6 г., докато при жените е 46,4 години. Анализирайки данните обаче трябва да се има предвид малкия брой случаи, особено по отношение на починалите жени.

Значителна е разликата ако анализираме показателя медианна възраст⁶⁶ на починалите лица. През 2009 г. тя е 24 години т.е. половината от починалите лица от причини, свързани с употребата на наркотици, са на възраст до 24 години. Медианната възраст за мъжете е 24 години, а за жените – 44 години.

През 2009 г. не настъпват съществени промени в структурата на умирианията по причини. Само един мъж е починал вследствие на причина, класифицирана в клас V на МКБ-10 Психични и поведенчески разстройства (F15 Психични и поведенчески разстройства, дължащи се на употреба на други стимуланти). Всички останали случаи на умириания се дължат на Външни причини за заболяемост и смъртност.

И през 2009 г. най-голям е относителния дял на лицата починали вследствие на Случайно отравяне и въздействие на наркотици и психодислептици [халюциногени], неklasифицирани другаде (X42) - повече от половината от всички умрели вследствие на употребата на наркотици (52%). От тях почти всички са мъже (19 от 20 случая на умириания от тази причина).

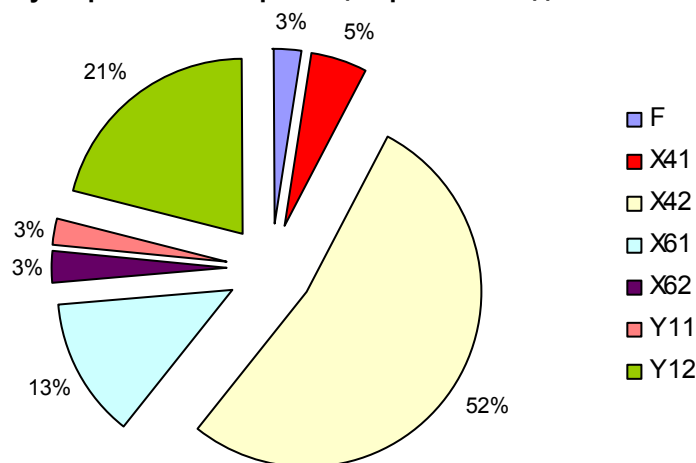
На второ място в структурата на умирианията е Отравяне и въздействие на наркотици и психодислептици [халюциногени], неklasифицирани другаде, с неопределени намерения (Y12). Тази причина е записана и кодирана като първоначална причина за смъртта в 21% от случаите на умириания, вследствие на употребата на наркотици. Всички случаи на умириания от тази причина са сред мъжете (8 случая).

Умишлено самоотравяне и въздействие на антиконвулсивни, седативни, сънотворни, антипаркинсонови и психотропни средства, неklasифицирани другаде (X61) е причината за смъртта на 5 души (13%) през 2009 година. Както и през предходни години това е единствената причина, при която преобладаващ е броят на починалите жени – 3 случая от общо 5. Това е водещата причина за умиране

⁶⁶ Медиана (медианната стойност) е онова значение на признака, което се намира в средата на ранжирания ред от значения.

вследствие на употребата на наркотици за жените, в съответствие с прилаганата дефиниция.

Структура на умирианията по причини, свързани с употребата на наркотици през 2009 година

Като Случайно отравяне и въздействие на антиконвулсивни, седативни, сънотворни, антипаркинсонови и психотропни средства, неклассифицирани другаде (X41) е дефинирана причината за смърт на двама мъже от всички починали лица вследствие на употребата на наркотици.

В зависимост от мястото на смъртта умирианията, вследствие употребата на наркотици се разпределят както следва:

- у дома – 34,2 %
- в здравно заведение – 23,7 %
- месторабота – 2,6 %
- другаде – 39,5 %.

Данните в регионален аспект показват, че през 2009 г. най-много случаи на умириания от причини, свързани с употребата на наркотици има в област Пловдив – 13 от всички 38 случая или 34,2 %. В София – столица са починали 5 лица (13,2 %). На трето място са областите Варна и Благоевград – по 3 починали лица (по 7,9 %). В тези области са съсредоточени почти две трети от умирианията, свързани с употребата на наркотици, в съответствие с използваната дефиниция (63,2%).

Останалите области, в които има случаи са Пазарджик, Плевен, Сливен, Бургас, Велико Търново, Враца, Добрич, Кърджали, Монтана, Силистра и Ямбол

Смъртност сред употребяващите наркотици и причини за смъртта

Няма достъпни нови данни относно смъртност сред употребяващите наркотици и причини за смъртта.

7. Отговори на здравните последици и взаимовръзки

Превенция на спешните случаи свързани с наркотици и намаляване на броя на смъртните случаи, свързани с употреба на наркотици

През 2009 г. се проведе поредния семинар-обучение на тема „Превенция на свръхдоза сред лица, зависими от опиати“. Семинарът беше организиран от Фондация „Инициатива за здраве“ като част от реализацията на проекта „Спаси живот“, който се финансира от Националния център по наркомании в изпълнение на Стратегическа задача 4 „Намаляване разпространението на болести сред използващите наркотици, които имат ефект върху обществото: инфекции, предаване по кръвен път, туберкулоза, болести предавани по полов път“, Задача 4б от Плана за действие „Намаляване броя на инцидентите и смъртните случаи, свързани с употребата на наркотични вещества“ от Националната програма за изпълнение на плана за действие на Националната стратегия за борба с наркотиците (2006 – 2008г.).

Семинарът е предназначен за аутрич екипи от програмите, работещи в сферата на намаляване на щетите от инжекционна употреба на наркотици, в превенция на свръхдоза, тъй като услугите, които тези програми предлагат непрекъснато се обогатяват и адаптират в зависимост от променящата се сцена на употреба.

Лектори на семинара бяха: Jörg Steinmetz – Германия, доц. д-р Маргарита Гешева, дм - началник отделение, Клиника по токсикология МБАЛСМ "Пирогов", - гр. София и Виолета Богданова – Ръководител звено „Методологическо ръководство и координация на дейностите по намаляване на социалните и здравни вреди, с лаборатория“ в Националния център по наркомании (НЦН).

В обучението са участвали 27 лица, от които 22 аутрич работници от градовете София, Бургас, Благоевград, Варна, Перник, Плевен, Пазарджик, Пловдив, Русе, Кюстендил и 5 експерти от НЦН.

Целите на обучението бяха:

- Да се повиши знанието на участниците по въпроса за свръхдозата;
- Да се повишат уменията за ефективна комуникация с клиентите;
- Участниците да придобият практически опит за работа със случай на свръхдоза – ефективни и неефективни техники на работа;
- Как да работим с клиентите по отношение на мотивацията им за включване в тренинг по превенция на свръхдоза;
- Обмяна на информация и опит между екипите.

Основни теми на семинара:

1. Г-н Jörg Steinmetz проведе тренинг по следните проблемни области:

- Какво е „свръхдоза“;
- Рискови фактори за свръхдозата;
- Методи за работа по превенция на свръхдозата;
- Симптоми на свръхдоза;

- Как да реагираме при случаи на свръхдоза;
- Как да разговаряме по телефона, когато се обаждаме за линейка и как да комуникираме с екипа от Центъра за спешна медицинска помощ;
- Какво можем да направим, докато чакаме линейката да дойде;
- Какво не трябва да правим, докато чакаме линейката да дойде;
- Как и кога се използва Naloxone;
- Как се работи с клиент, преживял случай на свръхдоза;
- Техники за първа помощ при свръхдоза.

2. Д-р Маргарита Гешева се спря на следните теми:

- История на създаването на психоактивните вещества;
- Кога, как и от кого се използва Naloxone при свръхдоза;
- Нови посоки в развитието на лечението на алкохолна зависимост.

3. Г-жа Виолета Богданова запозна участниците в семинара с:

- Особено опасни инфекции, предавани чрез инжекционна употреба на наркотици;
- Съобщение на Европейския мониторинг център за наркотици, наркомании, проучвания и информация (EMCDDA) за случаи на заразяване с *Clostridium botulinum* и *Clostridium novii* при инжекционна употреба на наркотици;
- Клинична картина при различните форми на инфекциите, предавани чрез инжекционна употреба на наркотици, лечение и прогнози.

Част от проекта са и проведените през месец юли три тренинга с целевата група в рамките на планираните и осъществени дейности по апробиране на тренингова методика за обучение на инжекционно употребяващи наркотични вещества по превенция и справяне със свръхдоза.

В тренингите участваха общо 15 човека, от които :

- 4 жени на възраст между 18 и 27 г. употребяващи венозно наркотици;
- 11 мъже на възраст между 21 и 39 г. употребяващи венозно наркотици.

Тренингите протекоха в два модула – с теоретична и практическа част. Темите с които бяха запознати участниците бяха:

- симптоми на свръхдозата
- усложненията при предозирание
- как да се свържем със СНМП
- как да се окаже първа помощ при предозирание
- техника за превенция на свръхдоза
- запознаване с препарата Naloxone и начините на приложението му

Практическата част протече с обучение за това как се прави проверка на дишането и пулса, изкуствено дишане и сърдечен масаж. Техниките за оказване на първа помощ бяха проиграни от участниците. След това на участниците бяха прожектирани 3 филма с учебна цел, от които 2 за свръхдоза и един за Naloxone. На всички участниците бяха раздадени брошури за оказване на първа помощ при свръхдоза.

На постъпилите в Клиниката по Токсикология на МБАЛСМ “Пирогов” мотивирани за лечение пациенти с **остро отравяне** вследствие употребата на

наркотични вещества се прилага следната терапевтична схема с продължителност средно 10 дни след отзвучаване или преодоляване на острата интоксикация:

1. Детоксичнодепурационно
2. Противоабстинентно лечение
  - внезапно отнемане на психоактивно вещество
  - прилагане на транквилизатори
  - прилагане на антидепресанти
  - прилагане на невролептици със седативен и противоабстинентен ефект
  - прилагане на тимостабилизатори
3. Хепатопротективно
4. Церебропротективно
5. Витаминолечение
6. Симптоматична лечение: небензодиазепинови сънотворни, ненаркотични аналгетици за пациенти със зависимост към опиоидни вещества
7. Рехабилитационно лечение

При пациентите, постъпили със **свърхдоза хероин**, независимо от тежестта на клиничното състояние (вкл. без дихателна дейност) няма регистрирани смъртни случаи. Това се дължи на реанимационното и адекватното антидотно лечение – болус дози налоксон. Част от пациентите напускат болницата веднага след ресусцитиране на жизненоважните функции- категоричен отказ от лечение⁶⁷.

Превенция и лечение на инфекциозни заболявания, свързани с употребата на наркотици

Превенция

Превенцията на инфекциозните заболявания, свързани с употребата на наркотици е съставна част и в двата основни документа, приети от Министерския съвет на Република България – Националната програма по превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции в Република България 2008-2015 година и Националната стратегия за борба с наркоманиите (2009 – 2013). От 2007г действа и програма за превенция и контрол на туберкулоза съфинансирана от Глобалния фонд за борба срещу СПИН, туберкулоза и малария.

В Плана за действие към Националната стратегия за борба с наркоманиите дейностите по превенция на инфекциозните заболявания, свързани с употребата на наркотици, са разписани като Стратегическа задача 4:

Задача 4.2. от Плана Развитие на програми и услуги за намаляване за действие разпространението на свързаните с употребата на наркотици социално значими заболявания: ХИВ/СПИН, хепатити В и С, полово предавани болести и туберкулоза

Подзадачи: а) Развитие и осигуряване на устойчиво функциониране на програми за обмен на игли и спринцовки, раздаване на

---

⁶⁷ По данни от отчет за преминалите през Клиника по Токсикология на МБАЛСМ "Пирогов" пациенти със зависимост към наркотични вещества за 2009 г.

презервативи;

б) Развитие на дейностите за скрининг и доброволно тестване/включително на терен/ на кръвно и полово предаваните болести, пре- и пост-тестово консултиране и насочване за специализирано лечение;

в) Създаване на възможности за навременна медицинска помощ и лечение на употребяващите наркотици за съпътстващи инфекциозни заболявания;

г) Провеждане на ваксинационни кампании и програми за хепатит Б и туберкулоза за употребяващи наркотици

Цел:

Запазване на ниско ниво на разпространение на ХИВ/СПИН и намаляване на нивото на разпространение на други инфекциозни заболявания сред употребяващите наркотици

Всички организации, работещи на терен, представят проектите си пред медицинския съвет на Националния център по наркомании (НЦН), съгласно Наредба № 30 от 20.12.2000 г. на Министъра на здравеопазването.

През 2009 г. десет нестопански организации развиваха дейност по превенция на HIV/СПИН, Хепатит В и С сред инжектиращи наркотици и са получили положително становище от НЦН за извършване на тези дейности, а именно Програмите за работа на терен, обмен на игли и спринцовки и тестване за кръвно и полово-преносими инфекции се осъществяват от неправителствени организации, в рамките на Компонент 4 "Поддържане на ниско ниво на разпространение на ХИВ сред интравенозните наркомани (ИВН)" на Програмата на Министерство на здравеопазването (МЗ) "Превенция и контрол на ХИВ, малария и туберкулоза", финансирана от Глобалния Фонд, както следва:

- Фондация "Инициатива за здраве" - София
- Фондация "Панацея"- Пловдив
- Фондация "Доза обич" – Бургас
- БЧК - Кюстендил
- БЧК - Русе
- Фондация "За по-добро психично здраве" - Варна
- Фондация "П.У.Л.С." - Перник
- Фондация "Адаптация" – Благоевград
- Фонд за превенция на престъпността – Инициатива и гражданска отговорност (ИГА) - Пазарджик
- Фондация Социални и здравни алтернативи Фондация Социални и здравни алтернативи - Плевен

Програмите осъществяват обмен на игри и спринцовки, презервативи и лубриканти както и снабдяват инжекционно употребяващи наркотици (ИУН) с информационни материали насочват и мотивират за лечение и др.

Извън „Националната програма по превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции в Република България“ дейности по намаляване на вредите от употребата на наркотици осъществява католическата организация КАРИТАС.

В страната функционират пет нископрагови центъра за интравенозни наркомани.

Мобилните медицински кабинети се поддържат от 5 неправителствени организации по Компонент 4 и два от КАРИТАС в София и Бургас.

Консултиране и тестване

Тестуването за HIV/СПИН в България е бесплатно доброволно и обвързано с информирано съгласие на лицето. Лабораторията при НЦН е единствената създадена да обслужва лица, употребяващи наркотици. На УИН се осигурява пред и след тестово консултиране. Тестовите за тези изследвания се осигуряват от МЗ по „Националната програма по превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции в Република България“. Осигурените здравно зависими могат да се тестват и чрез системата на здравното осигуряване в диагностични центрове и лаборатории.

През 2009 г. продължават да функционират 19 кабинета за анонимно и бесплатно консултиране и тестване за HIV/СПИН в големите градове в страната.

От 2000 г. в Р. България не е провеждана ваксинация на употребяващи наркотици за Хепатит В и Хепатит А. Безплатна и задължителна ваксинация за Хепатит В се извършва на всички новородени деца след 1992 година.

Лечение

Всички лица, които са инфектирани с HIV, както и болните от СПИН, се изследват и лекуват бесплатно в специализирано отделение на Инфекциозна болница София, както и в инфекциозните отделения за лечение на СПИН в още четири специализирани отделения в различни големи градове. Антиретровирусното лечение е осигурено за всички инфектирани, които се нуждаят. Към 30.09.2009 г. в България са включени всички нуждаещи се 306 лица на тройна антивирусна терапия, а общо в регистрите са включени 504 лица за проследяване⁶⁸. На инфектираните зависими от опиати се осигурява бесплатно и незабавно лечение в програмата за поддържащо метадоново лечение при ДПБЛНА - София и общински програми в София, Пловдив и Варна.

Лечението на инфектираните с Хепатит С зависими от опиати се финансира от НЗОК. Според изискванията на НЗОК лицата зависими от наркотици могат да бъдат включени в програма за лечение с интерферон само ако не са употребявали наркотици в продължение на 12 месеца. Не се включват на лечение осигурени здравно лица, които са на субституиращо поддържащо лечение с метадон. Тази контраиндикация продължава да ограничават възможностите за лечение на зависимите. Решението за започване на противовирусно лечение се взема само в специализирани клиники или отделения по гастроентерология, които са *одобрени от НЗОК* (Национална здравноосигурителна каса). В тези клиники или отделения има одобрена от НЗОК комисия. Само тази комисия може да издаде експертно становище за започване на противовирусно лечение. Протокол за разрешение на това лечение се издава от същата комисия или друг гастроентеролог, имащ договор с НЗОК.

Противовирусното лечение може да започне след обсъждане с пациента на алтернативите, нежеланите реакции на лекарствата, ползата и риска от терапия. Терапията може да започне само след получаването на неговото писмено съгласие. Важно условие за кандидатстване са редовно плащани здравноосигурителни вноски. Лечението на одобрените от НЗОК става в гастроентерологични клиники на различни болници в София и данните, с които разполагаме са непотвърдени. Лечението на болни в остра и хронична форма на Хепатит В е достъпно само за здравно осигурените зависими.

⁶⁸ Източник: Министерство на здравеопазването, Програма за контрол на ХИВ/СПИН - http://www.aidsprogram.bg/static_info1.php?main=data

Лечението на Сифилис е регламентирано, извършва се в Центрове за Кожно-венерични заболявания на областните градове на България и е безплатно.

Отговори на други здравни последици сред употребяващите наркотици

Психиатрична и соматична коморбидност

Част от пациентите, участващи в субституиращи и поддържащи програми имат съпътстващи психиатрични и/или соматични заболявания, които са предизвикани или от употребата на наркотични вещества или са независими от нея. Ето защо оценката на психичния и соматичен статус на постъпващите в програмите е неразривна част от процеса на включване в подобен вид лечение. Проверката за суицидни мисли също е задължителна.

Ако проявените симптоми на конкретно заболяване са предизвикани от консумацията на наркотични вещества, обикновено не се изисква текущо лечение след преустановяване на употребата. Възможно е при оценката някои от пациентите да се нуждаят от фокусирана, краткосрочна фармакотерапия, психотерапия или и двете. Много пациенти обаче, може да имат едновременно проявени ендогенни психиатрични разстройства, изискващи дългосрочно лечение.

Много често след включване на зависимите на лечение се проявяват и пренебрегнати до този момент соматични заболявания, в това число и Хепатити (предимно Хепатит С). Може да се наложи хоспитализация или продължително лечение. Голяма част от пациентите имат и стоматологични проблеми.

В съгласие с предложените в България насоки за добра клинична практика в субституиращото лечение, в случаи на установена психиатрична и/или соматична коморбидност се прилагат следните процедури ⁶⁹:

- Насочване на пациентите към личен лекар, кабинети за спешна и неотложна помощ или за болнично лечение
- Тестване или изпращане за изследване за кръво- и полово-преносими инфекции
- Идентифициране на острите психични разстройства, които може да се нуждаят от незабавна интервенция
- Идентифициране на хроничните психични разстройства, насочване и осигуряване на необходимата терапи

---

⁶⁹ Източник: "Насоки за добра клинична практика в субституиращото лечение", Национален център по наркомании, София, 2008

8. Социални взаимовръзки и социална реинтеграция

Социално изключване и употреба на наркотици

Социално изключване сред употребяващите наркотици

По данни от Годишните отчети на програмите за субституиращо и поддържащо лечение с Метадон и Субститол в България за 2009 г., общият **брой на участващите в тях пациенти е 2915**⁷⁰ (през 2008 г. те са били 2 543). Декларирали **безработица са 816 (27.99 %)**⁷¹, с **68 по-малко в сравнение с 2008 г., когато са били 884 (34.76 %)** от всички пациенти, включени в такива програми. На фона на намалялата безработица сред пациентите в горепосочените програми, интерес предизвиква **регистрираното увеличение в броя на зависимите без здравна осигуровка. За миналата година те са 1029 (35.30 %)**⁷², докато през 2008 г. са били **867 души (34.89%)**⁷³.

Направеното наблюдение би могло да намери логичното си обяснение в предположението, че намерилите работа зависими през 2009 г. упражняват трудова дейност без сключен трудов договор. Намаляването на безработицата е възможно да се дължи и на самодеклариран позитивен трудов статус от участниците в субституиращите и поддържащи програми с цел избягване на всекидневното посещение на програмите за получаване на съответния медикамент.

Данните от мониторинговата система за търсене на лечение в България за 2009 г. показват, че **броят на безработните зависими от наркотични вещества, включени в различни програми за лечение е 548 (28.69 % от общия брой на регистрираните в системата 1910 пациенти), с около 300 по-малко в сравнение с 2008, когато са били 844 (42 % от всички 2009).** Броят на безработните българи е **506**⁷⁴ (754⁷⁵ през 2008 г.). Ненаетите зависими от ромски произход през изминалата година са **27**⁷⁶ (83⁷⁷ за 2008 г.), а тези от турски – **8**.

По отношение на показателя “здравно осигуряване”, стойностите са както следва: **без здравно осигуряване са 744**⁷⁸ **пациенти (38.95 % от всички регистрирани в системата), като 564 от тях са имали здравни осигуровки до 2009 г., а 180 никога не са били здравно осигурени. Общият брой на неосигурените пациенти през 2008 г. е бил 828 (41.2% от общия брой). С 68 по-малко са неосигурените българи през**

⁷⁰ Данните са от 28 програми от общо 30

⁷¹ Данните са от 28 програми от общо 30. Изчислени са на базата на броя на пациентите, останали на лечение в края на 2009

⁷² Данните са от 28 програми от общо 30. Изчислени са на базата на броя на пациентите, останали на лечение в края на 2009

⁷³ Данните са от Годишните отчети на 23 субституиращи и поддържащи програми с Метадон и Субститол за 2008г. При 9 от програмите броя на безработните и неосигурените е изчислен на базата на общия брой пациенти, участвали в програмите през 2008г. При останалите, броят на безработните и неосигурените е на базата на останалите на лечение пациенти в края на годината.

⁷⁴ Конкретните данни са на базата на валидните отговори, общо 1855

⁷⁵ Конкретните данни са на базата на валидните отговори, общо 1980

⁷⁶ Конкретните данни са на базата на валидните отговори, общо 1855

⁷⁷ Конкретните данни са на базата на валидните отговори, общо 1980

⁷⁸ Конкретните данни са на базата на валидните отговори, общо 1563

2009 г. (631) в сравнение с 2008 (699). Без здравни осигуровки сред зависимите от ромски произход са **90 човека, с 27 по-малко** отколкото са били през 2008 (117 човека)⁷⁹. Неосигурените турци за миналата година са **13**.

С непостоянно местожителство през 2009 г са били **117⁸⁰** човека (6.13 % от общия брой), като 101 от тях са били българи, 9 роми и 7 турци. По-голямата част от зависимите без постоянно местожителство са били мъже (95 човека), жените са 22.

Употреба на наркотици сред социално изключени групи

Употреба на наркотици сред бездомни деца и младежи

Изхождайки от разбирането на бездомността, като временна криза, а не като трайно непроменяемо явление, дейностите на Центъра включват: Работа на “терен”; Социално-психологическа работа; Дистанционна работа с младежи, пребиваващи в следствени арести и пенитенциарни заведения; Програма „Младежки комитет”; “Програма за работа с млади родители”; Юридически консултации; Обучение в социални умения; Ателиета за развиване на умения; Работа с децата на младежите, водещи уличен начин на живот; Работа по повишаване на общественото внимание и разбиране и др.

Общият брой на децата и младежите, с които центърът е работил през 2009 г. е 248. По данни на центъра за 2008 г. техни клиенти са били **над 250 деца и младежи**.

От тях употребяващи наркотични вещества са 37, с 8 човека повече в сравнение с 2008 г., когато са били 29. Под 18 години са общо 7 човека (5-момчета и 2 момичета), а над 18 – 30 човека (23 момчета и 7 момичета). През 2008 г. 11 (8-момчета и 3 момичета) са били клиентите на центъра до 18 годишна възраст, а 18 (16 момчета и 2 момичета) над 18 годишна възраст.

Сред подрастващите до 18 години през 2009 се запазва тенденцията най-голям да е броят на употребяващите летливи вещества (4 човека), въпреки отчетливото намалението на стойността в сравнение с 2008 г. (10 човека). **Устойчива е и тенденцията по-голямата част от младежите прехвърлили тази възраст да употребяват хероин.** За разлика от 2008 г. обаче, употребяващите хероин младежи са с 17 повече през изминалата година – 10 за 2008 и 27 за 2009 (виж Таблица8-1).

Таблица8-1

УПОТРЕБА НА НРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА СРЕД МЛАДЕЖИТЕ ДО И НАД 18 ГОДИНИ ПРЕЗ 2008 И 2009 Г.

Вид вещество	До 18 години 2008	Над 18 години 2008	До 18 години 2009	Над 18 години 2009
лепило	10	5	4	1
хероин	1	10	3	27
синтеника	0	3	0	2

⁷⁹ Конкретните данни са на базата на валидните отговори, общо 1980

⁸⁰ Конкретните данни са на базата на валидните отговори, общо 1785

Източник: Дневен център 16+ , Сдружение деца и юноши

В Центъра за работа с деца на улицата към Столична община се предоставя **дневна грижа** на деца от 3 до 18 години, които пребивават на улицата епизодично или всекидневно, сами или придружавани от възрастен или в неформална група, които живеят или работят на улицата (безнадзорни, просеци, джебчии, проституиращи).

От всички 166 деца, ползвали услугата за 2009 г. 2 (момчета на 11 години) са употребявали инхаланти (лепило).

Създаденият към Столична община Кризисен център за деца, пострадали от насилие предоставя **социална услуга от резидентен тип** за деца от 3 до 18 години, преживели насилие в или извън семейството – физическо, психическо, сексуално, трафик.

От всички 40 деца настанени в центъра през втората половина на 2009 г. само 1 (момиче на 17 години) е употребявало канабис и психоактивни медикаменти.

В двата центъра се оказва социална и психологическа подкрепа и са предприемани действия за връщане на децата в образователната система.

Социална реинтеграция

Лицата, страдащи от различни зависимости попадат в обхвата на целевите групи по няколко схеми за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Приоритетна ос 5 на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2007-2013 г.” (ОП РЧР):

Схема „**Социални услуги за социално включване**” има за цел прилагане на нови устойчиви и комплексни подходи за повишаване качеството на живот на уязвимите групи и превенция на социалното изключване и преодоляване на неговите последици. Схемата включва три компонента с фокус съответно към социални услуги за деца, социални услуги за възрастни и развитие на иновативни форми на социални услуги, които не са регламентирани в Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане. В рамките на третия компонент от схемата могат да бъдат финансирани комплекс от социални услуги за преодоляване на зависимости. Предвидените средства за цялата схема са в размер на 23 015 000 лева, като за тях могат да кандидатстват всички доставчици на социални услуги. Размерът на предоставяната безвъзмездна помощ може да варира от 80 000 до 250 000 лева. Очакваните резултати включват разкриване на 50 нови услуги в общността, подкрепа за 30 съществуващи услуги, най-малко 180 лица, настанени в специализирани институции да бъдат реинтегрирани в общността и др.

Настаняване

За изпълнението на програми и дейности за социална рехабилитация и реинтеграция в общността, Агенция за социално подпомагане води регистър на български физически лица, регистрирани по Търговския закон, юридически лица, физически лица, извършващи търговска дейност и юридически лица, възникнали съгласно законодателството на друга държава – членка на Европейския съюз или на друга държава от Европейското икономическо пространство.

В регистъра на Агенция са вписани 4 неправителствени организации, които могат да предоставят социалната услуга „Защитено жилище” за наркозависими лица. С оглед обстоятелството, че съгласно чл. 47 от Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане до 31 май всяка година регистрираните лица представят в

Агенцията за социално подпомагане отчет за дейността си, свързана с предоставяне на социални услуги, на този етап все още не можем да Ви предоставим точна информация за реално осъществилите дейността доставчици на услугата „Защитено жилище“ за наркозависими лица, както и за броя на реално обслужени наркозависими лица. От постъпилата и обработена информация за дейността на вписаните в Регистъра доставчици на социални услуги, към момента е отчетена дейността на следните неправителствени организации:

- Сдружение „Майки срещу дрогата“ – Пловдив предоставя социалната услуга “Обществен информационен център за лица над 18 години”, работи се и по Програми „Наркотиците на светло” и „Срещи с родители”. През 2009 г. са обслужени 320 лица;

- Фондация „Бетел – България” предоставя социалната услуга – „Защитено жилище за лица с наркотична и алкохолна зависимост” в с. Владимир, община Радомир, където са настанени 22 мъже и в София, кв. „Горна Баня” за 8 жени. Фондацията работи по три програми: „Наркотиците на светло”, „Срещи с родители” и „Възстановяване на хора с наркотична и алкохолна зависимост”.

Към Сдружение “Отвори очи” - Православен център за духовно обгрижване на наркозависими функционира защитено жилище като част от програмата за ресоциализация и реинтеграция на зависимите към психоактивни вещества младежи. В защитеното жилище зависимите се подпомагат в търсене на работа. През първите месеци имат персонален учител, който ги наблюдава и им помага в разрешаването както на личностни конфликти така и на такива с обществото. Участниците в програмата се стимулират в продължаване на вече започнато образование или в придобиване на по-висока образователна степен. Създаването на нов приятелски кръг е един от критериите за оздравяване на личността. Препоръчва се излизането от защитеното жилище да стане след създаване на стабилен приятелски кръг от не употребявали психоактивни вещества личности. Поради това краен срок за престой на зависимите в програмата не е поставен. Зависимите напускат програмата след като са създали стабилна връзка с друга личност.

Обрзование / обучение

В обхвата на Националната програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания е включена целевата група - безработни лица, успешно преминали курс на лечение за зависимост към наркотични вещества. Програмата предоставя възможност за осъществяване на:

- ~ мотивационно обучение за придобиване на умения за активно поведение на пазара на труда и трудова реализация;
- ~ обучение за придобиване и усъвършенстване на ключови компетентности;
- ~ обучение за придобиване на професионална квалификация в съответствие с възможностите на лицата и с потребностите на работодателите.

На безработните се осигурява заетост на пълно или непълно работно време, за срок не по-малък от 36 месеца, на разкрити от работодатели работни места по програмата.

Чрез своята дейност Агенцията по заетостта и териториалните ѝ поделения ще продължават да оказват необходимото съдействие на не равнопоставените групи на пазара на труда част, от които са и хората успешно преминали курс на лечение за зависимост към наркотични вещества.

Заетост

В условията на икономическа криза нараства рискът от безработица за лицата от групите в неравностойно положение на пазара на труда. В тази ситуация ролята на активната политика, като инструмент за насърчаване на заетостта и ефективна социална интеграция, е изключително важна. С оглед подобряване достъпа до заетост на лицата от групите в неравностойно положение, усилията на МТСП в партньорство със социалните партньори и неправителствените организации, са насочени към предоставяне на широк спектър от услуги, съдържащи професионално ориентиране, активиране, посреднически услуги по заетостта, включване в обучение за усвояване на знания и умения, търсени на пазара на труда, субсидиране на заетостта и др.

Безработните лица, преминали успешно лечение за зависимост към наркотични вещества, са целева група по Националната програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания. Подборът на тези лица за работа по програмата се извършва от дирекциите „Бюро по труда“ на основата на документи за успешно приключен курс на лечение за зависимост към наркотични вещества. Със средства от държавния бюджет се финансират трудовото възнаграждение и осигуровките на наетите лица за максимален период от 36 месеца. Програмата се финансира със средства от държавния бюджет. Поради ограничения финансов ресурс за активни политики на пазара на труда, през настоящата година се субсидира заетостта на лица, наети през предходни години

При регистрацията си като безработни в дирекциите “Бюро по труда” (ДБТ) лицата не са задължени да информират за съществуващ проблем с наркотични вещества, дори при успешно преминало лечение. Това затруднява идентифицирането на лицата от тази целева група и насочването им към подходящо обучение и заетост.

Много редки са случаите на споделяне от страна на безработните за съществуващ или съществувал проблем с наркотични вещества. Тази информация може да се получи в ДБТ, когато лицата при регистрацията си са придружени от свои близки. Безработни, търсещи работа лица с наркотична зависимост, могат да ползват всички услуги по Закона за насърчаване на заетостта, както следва:

- ~ информация за обявени свободни работни места;
- ~ информация за програми и мерки за запазване и насърчаване на заетостта;
- ~ посредничество по информиране и наемане на работа;
- ~ психологическо подпомагане;
- ~ професионално ориентиране;
- ~ включване в обучение на възрастни;
- ~ включване в програми и мерки за заетост и обучение;
- ~ стипендия за обучение, средства за транспорт и квартира за времето на обучението.

Схема „**Социално предприемачество – популяризиране и подкрепа на социални предприятия (Пилотна фаза)**“ с бюджет от 15 680 000 лева има за цел да подкрепи развитието на социалното предприемачество като възможност за подобряване качеството на живот на лица от рискови групи и преодоляване на социалната им изолация. Схемата ще се реализира чрез процедура за подбор на проекти, като допустими бенефициенти са доставчиците на социални услуги, съгласно Закона за социално подпомагане и Правилника за неговото прилагане. Като резултат от нейното изпълнение се очаква да бъдат създадени или доразвити минимум 40 модела на социални предприятия, като в тях бъдат осигурени защитени работни места за средно 5 лица от уязвимите групи, които не са в състояние да

участват в реална трудова дейност. В допълнение се очаква да бъдат обучени минимум 40 доставчици на социални услуги и да бъдат проведени минимум 40 информационни кампании за привличане на гражданското общество и повишаване на обществената информираност за възможностите на социалното предприемачество.

В допълнение по схема „**Нови възможности**” с бюджет от 30 милиона лева, общините ще имат възможност да получат до 300 000 лева за създаване на нови социални предприятия – обществени перални, обществени трапезарии, предприятия за озеленяване и благоустройство, както и такива, които осигуряват техническа подкрепа на дейността на общинските администрации. Очаква се по схемата да бъде осигурена постоянна заетост на най-малко 800 лица от най-уязвимите групи, включително хора с увреждания, самотни майки, лица, напуснали местата за лишаване от свобода, лица, страдащи от различни зависимости и др.

В Държавната психиатрична болница за лечение на наркомании и алкохолизъм (ДПБЛНА) е създаден и функционира първият в страната Клуб на пациенти с алкохолна и наркотична зависимост и техните семейства по метода на проф. Владимир Худолин⁸¹. Всички клубове, създадени по този метод са ефективен начин за успешно възстановяване на социалното функциониране в периода на социална реинтеграция. Те са форма за дългосрочна подкрепа в периода на ресоциализация, като тяхна цел е подобряване на взаимоотношенията в семейството, промяна на социалната среда, поддържане на въздържанието, възстановяване на работата или намиране на нова работа.

Дейностите на клуба към ДПБЛНА са основани на идеята за социално-екологичния подход за промяна на зависимия начин на живот на личността и семейството и за изграждането на нов стил на живот, който да доведе до по-добро им функциониране в рамките на общността. Това се постига чрез подкрепа на семейството, намиране на нова работа, намиране на нова социална среда, изключваща употребата на психоактивни вещества.

През 2009 г. от периода на съществуването на Клуба могат да се отбележат следните резултати :

- 36 броя лица, са потърсили услугите на клуба
- 3 ма от членовете на Клуба са възстановили старата си работа.
- 5 са започнали нова работа
- 7 от семействата са подобрили взаимоотношенията си
- Клубът осигурява нова социална среда без употреба на алкохол
- Еднократно в рамките на Клуба е присъствал работодател
- 6 от членовете на Клуба устойчиво поддържат въздържание от употреба на алкохол
- 4 семейства са отпаднали от Клуба

---

⁸¹ Източник: ДПБЛНА – Суходол, гр. София

9. Престъпност, свързана с употребата на наркотици, превенция на престъпността и места за лишаване от свобода

В рамките на този раздел ще бъдат разгледани следните основни теми:

- Престъпност, свързана с наркотици;
- Превенция на престъпността, свързана с наркотици;
- Интервенции в наказателната система;
- Употреба на наркотици и проблемна употреба на наркотици в затворите;
- Отговори на здравните последици, свързани с употребата на наркотици в затворите.

При разглеждането на темата за престъпността, свързана с употребата на наркотици в контекста на доклада е обърнато внимание на случаите на криминални и некриминални престъпления, свързани с употребата на наркотици (употреба и притежание с цел употреба), предлагане на наркотици (за отглеждане, производство, трафик и продажба) и други престъпления, свързани с наркотици. Включва преглед на данни от полицията, данни от Национална следствена служба, данни за дейността на прокуратурата в изпълнение на плана за действие относно намаляване на търсенето и предлагането на наркотици, данни за делата и съдените лица в съдилищата на Република България, данни от Национален статистически институт за престъпленията, свързани с наркотици и данни относно противообществени прояви и престъпления, извършени от малолетни и непълнолетни лица.

Представянето на темата за употребата на наркотици в затворите се гради на рутинна информация директно от администрацията на затворите и на целенасочено проучване сред затворниците в България.

Престъпност, свързана с наркотици

Престъпления (арести/криминални доклади за трафик/производство/култивиране и др.)

Данни от полицията

По данни на областните дирекции “Полиция” през 2009 г. общо за страната броят на задържаните лица с наркотични вещества е 3159⁸², което затвърждава тенденцията от 2006 г. за увеличаване на броя на заловените лица (виж *Таблица 9-1*). Задържаните български граждани с наркотични вещества са 3134. От тях 2891 са мъже, а 243 – жени.

Таблица 9-1

БРОЙ ЛИЦА, ЗАДЪРЖАНИ С НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА

⁸² Отчет за работата от Од “Полиция” по линия “Наркотици” за периода 01.01.2009 г. - 31.12.2009 г.

Година	2006	2007	2008	2009
Общ брой	2524	2699	2847	3159
Български граждани	2498	2678	2816	3134
Чуждестранни граждани	26	21	31	25

Източник: Министерство на вътрешните работи

Броят на лицата, разпространяващи наркотици през 2009 г. е 850 (спрямо 813 през 2008 г.) или 21 % от общия брой регистрирани лица (употребяващи и разпространяващи). 94 (или 11.1 %) от разпространяващите са малолетни и непълнолетни. 385 (45.3 %) разпространяват канабис, 206 (24.2 %) хероин, 32 кокаин (3.8 %) и 227 синтетични наркотици – екстази, амфетамини, барбитурати (26.7 %).

През 2009 г. са предадени общо **3124 броя преписки за образуване на предварително производство** срещу лица, употребяващи и/или разпространяващи наркотични вещества. Този брой се е увеличил с над 20 % спрямо преписките през 2007 г. (2601). Най-много преписки през 2009 г. са предадени от СДВР – 1464, след това от Областните дирекции във Пловдив (194), Варна (49), Благоевград (36) и Русе (35). От общия брой преписки 2456 са срещу лица употребяващи и разпространяващи наркотични вещества, а 668 срещу лица разпространяващи наркотични вещества.⁸³

Пропорцията “употребяващи и разпространяващи/само разпространяващи” в периода 2006-2009 г. се движи в рамките на 4:1 (виж *Таблица 9-2*).

Таблица 9-2

**БРОЙ ПРЕДАДЕНИ ПРЕПИСКИ
ЗА ОБРАЗУВАНЕ НА ПРЕДВАРИТЕЛНО ПРОИЗВОДСТВО**

Година	2006	2007	2008	2009
Срещу лица, употребяващи и разпространяващи наркотични вещества	1892	1965	2098	2456
Срещу лица, разпространяващи наркотични вещества	505	426	503	668
Общ брой преписки	2397	2391	2601	3124

Източник: Министерство на вътрешните работи

Данни от следствие

По данни на Национална и Окръжни следствени служби за контрабанда и трафик на наркотични вещества за 2009 г. всичко разследваните предварителни производства са 102 (виж *Таблица 9-3*). 66 от тях са приключени, 19 са пренасочени за съд. Обвиняеми лица са били 29, всички от тях пълнолетни български граждани. С мярка “Задържане под стража” са подведени 2 лица. През последните 4 години се наблюдава тенденция на намаляване на разследваните предварителни производства (от 947 през 2006 г. на 102 през 2009 г.), на приключените производства и на обвиняемите лица по тях.

⁸³ Отчет за работата на органите на Областните дирекции “Полиция” по линия “НАРКОТИЦИ” общо за страната за периода 01.01.2009 - 31.12.2009 г.

Таблица 9-3

**СЛЕДСТВЕНИ ДЕЛА В НАЦИОНАЛНА И ОКРЪЖНИ СЛЕДСТВЕНИ СЛУЖБИ ЗА
КОНТРАБАНДА И ТРАФИК НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА (2007-2009 Г.)**

(в

абс. брой)

	2007	2008	2009
1. Всичко разследвани предварителни производства	500	171	102
2. Всичко приключени	421	132	66
в т.ч. за съд		52	19
3. Обвиняеми лица,	206	88	29
от тях:			
- с мярка "Задържане под стража"	7	6	2
- чужденци	0	3	0
- непълнолетни (само български) граждани	5	3	0
- пълнолетни български граждани	201	82	29

Източник: Национална следствена служба

Данни от прокуратурата

През 2009 г. за престъпления с предмет наркотични вещества и прекурсори (против народното здраве и трафик/митническа контрабанда на наркотици) са **наблюдавани** общо 5291 досъдебни производства (ДП), при 4332 досъдебни производства за 2008 г. и 4609 за 2007 г.⁸⁴ В периода 2006-2008 г. се наблюдаваше тенденция на намаляване на делата за този вид престъпления. През 2009 г. се отчита увеличение на наблюдаваните ДП с над 22 % спрямо тези от 2008 г. (виж Таблица 9-4)

Таблица 9-4

**ОСНОВНИ ИНДИКАТОРИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ПРОКУРАТУРАТА ВЪВ ВРЪЗКА С
ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАРКОТИЦИ И ПРЕКУРСОРИ (2007-2009 Г.)**

(в абс. брой)

	2007	2008	2009
Наблюдавани ДП	4609	4332	5291
Образувани ДП	3438	2999	3671
Решени ДП	3066	3126	3827
Прокурорски актове внесени в съда	1869	1690	2028
Предадени на съд лица	2142	1926	2227
Осъдени лица	1463	1576	1816
Осъдени лица с влязла в сила присъда	1393	1403	1605
Оправдани лица	121	70	64
Оправдани лица с влязла в сила присъда	63	19	23

Източник: Върховна касационна прокуратура

Престъпленията, свързани с наркотични вещества се разследват приоритетно, бързо, качествено и резултатно. В съда с прокурорски актове се внасят 53 % от решените дела, а 72 % е делът на осъдените лица спрямо предадените на съд.

⁸⁴ Доклад за прилагането на закона и за дейността на Прокуратурата и разследващите органи през 2009 г.

Правоохранителните органи засилиха усилията си по задържането и доказването на престъпленията, свързани с наркотици, на цели организирани престъпни групи, а не толкова на потребители и дребни разпространители на наркотици. Бързо и резултатно се разследват и престъпленията, свързани с контрабанда на наркотици.⁸⁵

За общоопасни престъпления по чл. 354а, 354б и 354в от Наказателния кодекс (НК) - незаконен трафик на наркотични вещества и прекурсори (незаконно производство, държане, разпространение) са наблюдавани 5125 (4194 и 4431) ДП. Новообразувани за периода са 3574 ДП.

Най-голям е броят на наблюдаваните ДП по чл. 354а НК – 4866, от които:

- за производство/преработка – 11;
- придобиване, държане, вкл. съхраняване – 96;
- разпространение – 434;
- голямо количество – 73;
- особено голямо количество – 5;
- на публично място придобиване/държане, с цел разпространение – 74;
- по поръчка или в изпълнение на ОПГ - 10;
- придобиване/държане – 3033;
- маловажен случай – 1129.

Приключени са 3690 ДП. Останали на производство при разследващ орган са 1297 ДП. Решени от прокурорите са общо 3736 ДП. Внесени в съда са 1997 прокурорски акта срещу 2179 обвиняеми лица, в т.ч. 20 чужди граждани. С постановление за спиране са решени 366 ДП. Прекратени са 1262 ДП.

Осъдените лица в края на годината са общо 1764, по отношение на 1542 лица постановените присъди са влезли в сила. Оправдани са 63 обвиняеми лица, по отношение на 22 лица оправдателните присъди са влезли в сила.

За митническа контрабанда - престъпления по чл. 242, ал.2-4 и 9 НК са наблюдавани 166 (138 и 178) дела. Новообразуваните са 97. Приключени са 98 досъдебни производства. Останали на производство в края на периода - 62. Решени от прокурорите са 91 ДП. Внесените в съда прокурорски актове са 31. Обвиняеми по тях са 48 лица, от които 16 чужди граждани. Спрени са 24 ДП, а прекратени - 36.

Осъдените лица в края на периода са 52. Срещу 63 лица постановените присъди са влезли в сила. Оправдано е 1 лице.

Териториалното разпределение и движението на тази категория дела по апелативни райони през 2009 г. показва, че най-много дела с предмет наркотични вещества са наблюдавани в района на **Апелативна прокуратурата (АП) София**. Общият брой на досъдебните производства за АП София е 2011, при 2544 за 2008 г. (виж *Таблица 9-5*). Внесени в съда са 937 (778 за 2008 г.), осъдени са 563 лица (574 за 2008 г.), а са оправдани 17 лица.

На следващо място е районът на **АП Пловдив**. Данните показват, че общо наблюдавани през 2009 г. са 708, при 724 дела за 2008 г. Увеличение бележат внесените в съда прокурорски актове, които са 496, а за 2008 г. са били 444. Броят на осъдените през годината лица е същият като този през 2008 г. – 530. Има едно оправдано лице.

В района на **АП Варна** са наблюдавани общо 334 дела, при 448 досъдебни производства за 2008 г. Внесените в съда дела са 196, при 148 за 2008 г. Осъдени на първа инстанция са 161 лица (155 лица за 2008 г.), като отново е оправдано само едно лице.

---

⁸⁵ пак там.

Таблица 9-5

**ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ И ДВИЖЕНИЕ НА ДЕЛАТА ВЪВ ВРЪЗКА С
ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАРКОТИЦИ И ПРЕКУРСОРИ
ПО АПЕЛАТИВНИ РАЙОНИ (2009 Г.)**

(в абс. брой)

Апелативни райони	Новообразувани ДП	Внесени в съда прокурорски актове	Осъдени лица	Оправдани лица
АП София	2011	937	563	17
АП Пловдив	708	496	530	1
АП Варна	334	196	161	1
АП В.Търново	306	223	161	3
АП Бургас	303	168	182	1
ВоАП	9	8	8	0

Източник: Върховна касационна прокуратура

В района на **АП В. Търново** общо наблюдаваните дела за този вид престъпления са 306 (289 за 2008 г.). Внесените прокурорски актове са 223, осъдените лица – 161 (при 124 за 2008 г.). Оправдани са 3 лица.

В района на **АП Бургас** са наблюдавани общо 303 дела, при 315 досъдебни производства за 2008 г. Лек ръст бележат внесените в съда дела, които са 168, при 162 за 2008 г. Броят на осъдените лица през 2009 г (182 лица) е приблизително равен с този през 2008 г. (181 лица). Оправдано е едно лице.

Най-нисък е делът (по разбираеми причини, с оглед ограничения кръг на субектите на престъпления) на производствата, водени от Военноапелативния район: наблюдавани са 9 досъдебни производства, а осъдените лица 8.

Данни за делата и съдените лица в съдилищата на Република България

По информация от Висшия съдебен съвет във всички съдилища в страната делата се водят и лицата се осъждат по съответните текстове от Наказателния кодекс (НК) – чл. 242 и чл. 354а до 354 в. Това са текстовете с престъпен трафик на наркотици (чл. 242), както и с придобиване, производство, преработка, съхраняване, разпространение на наркотични вещества или техни аналози, склоняване или подпомагане друго към употреба на наркотични вещества или техни аналози (чл. 354а-354в).

Информацията за дейността от първоинстанционните съдилища в страната показва, че през 2009 г. окръжните, районните и военните съдилища са имали за разглеждане общо 1930 дела, свързани с наркотици (виж *Таблица 9-6*). От тях 483 са завършили с присъда, като общият брой осъдени лица е 1594. Прекратени са общо 1046 дела, а 238 са обжалвани. Най-често е било налагано наказание лишаване от свобода до 3 години. Общо лишените от свобода по този вид наказание лица са 1040, като условните присъди са за 646 от тях.

Одобрените от съда през 2009 г. споразумения за решаване на дела (по чл. 381-384 от Наказателно-процесуалния кодекс) са 958, а лицата с наложено наказание са 997.

Таблица 9-6

СВЕДЕНИЯ ЗА ДЕЛА И СЪДЕНИ ЛИЦА В ОКРЪЖНИТЕ (ГРАДСКИ), РАЙОННИТЕ И ВОЕННИТЕ КАТО ПЪРВА ИНСТАНЦИЯ СЪДИЛИЩА ПРЕЗ 2009 ГОД.

(в абс. брой)

СЪДИЛИЩА	ОКРЪЖНИ (ГРАДСКИ)	РАЙОННИ	ВОЕННИ	ОБЩО
Престъпления, свързани с нарк. вещества (чл. 354, 354а, 354б, 354в от НК)				
СВЕДЕНИЯ ЗА ДЕЛА				
Останали несвършени дела в нач. на отчета	85	274	2	361
Постъпили дела - общо	353	1211	5	1569
в т.ч. новообразувани	5	1145	4	1154
Дела за разглеждане	438	1485	7	1930
Общо свършени дела	376	1147	6	1529
Решени по същество с присъда	128	353	2	483
Прекратени - всичко	248	794	4	1046
в т.ч. свършени споразумения чл.381-384	221	733	4	958
Останали несвършени дела в края на отчета	62	338	1	401
Свършени дела до 3 месеца	290	784	6	1080
Обжалвани дела	97	141	0	238
СВЕДЕНИЯ ЗА СЪДЕНИ ЛИЦА				
Съдени лица - общо	469	1075	6	1550
в т.ч. оправдани	14	62	1	77
Осъдени лица - всичко	438	1151	5	1594
в т.ч. непълнолетни	8	47	0	55
Наложени наказания				
Лишаване от свобода до 3 г.				
Общо	348	688	4	1040
Условно	179	463	4	646
Лишаване от свобода 3-15 г.	60	8	0	68
Глоба	0	364	0	364
Пробация	0	52	0	52
Други наказания	25	44	1	70
Лица с наложено наказание по чл. 381-384	263	730	4	997

Източник: Висш съдебен съвет

Дела за престъпления свързани с пренасянето на наркотични вещества и прекурсорите към тях (по чл. 242) се разглеждат в Окръжните съдилища. Информацията за дейността им в страната показва, че през 2009 г. окръжните съдилища са имали за разглеждане общо 26 дела, свързани с контрабанда на наркотични вещества (виж Таблица 9-7). От тях 4 са завършили с присъда, като общият брой осъдени лица е 18. Прекратени са общо 17 дела, а 4 са обжалвани. Най-често е било налагано наказание лишаване от свобода до 3 години. Общо лишените от свобода по този вид наказание лица са 11, като условните присъди са за 10 от тях.

Таблица 9-7

СВЕДЕНИЯ ЗА ДЕЛА И СЪДЕНИ ЛИЦА В ОКРЪЖНИТЕ СЪДИЛИЩА ЗА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С ТРАФИК НА НАРКОТИЦИ ПРЕЗ 2009 ГОД.

(в абс. брой)

СВЕДЕНИЯ ЗА ДЕЛА	
Останали несвършени дела в началото на отчета	4

Постъпили дела - общо	22
Дела за разглеждане	26
Общо свършени дела	21
Решени по същество с присъда	4
Прекратени и свършени по споразумение в т.ч. свършени споразумения чл.381-384	17
Останали несвършени дела в края на отчета	13
Свършени дела до 3 месеца	5
Обжалвани и протестирани дела	18
Влезли в сила присъди	4
СВЕДЕНИЯ ЗА СЪДЕНИ ЛИЦА	
Съдени лица - общо	20
в т.ч. оправдани	2
Осъдени лица - всичко	18
в т.ч. непълнолетни	0
Наложени наказания	
Лишаване от свобода до 3 г.	
Общо	11
Условно	10
Лишаване от свобода 3-10 г.	4
Лишаване от свобода 10-30 г.	1
Други наказания	2
Лица с наложено наказание по чл. 381-384 по НПК	14

Източник: Висш съдебен съвет

Одобрените от съда през 2009 г. споразумения за решаване на дела (по чл. 381-384 от Наказателно-процесуалния кодекс) са 13, а лицата с наложено наказание са 14.

По данни на Националния статистически институт (НСИ) **общо престъпленията, свързани с наркотици** (по чл. 354а-354в от НК) за 2009 г. са 1372⁸⁶. От тях 722 са завършили с осъждане (622 – условно осъждане), 33 с оправдателни присъди, 9 са прекратени, а 1 с освобождаване от наказание.

Осъдените лица за престъпления, свързани с наркотици са 1297 (от тях 93 жени). 1228 лица са осъдени за едно престъпление, 65 за две престъпления и 4 за три и повече престъпления.

През 2009 г. **престъпленията, свързани с наркотици, завършили с осъждане** са 1329, което е увеличение с повече от 42 % спрямо 2008 г., когато са били 933. Подобно е измерението и на **осъдените лица** за престъпления, свързани с наркотици – увеличение с близо 37 % спрямо предишната година.⁸⁷ (виж Таблица 9-8)

Таблица 9-8

ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАРКОТИЦИ, ЗАВЪРШИЛИ С ОСЪЖДАНЕ И ОСЪДЕНИ ЛИЦА 2008-2009 Г.

(в абс. брой)

	2008 г.		2009 г.	
	чл. 242, 2-3	чл. 354а-354в	чл. 242, 2-3	чл. 354а-354в
Престъпления	19	933	24	1329

⁸⁶ Източник: <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=25&a1=839&a2=840&a3=841&a4=843#cont>

⁸⁷ Данните се събират посредством изчерпателно наблюдение чрез статистически формуляр "Карта за обвиняемо лице (1-СС)", попълван от органите на досъдебното и съдебното производство.

Осъдени лица	21	949	25	1297
--------------	----	-----	----	------

Източник: Национален статистически институт

Ако бъде разгледано разпределението на осъдените лица за престъпления, свързани с наркотици през 2009 г. по райони на страната, данните на НСИ показват, че най-много осъдени лица (489) има в Югозападен район, което се обяснява с наличието в него на областни градове като София (260 лица) и Благоевград (147 лица)⁸⁸. Област Пловдив се нарежда на второ място по осъдени лица за престъпления, свързани с наркотици (192). В Северозападен район с най-много осъдени лица е област Плевен – 93. (виж Таблица 9-9)

По отношение на малолетните и непълнолетните лица, извършители на престъпления, свързани с наркотици отново най-голям брой се отчита в Югозаден район (100), като само в София-град лицата са 93. Близко равен брой се наблюдава в Югоизточен (24), Южен централен (22) и Североизточен район (19)

Таблица 9-9

ОСЪДЕНИ ЛИЦА, МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, ИЗВЪРШИТЕЛИ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАРКОТИЦИ ПО СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ И ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2009 Г.

(в абс. брой)

Статистически райони и области	Осъдени лица	Малолетни и непълнолетни лица, извършители на престъпления, свързани с наркотици					
		Общо	в. т.ч. жени	8-13 години		14-17 години	
				всичко	в. т.ч. жени	всичко	в. т.ч. жени
Общо за страната	1297	180	30	6	-	174	30
Северозападен район	151	9	-	4	-	5	-
Видин	6	1	-	-	-	1	-
Враца	18	4	-	3	-	1	-
Ловеч	11	-	-	-	-	-	-
Монтана	23	1	-	-	-	1	-
Плевен	93	3	-	1	-	2	-
Северен централен район	109	6	1	-	-	6	1
Велико Търново	32	2	1	-	-	2	1
Габрово	19	3	-	-	-	3	-
Разград	7	-	-	-	-	-	-
Русе	24	-	-	-	-	-	-
Силистра	27	1	-	-	-	1	-
Североизточен район	71	19	3	-	-	19	3
Варна	45	14	3	-	-	14	3
Добрич	17	5	-	-	-	5	-
Търговище	1	-	-	-	-	-	-
Шумен	8	-	-	-	-	-	-
Югоизточен район	155	24	1	-	-	24	1
Бургас	55	14	1	-	-	14	1
Сливен	31	2	-	-	-	2	-
Стара Загора	54	8	-	-	-	8	-

⁸⁸ Източник: <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=25&a1=839&a2=883&a3=928#cont>

Ямбол	15	-	-	-	-	-	-
Югозападен район	489	100	19	2	-	98	19
Благоевград	147	-	-	-	-	-	-
Кюстендил	33	3	1	-	-	3	1
Перник	38	1	-	-	-	1	-
София	11	3	1	-	-	3	1
София-столица	260	93	17	2	-	91	17
Южен централен район	322	22	6	-	-	22	6
Кърджали	21	1	-	-	-	1	-
Пазарджик	39	1	-	-	-	1	-
Пловдив	192	11	3	-	-	11	3
Смолян	3	-	-	-	-	-	-
Хасково	67	9	3	-	-	9	3

Източник: Национален статистически институт

През 2009 г. броят на децата, преминали през детските педагогически стаи (ДПС) за извършени противообществени прояви е 8 265 (при 7 952 през 2008 г., или с близо 4 % повече)⁸⁹. От тях малолетни (от 8-13 години) са 2 198, а непълнолетни (14-17 години) – 6 067. За 497 деца (от тях 107 са момичета), причината да минат през детска педагогическа стая е употребата на алкохол, а за 307 (63 момичета) – употребата на наркотични вещества – брой почти равен с този от 2008 г. (314).

Броят на децата, извършили престъпление през 2009 г. е 6 152 (при 6 043 през 2008 г., или има увеличение с близо 2 %). От тях малолетни са 1 345, а непълнолетни – 4 807 (виж Таблица 9-10). По индикатора престъпления, свързани с наркотици, Националният статистически институт отчита проявите на 180 деца (от тях 30 момичета), което запазва тенденцията от 2003 г. на намаляване на децата, извършители на престъпления, свързани с наркотици.⁹⁰

Таблица 9-10

МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, ИЗВЪРШИТЕЛИ НА ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИ ПРОЯВИ И ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАРКОТИЦИ (2002-2009 ГОДИНА)

(в

абс. брой)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Деца, преминали през ДПС за извършените от тях противообществени прояви								
общо за страната	11 070	13 196	13 343	12 407	10 765	9 651	7 952	8 265
в това число:								
Употреба на алкохол	554	612	721	802	652	471	401	497
Употреба на	846	841	920	584	473	492	314	307

⁸⁹ Източник: Противообществени прояви и престъпления на малолетните и непълнолетните <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=25&a1=931&a2=932&a3=934#cont>

⁹⁰ Данните се събират посредством изчерпателно наблюдение чрез статистически формуляр "Отчет за дейността на местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните".

наркотични вещества								
Деца, извършители на престъпления								
общо за страната	8 662	8 653	9 607	10 146	9 720	8 541	8 541	6 043
в това число:								
Престъпления, свързани с наркотици		394	385	379	252	232	203	180

Източник: Национален статистически институт

Други престъпления (напр. с/у собствеността, незаконна проституция, незаконни рецепти, насилие под влиянието на наркотици; шофиране и др.)

Няма достъпна актуална информация за други престъпления, свързани с наркотици.

Интервенции в наказателната система

Алтернатива на лишаването от свобода в Република България е **пробацията**. Съгласно чл. 42а от Наказателния кодекс това наказание е определено като **съвкупност от ограничителни мерки за контрол и въздействие без лишаване от свобода, които се налагат заедно или поотделно**. Тези мерки включват:

- Задължителна регистрация по местоживееене;
- Периодични срещи с пробационен служител;
- Включване в квалификационни курсове и програми за обществено въздействие;
- Забрана за посещение на посочените в присъдата места, райони и заведения;
- Безвъзмезден труд в полза на обществото;
- Поправителен труд.

През 2010 г. се предвижда изготвянето на Програма за индивидуална работа с осъдени на пробация, страдащи от наркотична зависимост, насочена към насърчаването им за включване в различни интервенции, подпомагащи промяна на старото мислене и поведение по отношение на проблемите и тяхното решаване, усвояване на нови умения за избягване на употребата на наркотици и извършване на престъпления, повишаване на мотивацията им за промяна, осъзнаване на техния проблем и разбиране на последствията от собственото им поведение.

Употреба на наркотици и проблемна употреба на наркотици в затворите

Според поддържаната база данни в Главна дирекция „Изпълнение на наказанията” (ГДИН) за 2009 година **в местата за лишаване от свобода като зависими или с проблемна употреба на психоактивни вещества са регистрирани общо 1 038 лица**⁹¹ (през 2008 г. броят им бе 1 542, а през 2007 г. – 1 143 лица)

⁹¹ Източник: Главна дирекция “Изпълнение на наказанията”

Традиционно за всички новопостъпили са достъпни процедурите по оценка на здравословното състояние, диагностика на потребностите, оценка на риска от рецидив и вреди и включване в групова работа с адаптационна насоченост.

Отговори на здравните последици, свързани с употребата на наркотици в затворите

През последните години в местата за лишаване от свобода се регистрира увеличаване на постъпващи лишени от свобода с наркотична зависимост. Това налага Главна дирекция "Изпълнение на наказанията" и респективно ръководствата на местата за лишаване от свобода да предприемат мерки, насочени към:

- провеждането на допълнителни обучения на служебният състав за работа с такава категория лишени от свобода.
- овладяване на абстинентните прояви на постъпващите наркотично зависими лишени от свобода и последващото третиране в процеса на изтърпяване на наказанието.
- предотвратяване на опитите за разпространяване на наркотични вещества в пенитенциарните заведения.

През 2009 г. се проведеха обучителни курсове и семинари по линията на съвместното сътрудничество с различни неправителствени организации и държавни институции.

На основата на партньорски взаимоотношения в някои от местата за лишаване от свобода се провеждат и здравно-образователни програми, същите се организират и реализира от НПО „Майки срещу дрогата“ и „Инициатива за здраве“

По места се разшири партньорството с локалните центрове по наркомании и психиатрични отделения, благодарение на което лица включени в метадонова програма, продължават лечението си и след постъпване в затвора или ареста. За 2009 г. **продължаващо метадоново лечение в местата за лишаване от свобода са получили около 30 лишени от свобода.** Тъй като същото не е задължително, преценката за неговото прилагане се осъществява на място от компетентните медицински служители.

През този период постъпващите лишени от свобода с абстинентни прояви незабавно получават медицинска помощ и последваща психиатрична и психологична консултация за овладяване на тези им състояния.

Средно за един месец, през медицинските центрове и болници в местата за лишаване от свобода през процеса на детоксикация преминават около 5 лица.

По преценка на медицинските центрове изградени в местата за лишаване от свобода, лица с наркотична зависимост се изпращат и за лечение в специализираното психиатрично отделение при затвора гр. Ловеч, като за 2009 г. от там са преминали 53 лишени от свобода.

Във всички затвори и по-големи арести (София, Пловдив, Варна) са внедрени две програми за работа с наркотично зависими правонарушители.

Относно продължителността на програмите същите са разделени на:

- Краткосрочна интензивна, която се провежда всеки ден в продължение на един месец. В тази програма се включват лишени от свобода с наркотична зависимост, на които им предстои изтърпяване на присъдата и задържани лица в гореспоменатите арести.
- Средносрочна, която се провежда в продължение на пет месеца и обхваща лишени от свобода с по-голям остатък от наложеното наказание.

Целта и на двете програми е насочена към **минимизиране на вредите от употребата на наркотични вещества.**

Съдържанието на програмите е насочено към развиване на определени умения и познания за идентифициране на високорисковите ситуации, които провокират употребата на наркотици и съответно към изграждане на стратегии за справяне с тези ситуации. Освен това представят модели на поведение, чрез които се цели да се намалят рисковете от употребата на психо-активни вещества, както за самото лице, така и за околните и обществото.

В края на 2009 г. по туининг проект BG2007/IB/JH/12 – „Укрепване ролята на затворната система”, бе извършено обучение на служители от следствените арести в гр. Варна, Пловдив и София, за внедряване и реализиране на краткосрочната програма „Минимизиране на вредите от употребата на наркотични вещества”. Самото реализиране се очаква да стартира в началото на 2010 г.

Към настоящият момент, поради липса на финансови ресурси не може да се осъществи обучението на екипи за прилагане на програмата в следствените арести в гр. Бургас и гр. Русе.

От началото на 2009 г. по затвори програмите са реализирани, както следва:

- Затвора гр. Плевен – две краткосрочни и една средносрочна с по 12 лишени от свобода или обща преминали – 36.
- Затвора гр. Стара Загора – една краткосрочна с 8 завършили осъдени.
- Затвора гр. Пазарджик – две краткосрочни с 21 завършили.
- Затвора гр. Ловеч – две краткосрочни с 23 завършили.
- Затвора гр. Варна – три краткосрочни и две средно срочни с 40 завършили.
- Затвора гр. Пловдив – една средносрочна и една краткосрочна с 18 завършили, освен това в затвора гр. Пловдив са проведени и шест програми с наркотично зависими лишени от свобода, със съдействието на фондация „Майки срещу дрогата”, през която програма са преминали 57 лица.
- Затвора гр. Бургас – през 2009 г. не са реализирани програми, поради това, че обучението на екипите бе осъществено в края на годината.
- Затвора гр. Белене – една краткосрочна с 8 завършили.
- Затвора гр. Сливен – две краткосрочни с 18 завършили.
- Затвора гр. Бобов дол – две краткосрочни с 24 завършили.
- Затвора гр. София – две краткосрочни с 24 завършили. В затвора гр. София, съвместно с НПО „Инициатива за здраве” се провежда здравно-образователна програма, която е реализирана пет пъти с по 15 осъдени или общо преминали 75 лишени от свобода. На всеки един от тях е направено изследване за СПИН и Хепатит.
- Затвора гр. Враца – две краткосрочни, с 21 завършили

Видно от направената справка, 352 лишени от свобода с наркотична зависимост са преминали през специализираните групови програми, или това е близо 30% от общата им бройка.

В процеса на изтърпяване на наказанието, инспекторите социална дейност и възпитателна работа провеждат и индивидуално-корекционна работа с тази категория осъдени лица, както и във всеки момент тези лица могат да получат и специализирана психологична помощ.

Във всички затвори се провеждат културно-масови и спортни дейности, като една от целите на тези мероприятия е насочена към ограничаване на по-нататъшното криминално и субкултурално влияние. В тези общопенитенциарни дейности се включват и лишени от свобода с наркотична зависимост. Участието им в спортните дейности е съпътстващ момент от процеса на детоксикация.

Относно ограничаването на разпространението на наркотици в затворите и следствените арести, за поредна година е планирано закупуването и поставянето на скенери за проверка на багажа, но поради липса на финансови ресурси, такива не са изградени.

Поради това, ограничаването на разпространението на наркотици в местата за лишаване от свобода се осъществява от служителите от надзорно-охранителният състав. Единствено техният опит и професионализъм допринасят за предотвратяване на опитите за вкарване на наркотични вещества в затворите и следствените арести. С цел повишаване на техните умения, всеки един опит за вкарване на наркотик се документира със снимков материал, с който се запознават всички служители, като практика за вкарване на наркотици.

Съобразно постъпилата информация в ГДИН, за 2009 г. са регистрирани 34 опита за вкарване на наркотици в местата за лишаване от свобода.

- Хероин – 124 дози
- Кокаин – 12 дози
- Канабис – 14 пакетчета
- Амфетамини – 167 таблетки
- Цигари марихуана – 23 броя

За всеки конкретно констатиран случай е уведомявана дежурно-оперативната група от съответното подразделение на МВР и откритите вещества са иззети за анализ. Образувани са досъдебни производства. При разкриването на наркотичните вещества преобладават хероин, амфетамин и канабис, в редки случаи – кокаин.

Относно тяхното количество не може да бъдат дадени конкретни данни, тъй като веществата са иззети от дежурно-оперативната група работеща по случая.

Трябва да се отбележи, че по една от заложените стратегически цели, а именно внедряването на 12-стъпковата програма за работа с употребяващи наркотици, не бе изпълнена. В два от затворите тази програма бе апробирана, но след направен анализ, нейното прилагане бе прекратено, поради реална невъзможност за нейното ресурсно обезпечаване. В конкретният случай се касае за невъзможност за осигуряване на екип, който да работи само по тази програма, както и невъзможност, участниците в програмата да бъдат настанени в отделни спални помещения за дълъг период от време.

В следствие на това бе разработена средносрочната програма за работа с наркотично зависими лишени от свобода, която е приложима в местата за лишаване от свобода и нейната ефективност е по-голяма.

Към настоящият момент, ръководството на ГДИН продължава сътрудничеството си с Националният фокусен център по наркомании и различни неправителствени организации, чрез които да развива и внедрява, както механизми за по-точна статистика на наркотично зависими лица в местата за лишаване от свобода, така и програми за работа с такава категория.

10. Пазари на наркотици

В рамките на този раздел ще бъдат разгледани следните основни теми:

- Достъпност и снабдяване;
- Конфискации на наркотични вещества;
- Цена и чистота на наркотиците на улично ниво.

При разглеждането на темата за достъпността на наркотиците и начините за снабдяване с тях е обърнато внимание на информация и данни, свързани с достъпност на наркотиците сред населението като цяло и сред студентите и затворниците като специфични социални групи, както и с производството, източниците на снабдяване и моделите на трафик в страната и извън нея, като се посочват различни регистрирани маршрути и начини на производство – като цяло и по различни видове вещества. При представянето на тези въпроси е използвана информация от Главна дирекция “Борба с организираната престъпност” (ГДБОП), “Гранична полиция” към Министерство на вътрешните работи и Агенция “Митници” към Министерство на финансите.

Количеството и броят на конфискациите на наркотици е акцентът при анализирането на втората тема в раздела, като е обърнато внимание както на общата тенденция, така и на данните по видове вещества и в някои случаи - по институции. Ползвана е информация главно от Министерството на вътрешните работи и Агенция “Митници” към Министерство на финансите.

В този доклад темата за цената и чистотата на наркотиците на улично ниво е представена чрез информация, засягаща цената на улично ниво (по данни от два източника – полицията и местните областни институции), както и чистотата на улично ниво и състав на наркотиците / таблетките – по видове наркотици. При представянето на тези въпроси беше използвана информация и анализи от Главна дирекция “Борба с организираната престъпност”, Общинските съвети по наркотичните вещества и Статистически бюлетин 2010 на Европейски мониторинг център за наркотици и наркомании.

Достъпност и предлагане

Възприемане на достъпността на наркотиците, предлагане, достъп до наркотици

Няма нови актуални данни за предлагане и достъп до наркотици сред общото население, специфични групи/места/среди.

Произход на наркотиците: националното производство срещу трафика към България

Въпреки геостратегическите промени в международните маршрути на хероина, България си остава обективно наложило се свързващо звено в трафика на този

наркотик между Югоизточна и Западна Европа.⁹² По данни на Интерпол, след 1991 г. това е едно от главните наркотрасета от Афганистан и Турция, пресичащо Източните Балкани (България – Румъния – Унгария) към Австрия, Германия и Холандия. Това трасе беше най-натоварено през периода 1993–2001 г., т.е. по време и непосредствено след войните в Югославия, с оглед избягването на военните действия и опасността от конфискации. През този период през него се трафикираше средно 86,9% от афганистанския хероин и морфин.

Страните от Западните Балкани (Босна и Херцеговина, Хърватия, Македония, Сърбия и Черна гора, Косово) са своеобразни транзитни части по Балканския път на хероина. Особено актуално е трасето от Афганистан и Турция през България – Македония – Косово – Албания – Италия.

При производството на синтетични наркотични вещества в България, обикновено става въпрос за малки лаборатории, разположени в частни домове. Различните етапи, свързани с производството на синтетични наркотични вещества, са разделени териториално за по-трудното им засичане. Произвеждат се малки количества, предимно за задоволяване на вътрешния пазар.⁹³

Модел на трафик в страната и извън нея

През 2009 г. се забелязва децентрализиране на трафика на кокаин от страни на Южна Америка към Европа и България с активно участие на български граждани, използвани като куриери.⁹⁴

Характерното е, че се осъществява трафик както на кокаин, така и на хероин като се използват едни и същи куриери. Нарастнал е делът на задържания хероин, пренасян към страни от ЕС в малки количества – български граждани в личен багаж. Налице е тенденция към промяна на използваните от престъпните организации маршрути – като начални пунктове за заминаване на куриерите все по-често се използват страни от Европейски съюз (ЕС) като Гърция, Румъния и България.

Хероинът преминава основно транзит през България, пренасян чрез **товарни и леки моторни превозни средства (МПС)**. В някои случаи наркотикът се претоварва в България и товарното МПС продължава без него по маршрута си.

Автобусният транспорт беше използван активно от наркогрупировки, ръководени от нигерийци и действащи на територията на Турция, България и други европейски държави.⁹⁵ В двойни стени на куфари на пътници в автобус от Турция до България или Румъния и Гърция се пренасят пратки между 5 и 8 кг хероин. След това със самолет или друг вид транспорт, директно или с прекачване, куриерите продължават за Италия, Великобритания и др. Освен български граждани като куриери са наемани и граждани на Литва, Латвия, Дания и др. Констатираните във Великобритания случаи с участието на латвийци, литовци и датчани сочат, че те пристигат в Турция със самолет и след кратък престой от 1-2 дни идват в България с редовна автобусна линия. От София с полети на нискотарифната авиокомпания Easyjet те продължават пътя си до Великобритания.

При трафика на хероин е трайна тенденцията на сътрудничество между албанските престъпни групи в държавите по Балканския път – Македония, Сърбия, България.

Характерно за разпространението на наркотични вещества е организираността на престъпната дейност. Тя се изразява в определени механизми на пласиране,

⁹² Източник: "Наркотици и тероризъм", ст.н.с. II ст. Китан Китанов, доктор

⁹³ Източник: Главна дирекция "Борба с организираната престъпност" - МВР

⁹⁴ Източник: Главна дирекция "Борба с организираната престъпност" - МВР

⁹⁵ Източник: Агенция "Митници" – Министерство на финансите

осъществяване на контакти само с познати лица, използване на условни изрази и избягване на договорки по телефона.

Наблюдава се тенденцията към повишаване на употребата на амфетамин, марихуана и екстази, като се забелязва намаляване на възрастовата граница на потребителите и дилърите – лица на 12-13 години.

Конфискации на наркотични вещества

Количество и брой на случаите на конфискация на незаконни наркотични вещества

В резултат от дейността на службите в Министерството на вътрешните работи по противодействието на трафика и разпространението, през 2009 г. са разкрити и иззети общо 581 кг, 6 900 дози, 30 топчета, 301 ампули, 19,5 кг и 40 л различни наркотични вещества и прекурсори.⁹⁶ В резултат на проведени специализирани полицейски операции на територията на цялата страна са иззети общо 9 266 кг суха маса и 615 кг зелена маса канабис, 41 кг марихуана, 623 стръка и 0.323 кг семе канабис. (виж Таблица 10-1)

(Таблица 10-1)

ИЗЗЕТИ КОЛИЧЕСТВА НАРКОТИЦИ ОТ МВР ЗА 2009 г.

Наркотично вещество	Мерни единици	Количество	Брой залавяния
Хероин	кг	285.255	65
Кокаин	кг	1.139	20
Марихуана	кг	41.106	78
Канабис – стръкове	брой	623	37
Канабис – суха маса	кг	9266.214	110
Канабис – зелена маса	кг	614.934	47
Канабис – семе	кг	0.323	
Хашиш	кг	0.340	5
Морфин	ампули	301	2
Амфетамин – субст.	кг	46.187	58
Амфетамин – таблетки	кг	206.624	18
	брой	265	
Екстази	таблетки	6635	12
Фенилоцетна киселина	кг	19.500	1
БМК	литри	40	1

Източник: Главна Дирекция “Борба с организираната престъпност”

През 2009 г. митническите служители предотвратиха **105 случая** на нелегален трафик на наркотични вещества с общо количество **1242.037 кг, 2005 таблетки и 4**

⁹⁶ Проект за доклад на Дирекция “Координация и информационно-аналитична дейност” – МВР за изпълнение на Плана за действие към Национална стратегия за борба с наркотиците през 2009 г.

кактуса. Броят на констатираните случаи е нараснал с около 28 % в сравнение с предходната година, а заловените количества са аналогични.⁹⁷

Задържаните нарушители са от 10 различни националности, като 84 % от тях са граждани на страните от Югоизточна Европа (България, Турция, Румъния, Сърбия и Черна гора). Наблюдава се лек спад в дела на българските наркокуриери, но за трета поредна година те са повече от 50% от всички задържани лица.

И през 2009 г. най-често контрабандирания наркотик през границите на България остава **хероинът** (виж Таблица 10-2). Българската митническа администрация (БМА) предотврати 32 случая на нелегален трафик на хероин с общо количество **927.950 кг**, което е 75% от всички иззети наркотични вещества. Броят на констатираните случаи е съизмерим с този от предходните две години, но по отношение на иззетото количество се наблюдава лек спад от 15 % в сравнение с 2008 г.

Таблица 10-2

ИЗЗЕТИ КОЛИЧЕСТВА НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА ОТ АГЕНЦИЯ “МИТНИЦИ” ЗА ПЕРИОДА 2005-2009 Г.

Година	2005	2006	2007	2008	2009
Канабис смола (кг)	0.002	29.792	0.122	0.041	44.167
Канабис трева (кг)	39.726	6.410	5.313	0.136	5.151
Канабис растения (стръкове)	-	400	-	-	-
Хероин (кг)	324.499	492.804	977.421	1090.197	927.950
Кокаин (кг)	131.460	63.333	2.581	3.959	234.111
Опиум (кг)	-	-	53.096	9.281	-
Амфетамин (кг)	406.718	281.802	0.001	101.876	0.088
Екстази (кг)	-	75.126	1.505	55.864	23.074
Ефедрин (кг)	-	9.430	183.355	42.904	-
Психотропни вещества (табл.)	30 168	81 385	9 162	1 260	1 978

Източник: Агенция “Митници”

През изминалата година леките автомобили отново са най-често използвания вид транспорт при трафика на хероин (550.557 кг в 15 случая), като се наблюдава поредното увеличение на средното количество, пренасяно в една пратка (2007 г.: 20 кг; 2008 г.: 30 кг; 2009 г.: 37 кг).

При осем от залавянията тайниците се намират в пода на автомобила, като те са специално изградени или са използвани конструкционните кухни. Прави впечатление броят на конфискациите (3), при които наркотикът е бил укрит в сходни тайници в пода на автомобил Ситроен Ксара Пикасо. Освен в България, такива автомобили, натоварени с наркотици, през 2009 г. бяха залавяни в Германия (2) и Италия (1). Пренасяните количества хероин в този модел варират между 20 и 79 кг.

През 2009 г. значително намаля количеството на иззетия хероин в товарни автомобили (2008: 472 кг в 6 случая; 2009: 229 кг в 4 случая).

За втора поредна година се отчита нарастване при количествата иззет хероин, пренасян с автобуси, пътуващи по редовни линии (2007 г.: 13 кг в 6 случая; 2008 г.: 53 кг в 5 случая; 2009 г.: 95 кг в 10 случая). При всичките залавяния в автобуси, хероинът е укрит в превозвания багаж, като най-честото укритие е двойно дъно на

⁹⁷ Източник: Резултати на Агенция “Митници” в областта на противодействието на нелегалния трафик на наркотични вещества и прекурсори през 2009 г.

куфар или пътна чанта. Двете най-големи количества обаче (24 кг и 46 кг), са пренасяни в сакове, без специално укритие, като непридружаван багаж. И в двата случая е безспорно участието на екипажа на автобуса в трафика.

Най-големите количества нелегално пренасян хероин през 2009 г. са разкрити от митническите служители на българо-турската граница - МП Капитан Андреево и МП Малко Търново, както и на МП Калотина на границата ни със Сърбия, където е иззето и най-голямото количество хероин през изминалата година – 95 кг.

През 2009 г. се наблюдава рязък спад в конфискуваните от митническите органи количества **синтетични наркотици** в сравнение с предходната година. Единственият значителен случай е констатиран на МП Гюешево, където митническите служители разкриха 23 кг екстази, укрити в лек автомобил с холандска регистрация, управляван от етнически турци. В останалите 9 случая са иззети единични таблетки екстази и амфетамин, предназначени за лична употреба.

През изминалата година митническите служители на пристанище Варна направиха първото голямо залавяне на **кокаин** от 2006 г. насам. В контейнер пристигащ от Чили и съдържащ боливийско вино бяха открити 231.540 кг кокаин, разтворен в бутилките с вино.

Интерес представлява и залавянето на МП Гюешево на 2.5 кг кокаин, укрити в двойно дъно на куфар на пътник в автобус. Уругвайският куриер беше кацнал на летище София и след това беше продължил пътуването си с редовна автобусна линия за Скопие.

И през 2009 г. се наблюдава тенденцията, констатирана през предходните години, за участие на български наркокуриери в международни канали за трафик на кокаин от Южна Америка за Западна Европа (без да доставят наркотика до България). Отделите за борба с наркотрафика в Централното митническо управление и ГДБОП в МВР продължиха работа и международния информационен обмен по няколко организирани престъпни групи от нигерийски и български граждани, действащи на територията на България, които вербуват куриери от различни региони на страната и осигуряват логистиката по тяхното пътуване.

През последните няколко години нелегалният трафик на канабис продукти (марихуана и хашиш) през границите на страната не играе съществена роля. Залавят се предимно малки количества, пренасяни чрез пощенски пратки, предимно от Холандия за частни лица в България. През 2009 г. обаче на МП Капитан Андреево беше направено най-значимото залавяне на хашиш за последните 6 години – 44 кг, пренасяни от Турция за България.

Сред случаите на конфискация на наркотици от митническата администрация се наблюдават още 8 случая на изземване на психотропни вещества (0.002 кг и 1978 таблетки), 6 случая – на халюциногенни вещества (0.256 кг), 3 случая – на кактуси Пейот (4 броя), 2 случая – на кока листа (3.638 кг) и на метадон (3.600 кг).

Традиционно добрите професионални контакти и обмен на информация между отделите за борба с наркотрафика в Агенция “Митници” и другите правоохранителни органи продължиха и през 2009 г. При **съвместни действия** на Агенция „Митници”, МВР и ДАНС на границите на страната са предотвратени общо 10 случая на контрабанда на наркотични вещества, както следва:

- съвместно с ДАНС - 72.312 кг хероин и 231.540 кг кокаин в 3 случая
- съвместно с ГДБОП - 28.059 кг хероин, 2.272 кг марихуана, 0.202 кг хашиш, 0.038 кг кокаин в 4 случая
- съвместно с ГДГП - 1.043 кг хероин и 0.023 кг амфетамин в 3 случая

През 2009 г. Агенция „Митници“ взе активно участие в **международна операция** „БАРТЕР“ за противодействие на нелегалния трафик на хероин и синтетични наркотици, пренасяни в сухопътен транспорт по „Балканския път“ и неговите разклонения, организирана по инициатива на ИСЮЕ-Центъра за борба с трансграничната престъпност в Букурещ. За времето на операцията беше засилен митническият контрол на сухопътните граници на страната, включително и на вътрешните за ЕС, в резултат на което са предотвратени 3 опита за нелегален наркотрафик с общо тегло 56.401 кг хероин и 15 таблетки екстази.

Количества и брой на конфискацията прекурсори

През 2009 г. не са констатирани случаи на нелегален трафик на **прекурсори** през границите на България.

Брой на незаконните лаборатории и други разкритите специфични места за производство на наркотици и вида на наркотичните субстанции, произведени в тях

През 2009 г. на територията на страната отдел „Наркотици“ в ГДБОП разкри **3 нелегални лаборатории за синтез и таблетирание на амфетамини и задържа близо 44 кг амфетамин субстанция и над 202 кг таблетки с логото на „Каптагон“, предназначени за пазарите в Близкия Изток. Също така бяха разкрити **6 оранжерии за отглеждане на канабис.****⁹⁸

Цена/Чистота

Цена на улично ниво

По данни от Главна Дирекция „Борба с организираната престъпност“ (ГДБОП) промяна през 2009 г. е отбелязана само в цената на кокаина, като един грам от него се е продавал за 71.58 Евро, с 10.23 Евро по-малко от посочената максимална цена за 2008 г. (81.81 Евро). Не е регистрирано изменение в цената на холандския канабис – 15.34 Евро за грам през последните две години. Пакет „Петрички“ канабис (3-5 грама) през 2009 г се е купувал в ценовия диапазон 7.67-10.23 Евро. Цените на останалите наркотични вещества запазват същите стойности както през 2008 г.: хероин – 30.68 Евро, амфетамин – 13-15 Евро, екстази – 5.11-7.67 Евро за таблетка.

Данните, предоставени от Общинските съвети по наркотични вещества⁹⁹ за 2009 г. показват промяна в цената на всички субстанции в сравнение с 2008 г. Изменението е най-вече в минималната стойност на веществата като общата тенденция е към намаляване с от 1 до 30 Евро за различните видове психоактивни вещества¹⁰⁰. Що се отнася до максималните ценови стойности, те остават същите през последните две години за повечето наркотични вещества – кокаин (грам), амфетамин (грам), екстази (таблетка). Изключение прави максималната цена на таблетка амфетамин, която за 2009 г. е 15.34 Евро, с 5.11 Евро по-малко в сравнение с 2008 г. (*виж Таблица 10-3*). Минималната цена на грам хероин през миналата година е 15.34 Евро, а максималната 76.69 Евро. За същото количество

⁹⁸ Източник: Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ - МВР

⁹⁹ Информацията е предоставена от 17 Общински съвети по наркотични вещества

¹⁰⁰ В сравнителния анализ не е включена цената за грам хероина и грам канабиса, тъй като през 2008 г. такава не е била посочена от Областните съвети по наркотични вещества

канабис употребяващите са плащали минимална цена 0.51 Евро и максимална 30.68 Евро.

Възражда се употребата на LSD в България като доза от веществото през 2009 г. се е продавала в диапазона от 5.11 Евро до 15.34 Евро. Новост на българския пазар е метамфетамин, който се е купувал за 4.09 Евро минимална цена и 30.68 Евро максимална.

*Таблица
10-3*

ЦЕНИ НА НАРКОТИЧНИТЕ ВЕЩЕСТВА ЗА 2008 г. И 2009 г. В ЕВРО

Вид вещество	Минимална цена 2008 г.	Максимална цена 2008г.	Минимална цена 2009 г.	Максимална цена 2009г.
Кокаин (грам)	51.13	81.81	20.45	81.81
Хероин (грам)	-	-	15.34	76.69
Хероин (доза)	1.53	7.67	2.56	10.23
Амфетамин (грам)	10.23	30.68	5.11	30.68
Амфетамин (таблетка)	2.56	20.45	1.53	15.34
Канабис (грам)	-	-	0.51	30.68
Марихуана (цигара)	0.51	5.11	0.51	12.78
Екстази (таблетка)	3.58	20.45	2.05	20.45
Метамфетамин (табл)	-	-	4.09	30.68
LSD	-	-	5.11	15.34

Източник: Общински съвети по наркотични вещества

В сравнение с другите страни членки на Европейския съюз, като цяло цените на основните наркотични вещества в България са в рамките на общата тенденция за 2008 г. Разлика съществува единствено в минималната стойност на грам канабис и метамфетамин, като канабисът в България през 2009 г. се е продавал на минимална ставка от 0.51 Евро (с 0.49 Евро по-ниска минимална стойност в сравнение с европейската тенденция), а метамфетамин на 4.09 Евро (5.91 Евро по-малко от общата европейска тенденция) (виж Таблица 10-2).

Таблица 10-4

ЦЕНИ НА ОСНОВНИТЕ НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА В БЪЛГАРИЯ И ЕВРОПА ЗА ГРАМ В ЕВРО ЗА 2009 г.

Вещество	Цени в България	Цени в другите европейски държави ¹⁰¹
Канабис	0.51-30.68	1-60
Хероин	15.34-76-69	10-264.90
Кокаин	20.45-81.81	5-160
Амфетамин	5.11-30.68	1.5-55.60
Екстази	2.05-20.45	0.5-70
LSD	5.11-15.34	1.2-35
Метамфетамин	4.09-30.68	10-148.10

¹⁰¹ Източник: Статистически бюлетин 2010, Европейски мониторинг център за наркотици и наркомании. Обобщените данни в бюлетина са за 2008 г.

Източник: Общински съвети по наркотични вещества, Европейски мониторинг център за наркотици и наркомании

Чистота

През 2009 г. има нарастване на броя на анализирани обекти, съдържащи коноп. През годината се наблюдава и увеличаване на процентното съдържание на тетрахидроканабинола (THC) в тези обекти, докато в хашиша процентът на THC не е много висок, дори намалява.

При хероиновите проби няма съществена промяна, нито в броя, нито в съдържанието на активен компонент. Има слабо покачване на обектите в сравнение с предходните години. Допълнително добавените вещества в хероина са най-често кофеин и парацетамол, но се срещат пирацетам, бензокаин и фенобарбитал.

През тригодишния период 2007-2009 г. пробите, съдържащи кокаин започват леко да се увеличават и се наблюдава тенденция към поддържане на едно средно ниво на чистота, около 20-25 %. Примесите в кокаина стават по-разнообразни: парацетам, бензокаин, прокаин, кофеин, лидокаин, тетракаин, фенацетин и левамизол.

През 2009 г. броят на пробите, съдържащи амфетамин и метафетамин (прахообразни вещества и таблетки) имат значително увеличение. За сравнение през 2007 г. броят на амфетаминовите проби е 571, а през 2008 г. – 600, докато за 2009 г. пробите са 804. В същото време намалява съдържанието на активен компонент в обектите. Най-много са пробите с чистота под 10 %. Редовно срещания примес в амфетамин е кофеин. В комбинация с кофеина от средата на 2009 г. се появява и лидокаина. Други често срещани примеси са: бензокаин, аналгин, аспирин, хинин, теофили, парацетамол, пирацетам, метоклопрамид, теоброми.

Таблетките, съдържащи MDMA рязко намаляват за сметка на амфетаминсъдържащите, както и на таблетките с хлорфенилпиперазин (СРР) и 2-СВ (4-бромо-2,5-диметоксифенетиламин). Примесите в тях са кофеин, теофилин, хинин, лоратидин, парацетамол.

ЧАСТ Б: БИБЛИОГРАФИЯ

Използвана литература

- Бум на млади алкохолици и наркомани, в. Монитор, брой 3645, 26 септ. 2009, с. 6.
- Варят марихуана в мляко, в. 24 часа, брой 261, 24 септ. 2009, с. 7.
- Василев М., „Нагласи и употреба на психоактивни вещества сред учениците от VII до XII клас в училищата в гр. София – 2008”, Социологическо проучване, Прес-съобщение и представяне пред журналисти, София 2008; МБМД Консултинг, “Употребата на психоактивни вещества сред учениците от 7 до 12 клас в град София (Май – Юни 2008г.)”, Анализ на проучване
- Всеки четвърти гимназист е пробвал дрога, в. Новинар, брой 70, 27 март 2009, с. 1.
- Годишен ситуационен доклад за трафика и разпространението на наркотични вещества на територията на Република България за 2008 г.
- Годишен доклад на ДАМС за 2008 г.
- Годишен доклад на Националния съвет по наркотичните вещества по проблемите на наркотиците и наркоманиите в България – 2002, НФЦ, 2002
- Годишен доклад на Националния съвет по наркотичните вещества по проблемите на наркотиците и наркоманиите в България – 2004, НФЦ, 2004
- Годишен доклад, ОСНВ-Варна, 2008
- Годишен доклад, ОБСНВ-Пловдив, 2008
- Годишен доклад, ОСНВ-Силистра, 2008
- Годишен доклад, ОБСНВ-София, 2008
- Годишен доклад, ОСНВ-В. Търново, 2008
- Годишен доклад, ОБСНВ-Шумен, 2008
- Годишен доклад по проблемите на наркотиците и наркоманиите в България - 2005, НФЦ, 2005
- Годишен доклад по проблемите на наркотиците и наркоманиите в България - 2009, НФЦ, 2009
- Годишен доклад по проблемите свързани с наркотиците и наркоманиите в България - 2007, НФЦ, 2007
- Годишни отчети на субституиращи и поддържащи програми с Метадон и Субститол, 2008 г.
- Годишен ситуационен доклад за трафика и разпространението на наркотични вещества на територията на Република България, 2008 г.
- Градски отчети на ОБСНВ и ПИЦ, 2007 г. и 2008 г
- Годишен ситуационен доклад за наркотичните вещества, МВР, 2008
- Годишни отчети на програмите за субституиращо лечение с метадон и субститол, 2008
- Годишни отчети на рехабилитационни програми, 2008
- Годишни отчети за 2006, 2007 и 2008 г. на Превантивно – информационен център по проблемите на наркотиците, София

Данни за преминали през МБАЛСМ “Пирогов” на болни със зависимост към наркотични вещества за 2008 г., Клиника по токсикология, 2009

Димитрова, Северина, Тийнейджъри пушат марихуана, за да ги приемат връстниците, в. Монитор, 21 апр. 2009, с. 8.

Димова, Евелина, Интернет проучване за наркотиците, в. Дума, брой 139, 23 юни 2009, с. 5.

Доклад за изпълнение на Плана за действие към Националната стратегия за борба с наркотиците през 2008 г., Дирекция КИАД – МВР, 2009

Доклад за изпълнение на Плана за действие към Националната стратегия за борба с наркотиците през 2008 г., Дирекция “Оперативни технически операции”, Министерство на вътрешните работи, 2009

Доклад за прилагането на закона за дейността на Прокуратурата и разследващите органи през 2008 г.

Доклад за изпълнение на Плана за действие към Националната стратегия за борба с наркотиците за 2008 г., КИАД, 2009

Европейско изследване за разпространението на синдрома на хиперактивност с дефицит на вниманието (СХДВ) сред разстройствата, дължащи се на употребата на психоактивни вещества, Отчет, Фондация “Хоризонти” 21

Един от 4-ма ученика е опитвал лека дрога, в. Телеграф, брой 1490, 27 юни 2009, с. 7.

Закон за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите

Захаријева-Цанкова, Зоя, У нас всеки пети ученик се е напивал поне веднъж, в. АЗ БУКИ, брой 14, 8-14 апр. 2009, с. 13.

Интервю на Зоя Захаријева-Цанкова с Цветелина Йосифова – психотерапевт, директор на Центъра за култура и дебат „Червената къща”.

Маринова, Мина, Наркомани търгуват метадон на черно за хероин, в-к Експрес, брой 597, 2 февр. 2009, с. 6-7.

”Нагласи и употреба на психоактивни вещества сред населението на възраст 15-64 години в България’2008”, Социологическо проучване, декември 2008 – януари 2009, МБМД Консултинг, Национален фокусен център за наркотици и наркомании, 2009

Нагласи и употреба на психоактивни вещества сред учениците от VII до XII клас в училищата в гр. София – 2008”, Социологическо проучване, май-юни 2008 г., МБМД Консултинг (данни за IX-XII клас)

Насоки за добра практика в намаляването на вредите от употребата на наркотични вещества”, Национален център по наркомании, София, 2008

Насоки за добра клинична практика в субституиращото лечение, Национален център по наркомании, София, 2008

Национален доклад, Министерство на здравеопазването, България, 29.05.1997

”Нагласи и поведение на населението в България по отношение на употребата на медикаменти, алкохол и други вещества в страната, Национално представително проучване сред населението между 15 и 64 години”, Национален фокусен център за наркотици и наркомании и Институт за маркетинг и социални изследвания МБМД, 2009

Нашите тийнейджъри върли пушачи, в. Стандарт, брой 5970, 27 авг. 2009, с. 26.

Ованес, Аида. 1 милион у нас са пристрастени към алкохол и дрога, в. Дума, брой 65 (5275), 23 март 2009, с.1, 5.

ООН: България е основен източник на синтетична дрога, в. Дневник, 25 юни 2009, с. 15.

Организираната престъпност в България: пазари и тенденции, Център за изследване на демокрацията, 2007 г.

Отчет за касовото изпълнение на бюджета, НЦН

Отчет за работата на органите на Областните дирекции "Полиция" по линия "Наркотици" общо за страната за периода 01.01.2007 - 31.12.2007 г

Отчет Capture-Recapture, гр. Пловдив

Панова, Велислава и Марина Христова, Бум на продажбите на парти-дрога, в-к Новинар, брой 8, 13 ян. 2009, с. 1, 4.

Василев, Петър, директор Главна дирекция "Изпълнение на наказанията", Научнопрактическа конференция на Центъра по юридически науки на БСУ, април 2009 г.

Почти 400 000 българи пробвали наркотици, в. Новинар, брой 100, 7 май 2009, с. 5.

Превенция на ХИВ/СПИН и ППИ сред проституиращите в България

Проект "Спаси живот", Фондация "Инициатива за здраве"

Програма "Превенция и контрол на ХИВ/СПИН", Министерство на здравеопазването

Проучване за начините на развлечение и употребата на психоактивни вещества в местата за забавление – нощни клубове, дискотеки и други, 2006.

Самичкова, Десислава, Джинси с дрога, в. С т а н д а р т, брой 6040, 6 ноем. 2009, с. 1, 6.

Справка за извършената работа от Од "Полиция" по линия "Наркотици" за периода 01.01.2008 г. - 26.12.2008 г.

Статистически балетин 2008, Европейски мониторинг център за наркотици и наркомании, Обобщените данни в бюлетина са за 2006 г.

Съобщение на Комисията на Европейските общности относно Прегледа от 2007 г. на напредъка по изпълнението на Плана за действие на ЕС по отношение на наркотиците (2005-2008 г.)

Употреба на наркотици сред лишените от свобода в България: общо състояние", Националният център за наркотици и наркомании и Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ към Министерство на правосъдието, с подкрепата на Европейския мониторингов център за наркотици и наркомании.

Ц. Райчева, Ц. Дончева, Д. Кръстева, Б. Пеева и Е. Грашнов, „Насоки за добра практика в субституиращото и поддържащото лечение, НЦН, София 2008"

Ц. Райчева, М. Радева, Е. Янкова, А. Пехливанова, В. Богданова и А. Радева, „Насоки за добра практика в намаляването на щетите от употребата на наркотични вещества, НЦН, София 2008"

73 % от тийнейдърите опитвали дрога, в. Експрес, 27 юни 2009, с. 5.

32 % от учениците се дрогират за удоволствие, в. Монитор, 27 юни 2009, с. 7.

Интернет източници

<http://cmamyc.com/pic-vidin/> Официален интернет сайт на Областен съвет по наркотичните вещества - Видин

<http://sacp.government.bg/> Официален интернет сайт на Държавна агенция за закрила на детето

<http://www.csd.bg/> Официален интернет сайт на Център за изследване на демокрацията

http://www.econ.bg/law86416/enactments/article155270/zakon_za_kontrol_vurhu_narkotichni_veshtestva_i_prekursorite Закон за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите

<http://www.emcdda.europa.eu/> Официален интернет сайт на Европейски център за мониторинг на наркотици и наркомании

<http://www.ews-nfp.bg/> Официален интернет сайт на националната система за ранно предупреждение за нови наркотици към Национален фокусен център за наркотици и наркомании

<http://www.initiativeforhealth.org/> Официален интернет сайт на Фондация "Инициатива за здраве"

<http://www.mh.government.bg/> Официален интернет сайт на Министерство на здравеопазването

<http://www.nchi.government.bg/> Официален интернет сайт на Национален център по здравна информация

<http://www.ncn-bg.org/> Официален интернет сайт на Национален център по наркомании

<http://www.ndc.government.bg/> Официален интернет сайт на НСНВ

<http://www.ndc.government.bg/?l=bg&pid=sekretariat> Годишен доклад по проблемите, свързани с наркотиците и наркоманиите в България – 2007, НСНВ и НФЦ, 2007

<http://www.nfp-drugs.bg/> Официален интернет сайт на Национален фокусен център за наркотици и наркомании

<http://www.nsi.bg/> Официален интернет сайт на Национален статистически институт

<http://www.nsi.bg/SocialActivities/Crime.htm> НСИ, Информация за противообществени прояви на малолетни и непълнолетни лица през 2008 г.

<http://bgpetition.com/dekriminalizaciya/index.html>.

<http://hivdb6.stanford.edu>

<http://hiv-web.lanl.gov>

http://www.aidsprogram.bg/static_info1.php?main=data

<http://www.bioafrica.net/virus-genotype/html/subtypinghiv.html>

<http://www.drugsinfo-bg.org/bg/>

<http://www.ncbi.nih.gov>

<http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=25&a1=839&a2=840&a3=841&a4=843#cont>

<http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=25&a1=839&a2=883&a3=928#cont>

<http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=25&a1=931&a2=932&a3=934#cont>

www.addicted2life.eu

www.antidrugbg.com

www.ncn-bg.org

www.nsi.bg

www.promena.org

www.thcfarmer.com

ПРИЛОЖЕНИЯ

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИ

		стр.
Таблица 2-1	ПРОВЕДЕНИ ПО МЕТОДОЛОГИЯТА НА НФЦ ИЗСЛЕДВАНИЯ СРЕД УЧЕНИЦИТЕ В БЪЛГАРИЯ (2005-2009 Г.)	23
Таблица 3-1	БРОЙ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ТИП ПРЕВЕНЦИЯ ЗА ПЕРИОДА 2007-2009 Г.	33
Таблица 3-2	ВИДОВЕ ПРЕВАНТИВНИ ИНТЕРВЕНЦИИ	35
Таблица 5-1	СРАВНИТЕЛНИ ДАННИ ЗА ВСИЧКИ ЛИЦА, ЗАПОЧНАЛИ ЛЕЧЕНИЕ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2004 / 2008 Г.	58
Таблица 6-1	РЕГИСТРИРАНИТЕ С HIV ЛИЦА ОТ НАЧАЛОТО НА ИЗСЛЕДВАНЕТО НА HIV СТАТУСА НА БЪЛГАРИНА	61
Таблица 6-2	СЕРОЛОГИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ИНЖЕКТИРАЩИ ВЕНОЗНО НАРКОТИЦИ 2009 г.	64
Таблица 8-1	УПОТРЕБА НА НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА СРЕД МЛАДЕЖИТЕ ДО И НАД 18 ГОДИНИ ПРЕЗ 2008 И 2009 Г.	79
Таблица 9-1	БРОЙ ЛИЦА, ЗАДЪРЖАНИ С НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА	85
Таблица 9-2	БРОЙ ПРЕДАДЕНИ ПРЕПИСКИ ЗА ОБРАЗУВАНЕ НА ПРЕДВАРИТЕЛНО ПРОЗИВОДСТВО	85
Таблица 9-3	СЛЕДСТВЕНИ ДЕЛА В НАЦИОНАЛНА И ОКРЪЖНИ СЛЕДСТВЕНИ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАБАНДА И ТРАФИК НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА (2007-2009 Г.)	86
Таблица 9-4	ОСНОВНИ ИНДИКАТОРИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ПРОКУРАТУРАТА ВЪВ ВРЪЗКА С ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАРКОТИЦИ И ПРЕКУРСОРИ (2007-2009 Г.)	86
Таблица 9-5	ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ И ДВИЖЕНИЕ НА ДЕЛАТА ВЪВ ВРЪЗКА С ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАРКОТИЦИ И ПРЕКУРСОРИ ПО АПЕЛАТИВНИ РАЙОНИ (2009 Г.)	88
Таблица 9-6	СВЕДЕНИЯ ЗА ДЕЛА И СЪДЕНИ ЛИЦА В ОКРЪЖНИТЕ (ГРАДСКИ), РАЙОННИТЕ И ВОЕННИТЕ КАТО ПЪРВА ИНСТАНЦИЯ СЪДИЛИЩА ПРЕЗ 2009 ГОД.	89
Таблица 9-7	СВЕДЕНИЯ ЗА ДЕЛА И СЪДЕНИ ЛИЦА В ОКРЪЖНИТЕ СЪДИЛИЩА ЗА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С ТРАФИК НА НАРКОТИЦИ ПРЕЗ 2009 ГОД.	90
Таблица 9-8	ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАРКОТИЦИ, ЗАВЪРШИЛИ С ОСЪЖДАНЕ И ОСЪДЕНИ ЛИЦА 2008-2009 Г.	91
Таблица 9-9	ОСЪДЕНИ ЛИЦА, МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, ИЗВЪРШИТЕЛИ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАРКОТИЦИ ПО СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ И ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2009 Г.	91
Таблица 9-10	МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, ИЗВЪРШИТЕЛИ	92

НА ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИ ПРОЯВИ И
ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С НАРКОТИЦИ (2002-2009
ГОДИНА)

Таблица 10-1	ИЗЗЕТИ КОЛИЧЕСТВА НАРКОТИЦИ ОТ МВР ЗА 2009 г.	99
Таблица 10-2	ИЗЗЕТИ КОЛИЧЕСТВА НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА ОТ АГЕНЦИЯ "МИТНИЦИ" ЗА ПЕРИОДА 2005-2009 Г.	100
Таблица 10-3	ЦЕНИ НА НАРКОТИЧНИТЕ ВЕЩЕСТВА ЗА 2008 г. И 2009 г. В ЕВРО	103
Таблица 10-4	ЦЕНИ НА ОСНОВНИТЕ НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА В БЪЛГАРИЯ И ЕВРОПА ЗА ГРАМ В ЕВРО ЗА 2009 г.	103

СПИСЪК НА ФИГУРИ

		стр.
Фигура 2-1	УПОТРЕБА НА НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА ПОНЕ ВЕДНЪЖ В ЖИВОТА СРЕД УЧЕНИЦИТЕ	24
Фигура 2-2	ПРИЧИНИ ЗА ПЪРВАТА УПОТРЕБА НА НАРКОТИЧНО ВЕЩЕСТВО СРЕД УЧЕНИЦИТЕ	25
Фигура 2-3	ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА УЧЕНИЦИТЕ, ПРИЕМАЩИ БЕЗРЕЗЕРВНО УПОТРЕБАТА НА НАРКОТИЦИ	26
Фигура 2-4	УПОТРЕБАТА НА НАРКОТИЦИ ПРОБЛЕМ ЛИ Е ЗА СТРАНАТА, ГРАДА, УЧИЛИЩЕТО	27
Фигура 3-1	РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА РЕАЛИЗИРАНИТЕ И ЖЕЛАНИТЕ ПРЕВАНТИВНИ ДЕЙНОСТИ ПО ЦЕЛЕВА ГРУПА	31
Фигура 3-2	РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА РЕАЛИЗИРАНИЯ И ЖЕЛАН ПОДХОД НА ПРЕВАНТИВНИТЕ ДЕЙНОСТИ	32
Фигура 3-3	РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАЙ-ЖЕЛАНИТЕ ИНТЕРВЕНЦИИ СВЪРЗАНИ С ПРЕВАНТИВНИ ДЕЙНОСТИ	33
Фигура 3-4	РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ТИП ПРЕВАНТИВНА ДЕЙНОСТ	34
Фигура 4-1	РЕГИСТРИРАНИ ЛИЦА ПО ЛИНИЯ "НАРКОТИЦИ" (УПОТРЕБЯВАЩИ И РАЗПРОСТРАНЯВАЩИ)	48
Фигура 4-2	БРОЙ РЕГИСТРИРАНИ ЛИЦА В ОБЛАСТНИТЕ ДИРЕКЦИИ "ПОЛИЦИЯ" ПО ВИДОВЕ НАРКОТИЦИ	48
Фигура 5-1	БРОЙ БОЛНИ С ПСИХИЧНИ И ПОВЕДЕНЧЕСКИ РАЗСТРОЙСТВА, ДЪЛЖАЩИ СЕ НА УПОТРЕБА НА ДРУГИ ПСИХОАКТИВНИ ВЕЩЕСТВА (МКБ-10, КОД F11-F19) В СТАЦИОНАРИТЕ НА ПСИХИАТРИЧНИТЕ ЗАВЕДЕНИЯ В СТРАНАТА ПРЕЗ 1990-2008 Г.	52
Фигура 5-2	ТРУДОВА И УЧЕБНА ЗАЕТОСТ НА ПАЦИЕНТИТЕ ОТ МЕТАДОНОВИТЕ ПОДДЪРЖАЩИ ПРОГРАМИ ПРЕЗ 2008 Г.	56
Фигура 5-3	ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА ЖЕНИТЕ СРЕД ТЪРСЕЩИТЕ ЛЕЧЕНИЕ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2000-2008 (в %)	59
Фигура 5-4	ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ НА ЛИЦАТА С ПОСТОЯННА ЗАЕТОСТ СРЕД ТЪРСЕЩИТЕ ЛЕЧЕНИЕ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2000-2008 (в %)	60
Фигура 6-1	НИВО НА ИНФЕКТИРАНост С ХЕПАТИТ С ВИРУСА ЗА ПЕРИОДА 1995-2009 г.	65
Фигура 6-2	РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ХИВ СРЕД УПОТРЕБЯВАЩИ ИНЖЕКЦИОННО НАРКОТИЦИ ЗА ПЕРИОДА 2005-2009 Г.	66
Фигура 6-3	УМРЕЛИ ОТ ПРИЧИНИ, СВЪРЗАНИ С УПОТРЕБАТА НА НАРКОТИЦИ ПРЕЗ ПЕРИОДА 1990 - 2009 Г. В БЪЛГАРИЯ ПО ПОЛ	69
Фигура 6-4	СМЪРТНОСТ ОТ ПРИЧИНИ, СВЪРЗАНИ С УПОТРЕБАТА НА НАРКОТИЦИ ПРЕЗ 2008 И 2009 Г. ПО ВЪЗРАСТОВИ	70

Фигура 6-5   ГРУПИ
СТРУКТУРА НА УМИРАНИЯТА ПО ПРИЧИНИ, 71
СВЪРЗАНИ С УПОТРЕБАТА НА НАРКОТИЦИ ПРЕЗ 2009
ГОДИНА